Den Haag

Voorzieningenprogramma

Groei en ontwikkeling van Den Haag Zuidwest

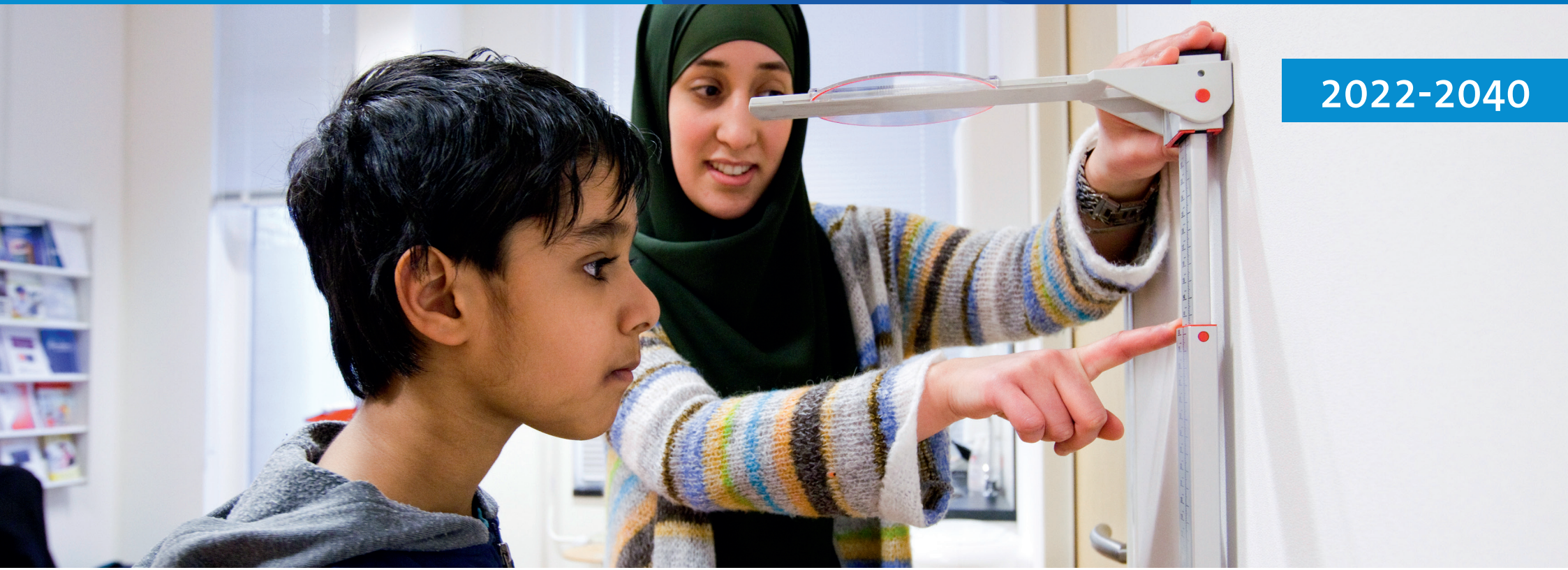

2022-2040

Bijlage Structuurvisie Den Haag Zuidwest 2040

MAART 2022

Zuidwest op z'n best!

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord

Samenvatting

1. Inleiding 8
1.1 Introductie 8
1.2 Relatie met de structuurvisie 8
1.3 Kader 9

2. Leeswijzer 9
2.1 Opbouw 9
2.2 Begrippenlijst 9

3. De opgave 10
3.1 Den Haag Zuidwest vandaag 10
3.2 Woonopgave voor Den Haag Zuidwest 11
3.3 De toekomst van Den Haag Zuidwest 12
3.4 Missie 12
3.5 Aanpak 13

4. Uitgangspunten 14
4.1 Op maat 14
4.2 In de buurt en toegankelijk 14
4.3 Bij elkaar 16
4.4 Levendig 18

5. Analyse, per thema 20
5.1 Leren, Onderwijs 23
5.1.1 Programma Leren 27
5.2 Zorg krijgen en Meedoen 29
5.2.1 Programma Zorg krijgen Meedoen 33
5.3 Creëren 35
5.3.1 Programma Creëren 39
5.4 Sporten en bewegen 41
5.4.1 Programma Sporten bewegen 45
5.5 Consumeren en ontspannen 47
5.5.1 Programma Consumeren 49
5.6 Werken 51
5.6.1 Programma Werken 54

6. Uitwerking 56
6.1 Waar? Kansenkaart 57
6.2 Wanneer? Fasering 60
6.3 Hoe?: Uitvoeringsaspecten 62

Bijlagen

Begrippenlijst 70

Verantwoording ruimtebehoefte 71

Referentiebeelden 78

LEREN

4 PO scholen (Integrale kindcentra)
incl. pilot gezonde school
incl. pilot familieschool
2 VO scholen
2 locaties voor vervolgonderwijs

ZORG WELZIJN

9 huisartsen, 9 à 10 tandarsten, 2 à 3 apotheken, 18 fysiotherapeuten, 2 à 3 verloskundigen in gezondheidscentra
2 buurtcentra
1 satellietlocatie CJG
34 plekken verslavingszorg
57 plekken begeleid wonen/ noodopvang

CREEREN

1 wijkbibliotheek
1 cultuuranker
4 muziekkoepels/ openluchtpodia
1 museum
1 podium (PM)
750 m2 ateliers,
min. 4500m2 broedplaats

WERKEN

PM m2 kantoorruimte
PM m2 leisure functies
35.000 m2 kleinschalige bedrijvigheid

N.B. WINKELS EN HORECA IN BESTAANDE PANDEN

SPORTEN EN BEWEGEN

1 sporthal
1 zwembad
10.000m2 speelveldjes
10.000m2 sport in de openbare ruimte
60.000 m2 buitensport o.b.v. de referentienorm, zie ruimtelijke vertaling bij 'Sporten en bewegen'

IN RUIMTELIJK RAAMWERK:

SPELEN EN WANDELEN

36 speelplekken 0-6 jaar
19 speelplekken 7-12 jaar
13 speelplekken 13-18 jaar

10.000m2 gebruiksgroen

VOORZIET IN	VOEDINGSGEBIED BUURT/ WIJK		BVO m2 o.b.v. referentienorm		VOEDINGSGEBIED STADSDEEL		BVO m2 o.b.v. referentienorm		VOEDINGSGEBIED STAD		BVO m2 o.b.v. ref.norm en stedelijk gemiddelde		TOTAAL	
	TYPE VOORZIENING	OPGAVE (TOT 2040)	Binnen	Buiten	TYPE VOORZIENING	OPGAVE (TOT 2040)	Binnen	Buiten	TYPE VOORZIENING	OPGAVE (TOT 2040)	Binnen	Buiten	Binnen	Buiten
LEREN	Primair Onderwijs Inclusief speciaal onderwijs	4 IKC's (integrale kindcentra) PM uitbreiding Tamarschool	12800	4800	Voortgezet Onderwijs Inclusief internationaal & speciaal onderwijs	1 havo/ vwo school (vanaf 2030) 1 VO school (invulling afhankelijk van behoefte)	11820	1000	Vervolg Onderwijs	Vervolg Onderwijs	7000		31620	5800
ZORG KRIJGEN MEEDOEN	Eerstelijnszorg (clusteren in gezondheidscentra)	9 huisartsen, 9 à 10 tand-artsen, 2 à 3 apotheken, 18 fysiotherapeuten, 2 à 3 verloskundigen	3650		Centrum Jeugd en gezin	1 satelliet locatie	500		Verslavingszorg	34 plekken	120			
									Hulp bij armoede en richting werk		30			
	Club- en buurthuis, Wijk- en buurtcentrum, Servicepunt XL	2 buurtcentra	1250						Begeleid wonen, vervangend tehuis en noodopvang		2000		7550	
CREEREN	Bibliotheek	1 wijkbibliotheek	450		Cultuuranker (satelliet)	1 cultuuranker	600		Museum (satelliet)		4000			
									Ateliers		580			
									Broedplaatsen	In tijdelijke leegstand	4500			
					Muziekkoepels	1 per wijk		240	Podia	1500 PM			10130	240
SPORTEN EN BEWEGEN	Sporthal	1 sporthal	3000		Zwembad		4000							
					Speelveldjes			10000						
					Sport in de openbare ruimte			10000						
					Buitensport *(zie voor invulling toelichting bij hoofdstuk Sporten en bewegen)*	Revitalisering Escamp 1 + 2 en Zuiderpark. Onder-zoek mogelijkheden gebied rond Uithof		60000					7000	80000
SPELEN EN WANDELEN	Speelplek 0-6 jaar	36x speelplek 0-6 jaar		26500										
	Speelplek 7-12 jaar	19x speelplek 7-12 jaar												
	Speelplek 13-18 jaar	13x speelplek 13-18 jaar												
	Gebruiksgroen			16000										42500
CONSUMEREN EN WERKEN	Winkels	Leegstand wegwerken door functiemix	0		Bedrijfsruimte (kleinschalig)		35.000		Bedrijfsruimte (middel)groot					
					Kantoren				Kantoren					
					Leisure				Leisure				35000	
TOTAAL													91300	12854(

Samenvatting

TOTAAL VOORZIENINGEN

MAATSCHAPPELIJK
56.300 m2 (binnen)
128.500 m2 (buiten)

COMMERCIEEL
35.000 m2 (binnen)

TOTAAL PARKEREN

MAATSCHAPPELIJK
15.348 m2 (autoparkeren)
2.942 m2 (fietsparkeren)

COMMERCIEEL
12.688 m2 (autoparkeren)
80 m2 (fietsparkeren)

VOORZIET IN	VOORZIENING	Auto pp	BV0 auto pp	Fiets pp	BV0 fiets pp
LEREN	Primair Onderwijs Incl. speciaal onderwijs	74 + kiss and ride	1850	563	760
	Voortgezet Onderwijs Incl. internationaal & speciaal onderwijs	47,3	1183	828	1118
	Vervolg Onderwijs	91	2275	441	595
ZORG KRIJGEN EN MEEDOEN	Eerstelijnszorg	104	2600	44	59
	Club- en buurthuis, Wijk- en buurtcentrum, Servicepunt XL	12,5	313	59	79
	Centrum Jeugd en gezin	5	125	24	32
	Verslavingszorg	1,2	30	5	6
	Hulp bij armoede en richting werk	0,3	8	1	2
	Begeleid wonen, vervangend tehuis	27,4	685	3	5
CREEREN	Bibliotheek	2,7	68	9	13
	Cultuuranker (satelliet)	6	150	28	38
	Museum (satelliet)	36	900	24	32
	Ateliers	5	125	3	5
	Broedplaatsen	40,5	1013	27	36
	Podia PM				
SPORTEN EN BEWEGEN	Sporthal	69	1725	51	69
	Zwembad	92	2300	68	92
	Parkeren bij sportvelden in referentienorm				
SPELEN EN WANDELEN	geen parkeereis				
WERKEN EN CONSUMEREN	Winkels (m2 neemt niet toe)				
	Bedrijfsruimte	508	12688	60	80
	Leisure				
	Kantoren (10% met baliefunctie)				
TOTAAL AANTAL EN BVO PARKEERPLAATSEN (PP)		1121 auto pp	28035 m2 BVO	2238 fiets pp	3022 m2 BVO

De komende jaren gaat in Den Haag Zuidwest veel veranderen. Er zullen duizenden woningen worden gebouwd om zo een bijdrage te leveren aan het terugdringen van het woningtekort in de stad. Tegelijkertijd zijn voldoende woningen nodig als middel om sociale structuren te behouden, terugkeer te garanderen en woningkwaliteit te verbeteren. Ook bestaande woningen krijgen een kwaliteitsimpuls. De diversiteit van de bevolking zal naar verwachting toenemen. Met de groei van het aantal bewoners neemt de behoefte aan voorzieningen toe. Ook nieuwe inwoners willen immers hun kinderen in de buurt naar school laten gaan, kunnen sporten en op eenvoudige wijze hun huisarts bezoeken. Een inschatting van de bijbehorende ruimtebehoefte is in de tabel hiernaast weergegeven.

De invulling van de nieuwe voorzieningen is ook gericht op het versterken van Zuidwest, waar veel bewoners te maken hebben met armoede, langdurige werkeloosheid, gezondheidsproblemen en waar kansarme jongeren opgroeien in een sociaal zwakke omgeving. Daarom zijn de toe te voegen basisscholen onderdeel van integrale kindcentra en wordt ingezet op kleinschalige bedrijvigheid. Ook zetten we de voorzieningen in bij het aantrekkelijker maken van de leefomgeving, bijvoorbeeld in de vorm van een nieuw museum, dat zowel mensen uit de wijk als daarbuiten aantrekt, bijdraagt aan de levendigheid en gunstig is voor de lokale ondernemers. We zien ook een belangrijke rol voor de voorzieningen voor het gezonder maken van de leefomgeving, bijvoorbeeld in de vorm van uitnodigende sportvelden. Voorzieningen kunnen elkaar versterken. We realiseren ze bij elkaar wanneer dit leidt tot kruisbestuiving of uitnodigt tot ontmoeting. Denk aan sportvelden en scholen dicht bij elkaar of het buurtcentrum, CJG en huisarts in één gebouw.

Waar in Den Haag Zuidwest liggen de kansen om nieuwe maatschappelijke en commerciële voorzieningen te realiseren? De weg naar de voorzieningen dient kort (15 minuten loopafstand) en goed toegankelijk te zijn. De voorzieningen die vooral een buurt- en wijkfunctie hebben zullen daarom op de plekken moeten worden gerealiseerd waar veel woningen te verwachten zijn. Aan de hand van een integrale stedenbouwkundige analyse is onderzocht waar de verdichting door het toevoegen van woningen het beste kan plaatsvinden. Dat zie je op de kaart op de volgende pagina.

De voorzieningen, die ook mensen buiten de wijk trekken, zoals een middelbare school of een museum, dienen goed verbonden te zijn met de rest van de stad. Daarom kunnen deze het beste gerealiseerd worden bij OV knooppunten en bij bestaande voorzieningenclusters. (zie volgende pagina)
Het woningbouwprogramma en de bijbehorende voorzieningen zullen over een periode van twintig jaar gerealiseerd worden. De realisatie vindt in verschillende fases plaats. Op dit moment lopen al projecten waarbij een aanzienlijk voorzieningenprogramma wordt gerealiseerd zoals in Dreven Gaarden Zichten.

Voorzieningen; wijkniveau

Kansenkaart

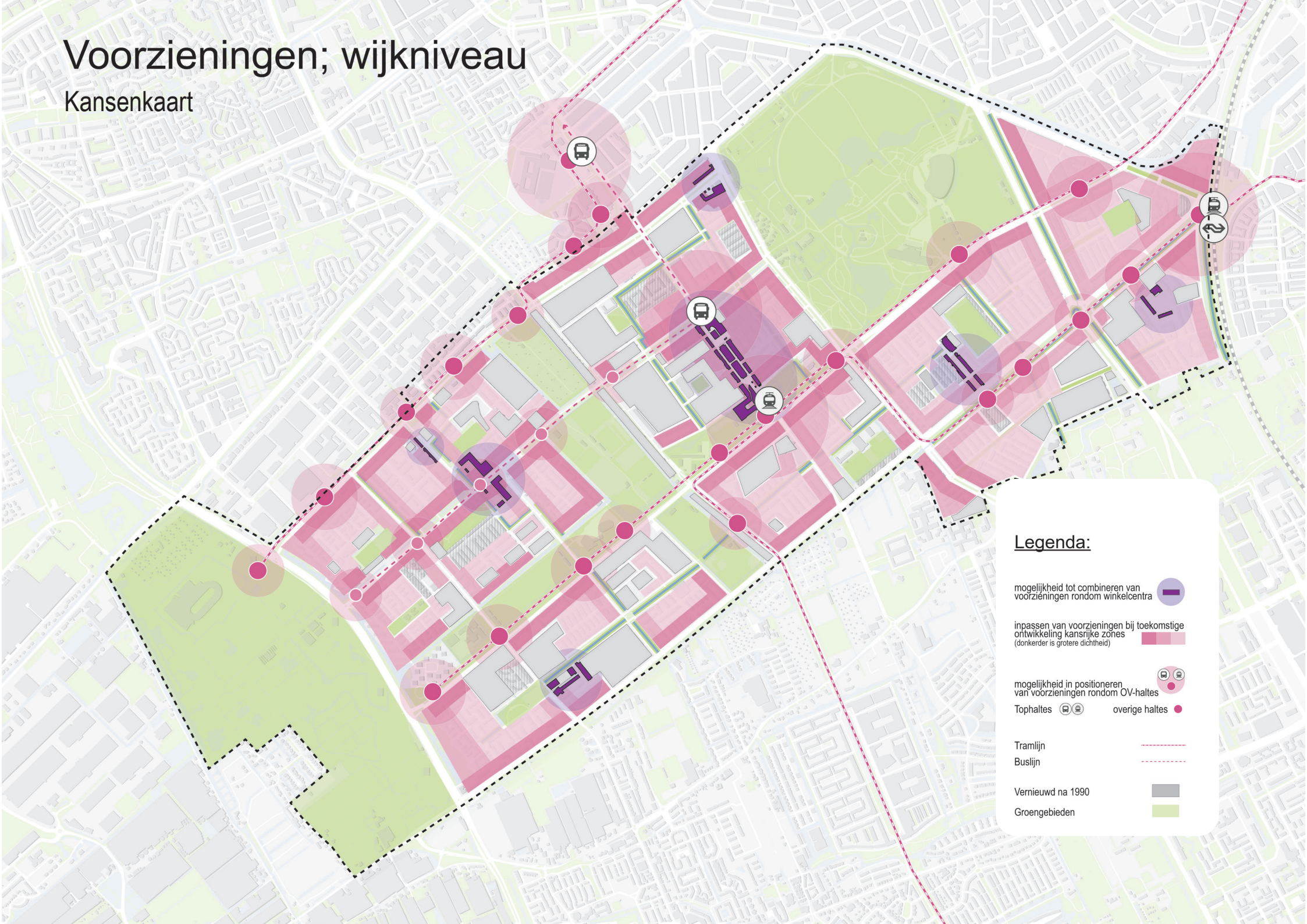

Voorzieningen; bovenwijks-niveau

Kansenkaart

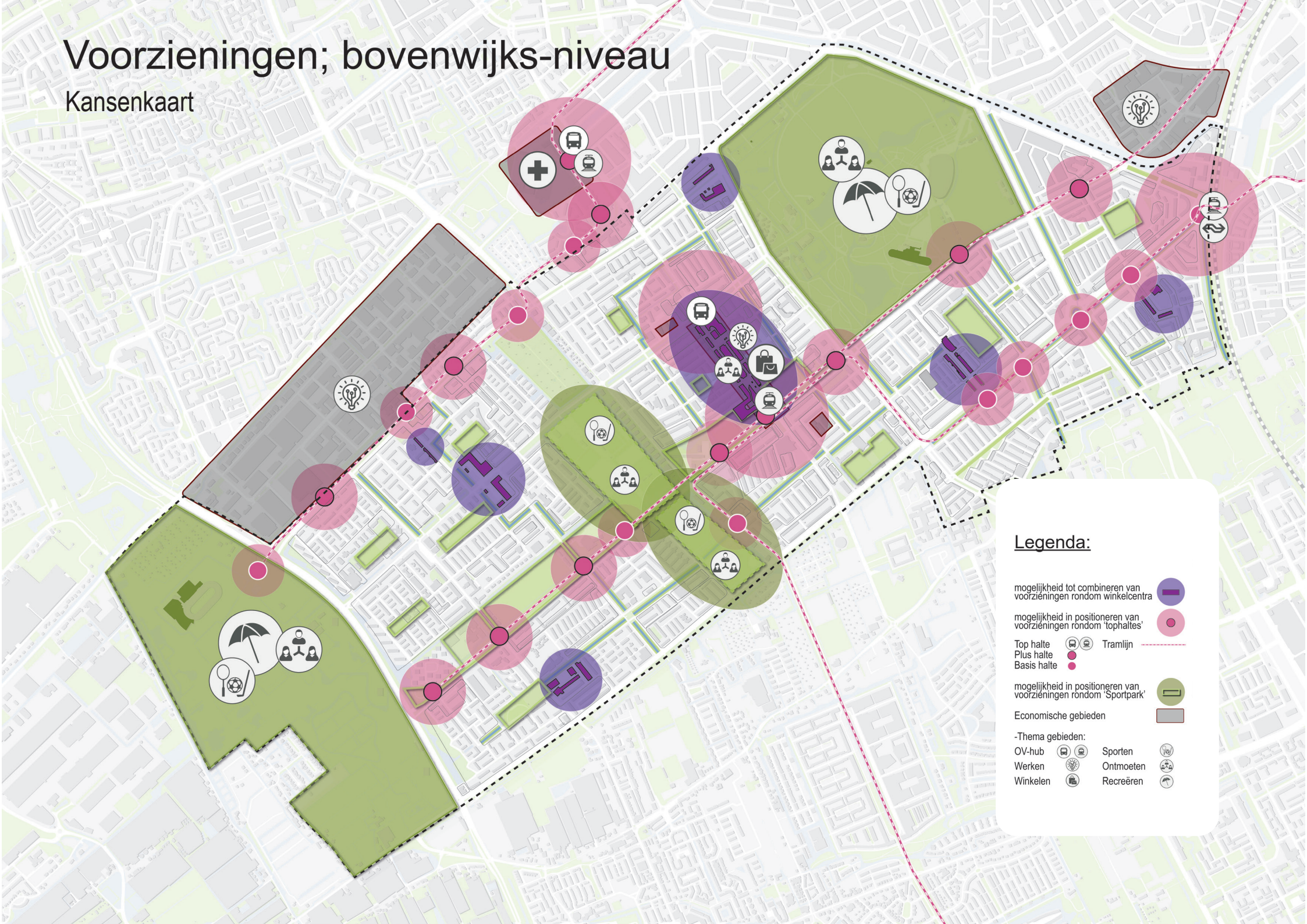

1. Inleiding

1.1 Introductie

Het aantal inwoners van Den Haag groeit. Daarom zullen veel nieuwe woningen worden gebouwd, ook in Den Haag Zuidwest. Met het toevoegen van woningen alleen creëren we nog niet de aantrekkelijke inclusieve en levendige leefomgeving die we voor ogen hebben. De nieuwe en bestaande bewoners hebben ook behoefte aan passende stedelijke voorzieningen. De vraag naar onderwijs, sport, cultuur, groen, zorg en welzijn zal blijven toenemen naarmate de stad groeit. Ook de behoefte aan niet maatschappelijke voorzieningen, zoals winkels, horeca en bedrijfsruimtes zal groeien. Hoewel de gemeente geen commerciële voorzieningen ontwikkelt, zijn deze functies in dit voorzieningenprogramma wel meegenomen omdat ze ook bijdragen aan een aantrekkelijke woon-en werkstad en daarmee voor zowel bewoners als bedrijven van belang zijn.

In het voorzieningenprogramma brengen we in beeld, hoe de beperkte fysieke ruimte en financiële middelen het best kunnen worden ingezet vanuit sociaal maatschappelijk perspectief. De voorzieningenstructuur heeft een direct verband met het aantal en de typen woningen die worden gerealiseerd. Het is in deze fase belangrijk om voor het gehele gebied aan te geven welke ruimtereserveringen benodigd zijn ten behoeve van de maatschappelijke en niet maatschappelijke voorzieningen. Het voorzieningenprogramma voor Den Haag Zuidwest is een instrument dat handvatten biedt voor deze ruimtereserveringen.

Samen met een nader uit te werken Ontwikkelstrategie is het ook een instrument dat grondslag biedt voor opname van maatschappelijke voorzieningen in het gemeentelijk Meerjaren Investerings Programma (MIP).

1.2 Relatie met de Structuurvisie voor Den Haag Zuidwest

Het voorzieningenprogramma is een bijlage bij de Structuurvisie Den Haag Zuidwest 2040 en heeft dezelfde planhorizon: het jaar 2040. Keuzes met betrekking tot voorzieningen, die in de structuurvisie verwoord staan worden in het voorzieningenprogramma toegelicht.

In dit voorzieningenprogramma worden sportvoorzieningen in de openbare ruimte meegenomen. Voor het openbaar gebruiksgroen en groen ten behoeve van spelen wordt verwezen naar een andere bijlage van de structuurvisie, het zogenaamde Ruimtelijk Raamwerk. Hoewel openbaar groen zich leent voor sporten en spelen, dient de ruimte voor sporten, voor spelen en voor openbaar groen elk afzonderlijk van elkaar bepaald te worden. Vervolgens kan op inrichtingsniveau naar slimme combinaties worden gezocht, rekening houdend met verschillende functies in tijd en locatie.

Om dit voorzieningenprogramma te realiseren zal een Ontwikkelstrategie worden opgesteld. Periodiek zal worden gemonitord of de gestelde ambities in het voorzieningenprogramma gerealiseerd worden, zodat tijdige bijsturing mogelijk is.

1.3 Kader

In deze rapportage wordt een voorzieningenprogramma voor Den Haag Zuidwest beschreven. Den Haag Zuidwest is een groot gebied met veel diversiteit in wijken en buurten. We onderscheiden binnen de grenzen van Den Haag Zuid West vier deelgebieden: Morgenstond, Moerwijk, Bouwlust en Vrederust.

Parallel aan de structuurvisie werkt de gemeente Den Haag met belanghebbenden aan het sociaal-maatschappelijk programma voor Den Haag Zuidwest. In dit programma worden ambities en doelstellingen uiteengezet aan de hand van de thema's Onderwijs, Werk & Economie, Veiligheid & Leefbaarheid, Gezondheid & Vitaliteit, Wonen & Leefomgeving, Sociale samenhang en Participatie. De ambities en doelstellingen uit het sociaal-maatschappelijk programma dienen als basis voor het voorzieningenprogramma. Het voorzieningenprogramma vormt de ruimtelijke interpretatie van deze opgaven en ambities.

Bij de ruimtelijke vertaling is gebruik gemaakt van de nota Haagse referentienormen maatschappelijke voorzieningen (RIS 307513, januari 2021). Andere bronnen voor het voorzieningenprogramma zijn onder meer de te verwachten demografische ontwikkelingen, het Integraal Huisvestingsplan Onderwijshuisvesting, de Leefbaarheidseffectrapportage, bestaand beleid en de inbreng van de bewoners tijdens tien participatieavonden.

2. Leeswijzer

2.1 Opbouw

Hoofdstuk 2 beschrijft de opgave waar Den Haag voor staat en Zuidwest in het bijzonder. De missie daarbij komt hier naar voren. In Hoofdstuk 3 wordt vervolgens de visie uiteengezet aan de hand van vijf belangrijke uitgangspunten. Hierna gaat Hoofdstuk 4 in op beoordeling van de huidige voorzieningen in Den Haag Zuidwest en de ambitie die we hebben voor 2040. Dit doen we aan de hand van de thema's Leren, Zorg en Welzijn, Creëren, Sporten en Bewegen, Consumeren en als laatste Werken. Op basis hiervan en de uitkomsten van stedenbouwkundige onderzoek die parallel aan het voorzieningenprogramma is uitgevoerd presenteren we in hoofdstuk 5 de kaart met de locaties die voor de gewenste voorzieningen het meest kansrijk zijn. Tot slot richten we ons in Hoofdstuk 6 op de vervolgstappen.

2.2 Begrippenlijst

Afkortingen en jargon wordt zoveel mogelijk vermeden. In teksten worden generieke begrippen gebruikt. Achterin is een begrippenlijst opgenomen. Begrippen uit deze lijst zijn in de lopende tekst gemarkeerd met een *.

3. Den Haag Zuidwest staat voor een grote opgave

3.1 Den Haag Zuidwest vandaag

Den Haag Zuidwest is een omvangrijk naoorlogs woongebied, met ruim 70.000 inwoners en heel veel verschillende nationaliteiten. De beroemde architect en stadsplanner Dudok ontwierp een helder raamwerk, met een weidse opzet van lanen, singels, parken en pleinen. Het groene karakter is nog steeds een belangrijke kwaliteit van Den Haag Zuidwest. Tegelijkertijd zien we dat de woningvoorraad eenzijdig en deels verouderd is. Mensen die het goed hebben en willen doorgroeien trekken daarom vaak het gebied uit. Door die beweging is het moeilijk voor Den Haag Zuidwest een stap voorwaarts te maken. Dat zien we terug in een aantal indicatoren:

Werk & Economie

Rond 1960 was Zuidwest een bruisende wijk met veel jonge gezinnen en middenstand. Tot 1980 was winkelcentrum Leyweg zelfs het best draaiende stadswijkwinkelcentrum van Nederland. Nu leeft een kwart van de bewoners in armoede. Het gemiddelde jaarinkomen is €18.000 per inwoner, €8.000 lager dan het gemiddelde van Den Haag. Voorzieningen zoals winkels en horeca zijn door gebrek aan draagkracht voor een groot deel verdwenen uit Zuidwest. Daarnaast draagt de huidige bedrijvigheid op enkele plekken niet bij aan de kwaliteit van de buurt en is er sprake van ondermijning.

Gezondheid & Vitaliteit

In Zuidwest is sprake van een minder goede gezondheid dan gemiddeld in Den Haag. Zes op de tien bewoners kampt met een chronische ziekte. Overgewicht en eenzaamheid komen relatief veel voor. De bewoners leven gemiddeld zeven jaar korter dan Hagenaars in andere wijken. De effecten van de coronacrisis, die kwetsbare wijken extra hard heeft geraakt, komen hier nog bij.

Onderwijs

Het opleidingsniveau van veel bewoners is laag. Het risico op onderwijsachterstanden bij kinderen is groot en relatief veel jongeren verlaten school voortijdig.

Veiligheid en Leefbaarheid

Den Haag Zuidwest kent relatief veel geregistreerde misdrijven en overlastmeldingen. Bovendien scoort dit deel van Den Haag lager dan gemiddeld op het vlak van leefbaarheid en prettig wonen. Bewoners voelen zich minder vaak thuis in hun eigen buurt.

Sociale samenhang en participatie

Hoewel het rapportcijfer 4,8 voor sociale cohesie aangeeft dat het met de sociale samenhang en de cohesie niet goed gesteld is in Zuidwest, blijkt in coronatijd dat buren en bewoners wel naar elkaar omkijken en initiatieven ontwikkelen met elkaar. Voorwaarden voor het verbeteren van de sociale cohesie zijn veilige en prettige ontmoetingsplekken. Daar ontbreekt het in Zuidwest aan. Een grote wens van bewoners is dan ook meer ruimte om elkaar te ontmoeten. Sociaal isolement is nu voor velen een dagelijkse realiteit.

Wonen en Leefomgeving

De woningvoorraad in Zuidwest bestaat grotendeels uit appartementen van vlak na de Tweede Wereldoorlog. Ongeveer 68% van de voorraad zijn corporatiewoningen uit de jaren ’50 en ’60 waarvan vele gehorig en in te slechte staat zijn door schimmel en vochtproblemen. De gemiddelde woningwaarde, een indicatie voor de kwaliteit, is laag. Relatief veel bewoners geven hun woning een onvoldoende. Deze wijk van 70 jaar oud is op en heeft een renovatie nodig.

Aantal inwoners zuidwest

70.000

Waardering voor de woning

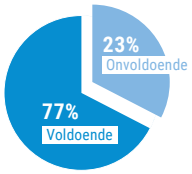

Zuidwest

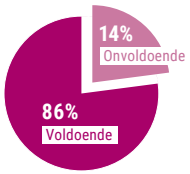

Den Haag

€18.000

is het gemiddelde inkomen per inwoner van Zuidwest tegenover €26.000 per inwoner van Den Haag

6/10

inwoners is chronisch ziek. De bewoners in Zuidwest zijn minder gezond dan gemiddeld in Den Haag

49%

van de inwoners van Zuidwest is laag opgeleid tegenover 33% van de inwoners van Den Haag

15%

van de inwoners van Zuidwest zit in de bijstand tegenover 7% van de inwoners van Den Haag

55% van de inwoners van Zuidwest voelt zich gezond tegenover 69% in Den Haag

Een kwart van de bewoners leeft in armoede

Een kwart van de bewoners heeft schulden

1 op de 7 Hagenezen woont in de wijk Zuidwest

Rapportcijfer voor sociale cohesie

12

Als je vandaag overlijdt in Moerwijk, heb je gemiddeld twaalf jaar korter gezond geleefd dan Hagenaars in andere wijken.

3.2 Woonopgave voor Den Haag en Zuidwest

In heel Den Haag bestaat een tekort aan woningen, waardoor de wachttijden voor sociale huurwoningen oplopen. Daarnaast zijn weinig koopwoningen beschikbaar. Om de groei van de bevolking op te vangen is in de Woonvisie Den Haag 2017-2030 de doelstelling geformuleerd gemiddeld 2.000 tot 2.500 woningen per jaar te realiseren, in totaal 50.000 woningen tot 2040 [1]. Vanwege de acute woningnood is de ambitie inmiddels verhoogd naar 4.000 woningen per jaar.

Den Haag wil de groei van de stad inzetten om de wijken leefbaarder en aantrekkelijker te maken. In Den Haag Zuidwest zullen daarom de komende 15-20 jaar naar verwachting 10.000 woningen worden toegevoegd en zullen daarnaast 16.000 woningen worden verbeterd en verduurzaamd.

Het is duidelijk dat huisvesting, participatie, werkgelegenheid, veiligheid, gezondheidsbevordering, ontmoeting en sociale cohesie thema's zijn die onderling met elkaar verbonden zijn. Door de sociaal/economische opgave ook te verbinden met de ruimtelijk/fysieke opgave kan de komende periode een structurele en integrale oplossing in gang worden gezet.

Zo hebben we met sloop en nieuwbouw de kans de woningen in dit stadsdeel te verbeteren en toekomstbestendig te maken. Daarbij is het de kunst om bij de herstructurering de bestaande sociale netwerken te koesteren.

Daarnaast biedt de verdichtingsopgave de kans om het draagvlak voor voorzieningen te vergroten, om zo de leefbaarheid en vitaliteit van Zuidwest te verbeteren.

Een belangrijke voorwaarde voor een evenwichtige ontwikkeling van Zuidwest is dat ook de werkgelegenheid meegroeit met het aantal woningen.

1.Woonvisie Den Haag 2017-2030, RIS 296833

3.3 De toekomst van Den Haag Zuidwest

Met het aanpakken van de verbeteropgaven liggen er kansen in het benutten van de ruimtelijke en sociale kwaliteiten van Den Haag Zuidwest. De uitgestrekte groene gebieden zoals het Zuiderpark met het openluchttheater, de uitzonderlijke sportfaciliteiten zoals de Sportcampus, Sportpark Escamp en de Uithof, de rijke diversiteit aan culturen, leeftijden, sociale netwerken en burgerinitiatieven maken dat Den Haag Zuidwest veel te bieden heeft.

Inmiddels werken bewoners, gemeente en rijk samen om Zuidwest te versterken. Het doel is dat de bewoners over 20 jaar zich

- net zo vitaal voelen,
- in net zo financieel zorgenvrij voelt,
- evenveel kansen hebben op een goede schoolopleiding,
- zich net zo veilig en thuis voelen,
- met elkaar verbonden voelen,
- actief deelnemen op de arbeidsmarkt en
- even goed wonen

als een gemiddelde Hagenaar.

3.4 Missie

Den Haag Zuidwest wordt gevormd door de mensen die er leven. De fysieke omgeving moet een zodanige basis bieden dat de bewoners zich er thuis voelen. Een toekomstbestendig voorzieningenniveau vormt de basis om van een leefomgeving een prettige samenleving te maken. Onze missie is:

MISSIE

Wij willen Den Haag Zuidwest zo inrichten dat inwoners hier graag wonen, werken en zich kunnen ontwikkelen.
Voldoende, bereikbare en toegankelijke voorzieningen dragen bij aan de aantrekkelijke woonomgeving en florerende wijkeconomie die hiervoor nodig zijn.

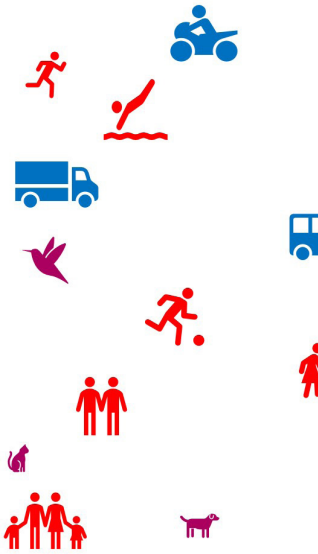

“Werk laagdrempelig. Maak plekken die voor veel mensen makkelijk toegankelijk zijn, waar je niet voor hoeft te betalen, op routes die logisch zijn, verweven in de wijkstructuur.”

“Het zou mooi zijn als de Sportcampus ook voor de buurt beschikbaar is.”

“Ik ben al wat ouder en doe mee met de vitalityclub. Ik zou het fijn vinden wanneer onze binnentuin uitnodigt om te bewegen”

Bewoners tijdens participatieavonden

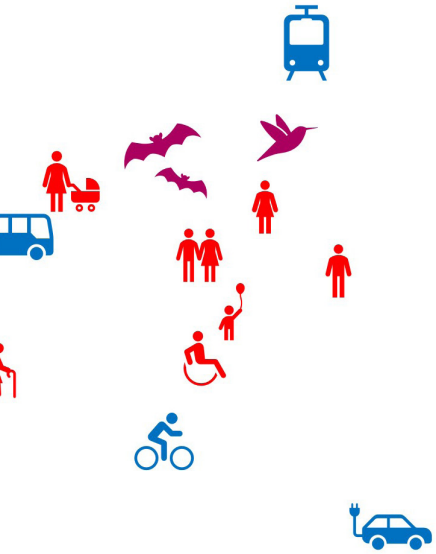

"First life, then spaces, then buildings - the other way around never works." Jan Gehl.

3.5 Aanpak

First life
Om te weten welke voorzieningen kunnen bijdragen aan de aantrekkelijke leefomgeving is zowel inzicht in de huidige als de gewenste leefsituatie belangrijk. Alleen met dat inzicht als vertrekpunt kunnen voorzieningen een bijdrage leveren aan de maatschappelijke opgave die Den Haag Zuidwest kent. Hiervoor is gebruik gemaakt van de input van bewoners die de participatieavonden bezochten en van leerlingen van het Zuidwest-college. Daarnaast hebben de wijkmanagers, gebiedsregisseur en de afdelingen Sport, Cultuur, Welzijn en Onderwijs een belangrijke bijdrage geleverd en waren de gesprekken met verschillende instellingen waardevol. De ambities uit het sociaal-maatschappelijk programma vormen een belangrijke leidraad.
Voor het in kaart brengen van de huidige voorzieningen is naast de informatie van de betreffende afdelingen gebruik gemaakt van de gegevens uit het IHP Onderwijs, de Leefbaarheidseffectrapportage, gegevens van SEPO*, Cultuurschakel en de Sociale kaart.

Then spaces
Aan de hand van de groeiprognoses van Zuidwest en de maatschappelijke opgave beschrijven we welke voorzieningen nodig zijn. Het daarbij te verwachten ruimtebeslag komt deels voort uit de vastgestelde nota Haagse referentienormen maatschappelijke voorzieningen (RIS 307513, januari 2021). Het ruimtebeslag van functies die in deze nota ontbreken, maar wel een plek moeten krijgen in Zuidwest, zijn aan de hand van het stedelijk gemiddelde ingeschat. Waar de voorzieningen gewenst zijn hangt samen met de stedenbouwkundige context. Dit komt in hoofdstuk 6 aan de orde.

Then buildings
Het voorzieningenprogramma benoemt de gewenste functies die in gebouwen en sportvoorzieningen een plek krijgen. De Ontwikkelstrategie gaat in op de vervolgstappen die nodig zijn om tot realisatie te komen. Een aantal daarvan worden in het laatste hoofdstuk benoemd.

4.1 Uitgangspunten

De (maatschappelijke) voorzieningen zijn nooit een doel op zich, maar een middel om activiteiten mogelijk te maken. Wij hanteren vier uitgangspunten om daar waar dat mogelijk is de sociaal/ economische opgave te vertalen in de ruimtelijk/ fysieke opgave en zo de gewenste activiteiten zo goed mogelijk te faciliteren. Deze uitgangspunten zijn mede ingegeven door de inbreng van de bewoners tijdens de participatieavonden.

4.1 Op maat

De diversiteit van de bewoners is groot en brengt verschillende behoeftes met zich mee: kinderen, jongeren, volwassenen en ouderen met verschillende achtergronden, sommigen kwetsbaar, anderen initiatiefrijk, hebben elk hun specifieke vraag. De voorzieningen dienen daarom niet alleen op basis van kwantitatieve normen mee te groeien met de bevolkingsgroei maar ook zo te worden vorm gegeven dat ze aansluiten bij de behoefte van bewoners en belanghebbenden.

De behoefte aan voorzieningen is sterk afhankelijk van het type inwoners in een wijk: een gezin zal vaker gebruik maken van een Centrum voor Jeugd en gezin (CJG), een oudere inwoner heeft de huisarts liever wat dichter in de buurt. Zodra de woningbouwprogramma's concreter worden en duidelijk wordt wie waar gaat wonen (jong/oud/gezin/empy nester) kan op basis van dit voorzieningenprogramma een nadere uitwerking plaatsvinden, zodat de voorzieningen ook passen bij de nieuwe bewoners.

4.2 In de buurt en toegankelijk

Wij willen een Inclusieve stad zijn, een stad waar verschillen tussen mensen niet bepalen wie er wel en niet bij hoort: iedereen moet mee kunnen doen in onze stad. Dit betekent dat we onze voorzieningen veilig, uitnodigend, betaalbaar en voor iedereen toegankelijk maken.

Bewoners geven aan dat ze drempels ervaren om gebruik te maken van voorzieningen. De gezondheid kan een beperkende rol spelen maar ook de toegankelijkheid en bereikbaarheid van voorzieningen: 'Wat heb je aan een sportpark als de toegangspoorten gesloten zijn?', 'Hoe kom je met je scootmobiel bij de huisarts als de stoep erg smal is, er veel hindernissen onderweg zijn en het erg druk is door autoverkeer?'. Vooral de huisarts, welzijnsvoorzieningen en de basisschool worden genoemd als de voorzieningen die bewoners in de buurt wensen. De locatie van een voorziening wordt daarom zo gekozen dat de doelgroep deze binnen 15 minuten kan bereiken te voet wanneer het een buurtvoorziening betreft en binnen 15 minuten per fiets of openbaar vervoer wanneer het een wijkvoorziening betreft. Voorzieningen voor ouderen liggen zoveel mogelijk binnen een rollatorradius van 400 meter van seniorenwoningen. Maatschappelijke voorzieningen hebben dichtbij de entree voldoende gehandicpatenparkeerplaatsen.

Hoe groter de afstand tot een voorziening, hoe minder duurzaam de gebruikte vervoerswijze zal zijn. Lopen en fietsen bespaart autokilometers en parkeerplekken. De opzet van gebruiksvriendelijke looproutes en het logisch situeren van voorzieningen aan deze routes en rondom knooppunten van het openbaar vervoer maakt deel uit van het Ruimtelijk Raamwerk, een bijlage bij de Structuurvisie dat de beoogde ruimtelijke structuren in kaart brengt.

OP MAAT

IN DE BUURT EN TOEGANKELIJK

BIJ ELKAAR

LEVENDIG

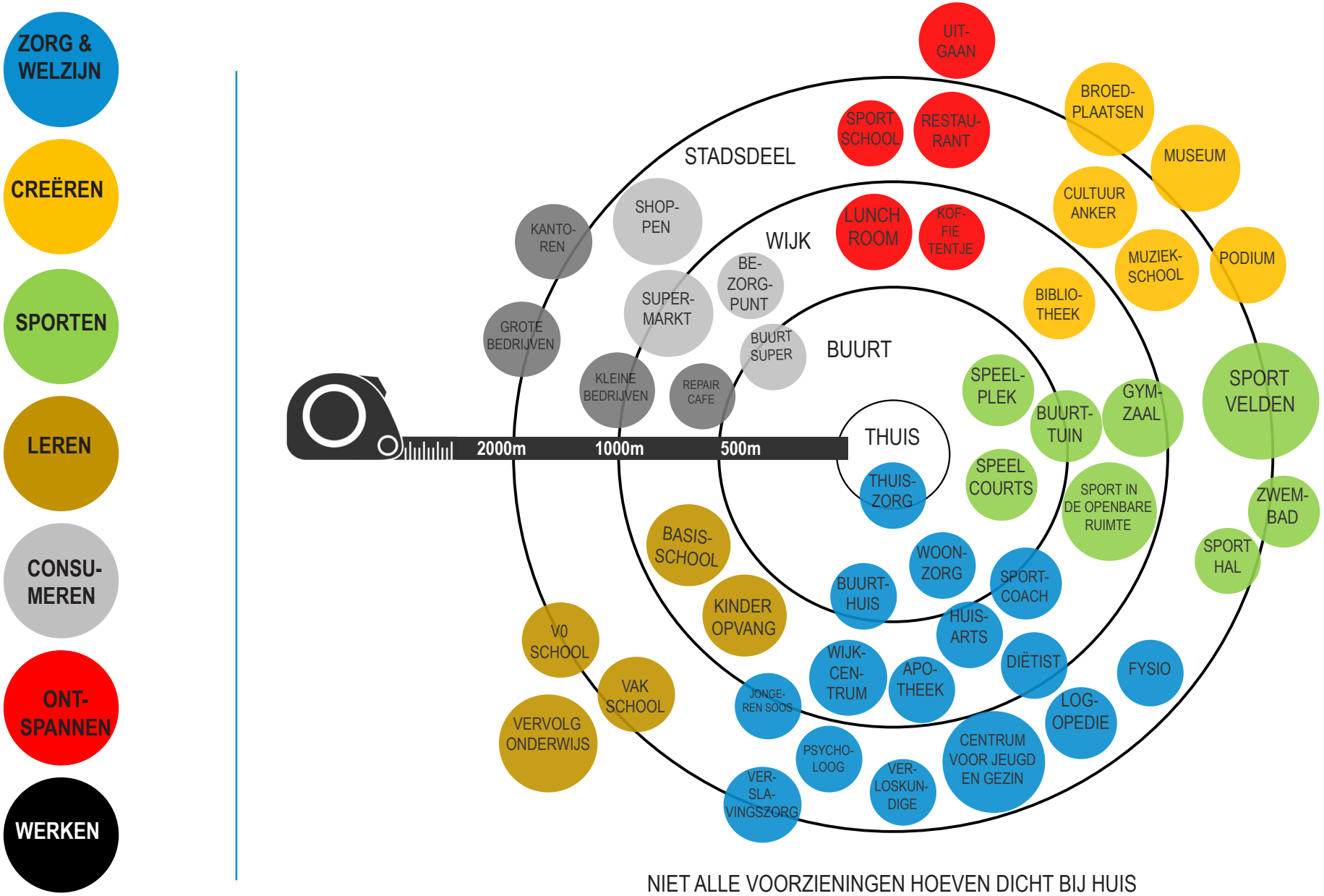

NIET ALLE VOORZIENINGEN HOEVEN DICHT BIJ HUIS

Uitgangspunten (vervolg)

4.3 Bij elkaar

Integrale aanpak
Het wordt steeds duidelijker dat een integrale aanpak nodig is om de problematiek van veel kwetsbare inwoners van Den Haag Zuidwest aan te pakken. De samenwerking tussen verschillende sectoren als onderwijs, sport, zorg en welzijn wordt steeds belangrijker. Denk bijvoorbeeld aan een gezonde leefstijl ontwikkelen op school. Wanneer kinderen op school van jongsaf aan gestimuleerd worden veel te bewegen en gezond voedsel te eten, leidt dit tot structureel gezonder gedrag op latere leeftijd. Hier is de verbinding tussen sport, gezondheid en onderwijs waardevol. Of denk aan buurtcentra waar ook op een laagdrempelige manier welzijns- en zorgaanbod aanwezig is waar gezinnen die op meerdere terreinen problemen kennen de juiste ondersteuning kunnen krijgen.

Om een dergelijke aanpak te stimuleren helpt het als ook de nodige voorzieningen ruimtelijk bij elkaar zijn gesitueerd. Het clusteren van voorzieningen en meervoudig gebruik door partijen met een gedeeld belang vereenvoudigt de samenwerking tussen professionals, zodat doelen als gezondheidsbevordering en goed onderwijs samen gerealiseerd worden.

In Den Haag Zuidwest zullen we voorzieningen die elkaar versterken daarom zo veel mogelijk bij elkaar situeren. Nieuwe basisscholen zullen bijvoorbeeld deel uitmaken van integrale kindcentra, waar mogelijk uitgebreid met voorzieningen voor sport, cultuur, of een CJG. Samenwerking tussen kennisinstellingen en (plaatselijke) bedrijven wordt aangemoedigd ten behoeve van talentontwikkeling en een betere aansluiting van de opleidingen op de arbeidsmarkt.

Ruimtelijke voordelen
Het bundelen van functies levert logistieke voordelen op, bijvoorbeeld wanneer kinderen zelfstandig vanuit school een aangrenzende voorziening kunnen bereiken en wanneer minder autobewegingen nodig zijn. Het combineren van verschillende functies maakt bovendien dat de schaarse ruimte efficiënt wordt benut.

Ontmoeten
Elkaar tegenkomen is een startpunt voor verbondenheid. De roep om ruimte voor ontmoeting in Den Haag Zuidwest is groot. Eén van de manieren om ontmoetingen tussen bewoners onderling en met professionals te faciliteren is het bij elkaar brengen van functies en voorzieningen. Dat hoeven niet altijd nieuwe plekken te zijn, ook bestaande ontmoetingsplekken zoals scholen, de bibliotheek of de sportkantine kunnen mogelijk benut worden om huiswerk te maken, om kennis te maken met een arbeidsmarktconsulent, om de wijkagent even te spreken of alleen het drinken van een kopje koffie.

Zichtbaarheid
Wanneer slechts één specifieke dienst op een locatie wordt aangeboden is voor iedereen op straat zichtbaar waarvoor iemand naar binnen gaat. Dit kan drempelverhogend werken. Wanneer diensten geclusterd worden aangeboden speelt dit minder. Daarnaast kan het bundelen van functies helpen om de zichtbaarheid van het aanbod te vergroten en mensen in contact te brengen met voorzieningen, die ze nog niet kenden, maar waar ze wel baat van kunnen hebben.

In diverse gesprekken is de roep om een stadsicoon te horen. Stadsiconen geven de stad een gezicht, brengen publieke trots en identiteitsbesef. Het bundelen van bovenwijkse voorzieningen kan een beeldbepalend gebouw voor de wijk opleveren.

In het hart van de Zichten liggen twee woonblokken boven winkel- en bedrijfsruimtes aan de straten Ruimzicht en Het Zicht. Door een casco-renovatie en uitbreiding op de begane grond worden deze geschikt gemaakt om een woon/werk/leerconcept te faciliteren:

Skills in de Stad.

Staedion verhuurt de ruimtes aan ondernemers die een binding hebben met de wijk en ruimte bieden aan jongeren uit het leertraject. Naast de bedrijfsruimtes en huurwoningen biedt het Skills concept gemeenschappelijke ruimtes voor de jongeren en voor de buurt. Uitgangspunt is dat deze gemeenschappelijke ruimtes door de gemeente en/of eventuele welzijns-organisatie wordt gehuurd, gefaciliteerd en ‘bemenst’. De gemeente zorgt voor coaching van de jongeren en voor de programmering van deze ruimtes.

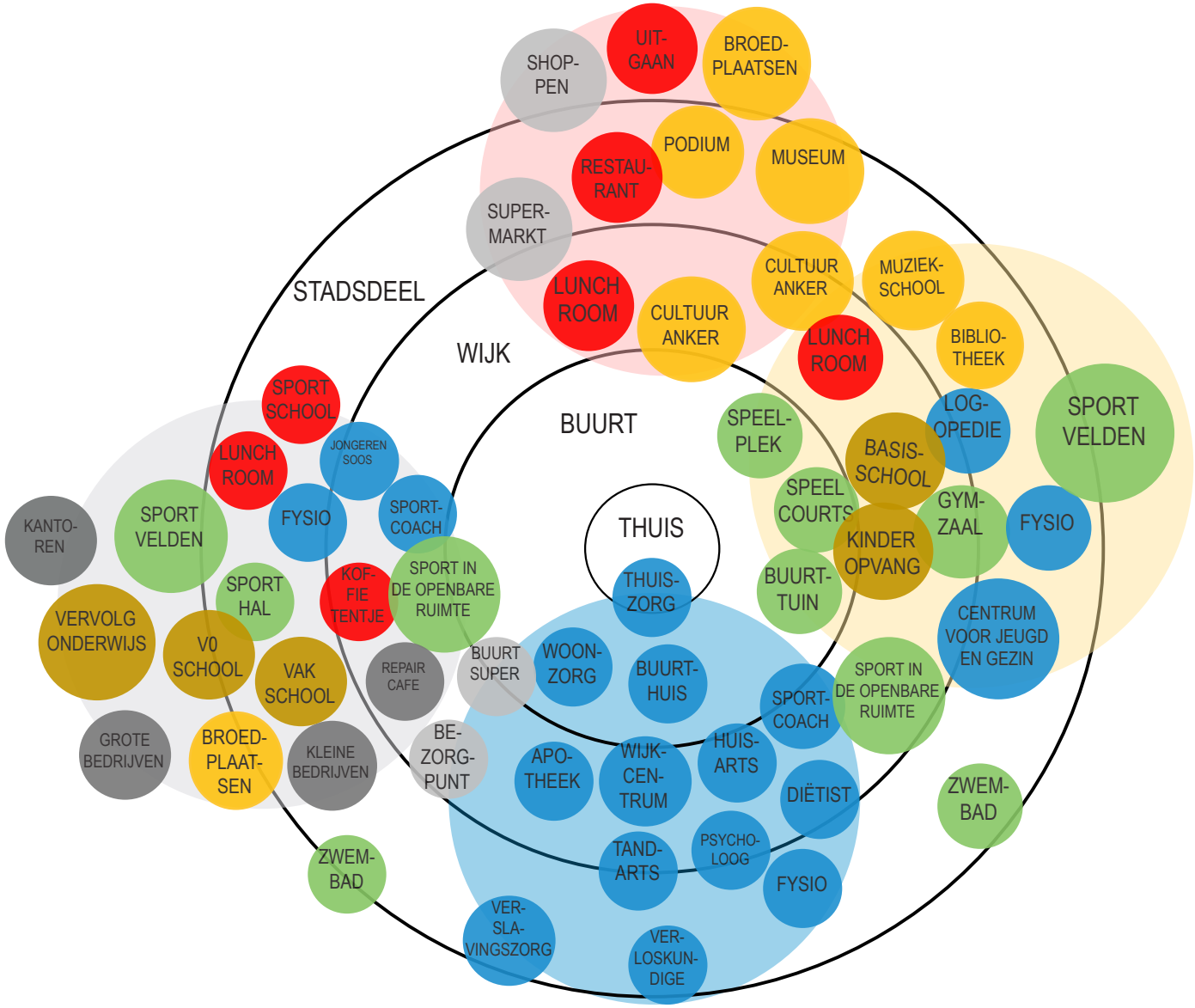

VOORZIENINGEN DIE VOORDEEL HEBBEN BIJ ELKAARS NABIJHEID CLUSTEREN WE

Uitgangspunten (vervolg)

4.4 Levendig

Tijdens de participatiebijeenkomsten werd het thema ‘levendigheid’ vaak genoemd. Daarbij doelden de bewoners vooral op winkelstraten zoals de Leyweg. Men vindt de huidige verblijfskwaliteit daar onvoldoende. Den Haag Zuidwest verdient een centrum en de Leyweg heeft die potentie door een aantrekkelijk horeca- en winkelgebied te worden.

De stad op ooghoogte
Maatschappelijke en commerciële voorzieningen in de plint van woongebouwen dragen bij aan een levendige en aantrekkelijke leefomgeving. Hoe groter het aantal en gevarieerder de gebruikers van een gebied des te beter een gebied economisch, sociaal en maatschappelijk functioneert. Straten met verschillende functies in de plint zorgen voor verschillende gebruikers en gebruiksmomenten gedurende de dag en de week.

De meest voor de hand liggende voorzieningen die in de plint gerealiseerd kunnen worden zijn culturele functies, welzijnsfuncties, ontmoetingsplekken voor bewoners en ruimte voor lokale ondernemers. Een integrale kindvoorziening* in de plint met woningen erboven ligt minder voor de hand, omdat bij een dergelijke voorziening ook na schooltijd, wanneer geluidsnormen gelden, kinderen buiten spelen. Wel zal met het onderwijsveld de mogelijkheid van multifunctioneel ruimtegebruik in bouwblokken worden verkend.

Strategische planning
Door een strategische planning van voorzieningen kunnen voorzieningen als katalysator werken voor een levendige en aantrekkelijke leefomgeving in plaats van als sluitstuk te fungeren.

Balans
Naast de behoefte aan levendige plekken bestaat ook de behoefte aan stilte en rustige plekken. Dit gegeven wordt samengevat in de methodiek Rust, Ruis en Reuring, beschreven in de ‘Guiding Principles Metromix’ van het College van Rijksadviseurs (2019). Met een bewuste situering van de voorzieningen kunnen deze bijdragen aan de gewenste levendigheid. Door te clusteren in plaats van te versnipperen is op andere plekken ruimte voor voldoende rust.

Tijdelijkheid biedt ook kansen!
Tijdens de lange realisatieperiode zal vastgoed vrijkomen dat tijdelijk geen bestemming heeft. Dat komt bijvoorbeeld doordat de huidige gebruiker al vertrokken is, maar het slopen pas later plaatsvindt. Tijdelijk beschikbare ruimte biedt kansen voor realisatie van voorzieningen en eigen initiatieven van bewoners. Denk hierbij aan ateliers voor kunstenaars, culturele broedplaatsen, pop-up stores, lokale activiteiten, pop-up musea en bijvoorbeeld zorgaanbieders die tijdelijk huisvesting zoeken. Dit soort invulling zorgt voor reuring, economische- en sociale binding, die de de leefbaarheid, dynamiek en aantrekkelijkheid van de wijken ten goede komt. Daarbij zal het veel partijen met een zoekvraag naar geschikte ruimte (tijdelijk) uit de brand kunnen helpen.

Voor het optimaal benutten van tijdelijk leegstaande panden en kavels is een strategie en coördinatie van belang om zo de behoefte aan tijdelijke leegstaande panden en de beschikbaarheid op elkaar af te stemmen. Ook hier is het belangrijk om samen met bewoners en stakeholders uit de wijk tot een succesvolle invulling te komen.

Een mooi voorbeeld van de kansen die tijdelijke leegstand biedt is
Pand Zuidwest.
Pand ZuidWest is een inspirerende verzamelplek voor kleine bedrijven en (lokale) activiteiten. Gevestigd in het voormalig V&D pand op de Leyweg ontstaat hier reuring, economische- en sociale binding.
Pand ZuidWest biedt bedrijfsruimte zonder kosten zodat de mogelijkheid ontstaat voor exploratie en innovatie, een tijdelijke ruimte speciaal voor (aanstormend) talent en ondernemers uit Den Haag die hier hun producten willen maken, verkopen of promoten. Pand Zuidwest blijkt een stimulerende omgeving om een bedrijfje op te starten en te laten groeien. Op basis van het succes is Pand Zuidwest doorontwikkeld tot de permanente, centrale ondernemershub in Zuidwest.

Dit project is ontstaan vanuit een samenwerking met Gemeente Den Haag, Regiodeal zuidwest, Haags Retailpunt en ANNA Vastgoed & Cultuur.

PROEVEN
Den Haag
Smaakpapillen

5. Analyse, voorzieningen per thema

Op de volgende pagina's gaan we in op de voorzieningen per thema:
- leren (domein onderwijs)
- zorg krijgen en meedoen (zorg en welzijn)
- creëren: (domein kunst en cultuur)
- sporten en bewegen: (domein sport)
- consumeren en ontspannen: winkels, horeca en leisure
- werken: bedrijfsruimtes, kantoren

Het huidig aanbod is in kaart gebracht en beoordeeld. De behoefte als gevolg van de voorziene groei met 10.000 woningen is ingeschat op basis van informatie over de te verwachten demografische ontwikkeling, het Integraal Huisvestingsplan Onderwijshuisvesting, de Leefbaarheidseffectrapportage en informatie van de bewoners.

Voor de vertaling in ruimtebehoefte is gebruik gemaakt van de nota 'Haagse referentienormen maatschappelijke voorzieningen' (RIS 307513, januari 2021). De referentienormen drukken de ruimtebehoefte per type voorziening uit in vierkante meters per 1.000 woningen. Daarmee is de voorzieningenbehoefte direct te relateren aan de woningbouwprogramma's. In de nota wordt Den Haag Zuidwest als gemengd stedelijk getypeerd. De referentienormen die voor het gemengd stedelijk woonmilieu gelden, dienen daarom als vertrekpunt.

Voor werkgelegenheid hanteren we de economische referentienorm uit de vastgestelde Economische Visie Den Haag+ 2030, waarin is aangegeven dat bij een bevolkingsgroei met 10.000 bewoners 5.000 banen toegevoegd moeten worden. In Zuidwest ligt dat aantal nog wat hoger om ervoor te zorgen dat daar ook de achterstandspositie kan worden ingelopen.

Bij de vaststelling van de Haagse referentienormen maatschappelijke voorzieningen heeft het college ondermeer het volgende besloten:
- de in het document opgenomen richtinggevende oppervlaktes voor voorzieningen als uitgangspunt te hanteren bij de start van gebiedsontwikkelingen en grootschalige projecten.
- zich in te zetten voor voldoende aanbod op het juiste schaalniveau, gekoppeld aan de grote gebiedsontwikkelingen en indien er voor bepaalde voorzieningen geen locatie beschikbaar is in het gebied hiervoor elders ruimte te creëren.
- per type voorziening en per gebiedsontwikkeling de investeringsbehoefte in beeld te brengen, deze inzichten te betrekken bij besluitvorming over de gebiedsontwikkelingen.
- gebiedsagenda's en gebiedsvisies te voorzien van een voorzieningenprogramma, waaruit blijkt dat voldoende ruimte beschikbaar is voor het realiseren van de gewenste voorzieningen, met inzicht in de wijze van realisatie daarvan.

De referentienormen zijn opgesteld voor de domeinen onderwijs, zorg, welzijn, kunst en cultuur, sport, spelen en groen. Voor spelen en groen verwijzen wij naar het Ruimtelijk Raamwerk.

De opbouw per domein staat los van de kansen die samenwerking tussen de domeinen biedt. Combinatiemogelijkheden worden per thema apart belicht. De kansen gaan gepaard met aandachtspunten, die in het hoofdstuk Uitvoeringsaspecten aan de orde komen.

De ruimtebehoefte per soort voorziening is gebaseerd op de te verwachten groei met 10.000 woningen in Den Haag Zuidwest. Wanneer door de transitie bestaande voorzieningen gesloopt worden, dienen deze gecompenseerd te worden en bij de hier beschreven ruimtebehoefte te worden opgeteld.

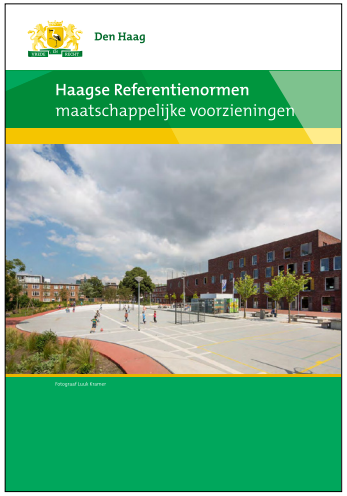

5. ANALYSE PER THEMA

- Leren
- Zorg krijgen en meedoen
- Creëren
- Sporten en bewegen
- Consumeren en ontspannen
- Werken

Primair onderwijs

Inventarisatie 2022

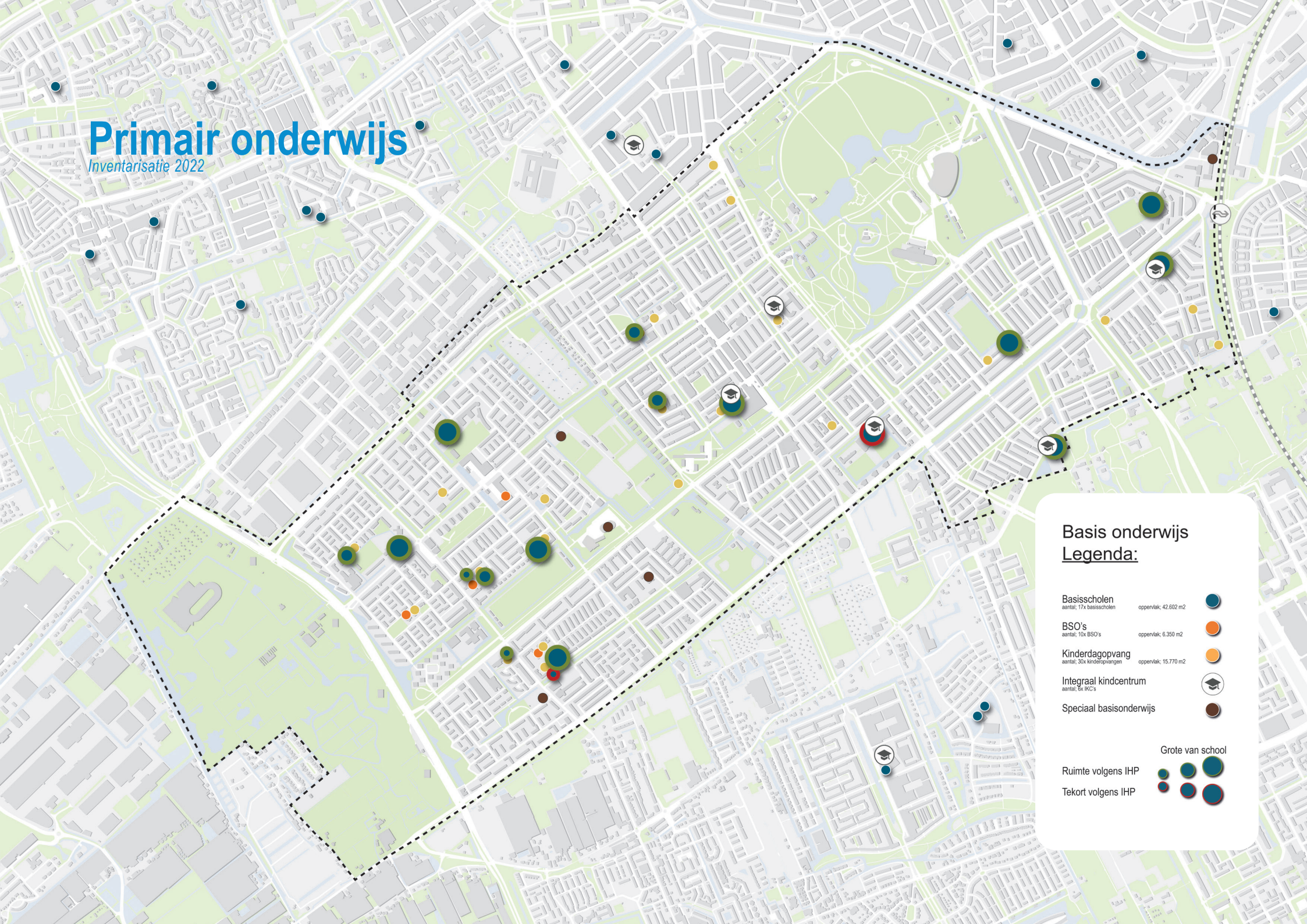

5.1 Leren

In 2040 halen kinderen van Zuidwest minimaal hetzelfde schoolniveau als het gemiddelde van de stad. Zij groeien op tot krachtige en weerbare burgers die hun plek in onze samenleving weten te pakken. Iedereen krijgt de kans op zijn of haar best te zijn.

Ieder kind moet dezelfde kansen krijgen om zijn of haar talenten te ontwikkelen. De eerste jaren zijn daarvoor van cruciaal belang. Met het oog op kansengelijkheid zetten we in op het versterken van het binnenschools en buitenschools leren, het uitbreiden van leertijd, de brede talentontwikkeling van kinderen en het betrekken en ondersteunen van ouders.

0-12 jaar
Met de groei van het aantal inwoners zal ook het aantal scholen, kinderopvang, BSO en peuterspeelzalen moeten meegroeien. Integrale kindcentra bieden opvang en educatie voor alle kinderen van 0-12 jaar en bieden kinderen zorg en extra aandacht wanneer dat nodig is. Wij gunnen alle kinderen een goede start. Nieuw toe te voegen scholen zijn daarom onderdeel van een Integraal Kindcentrum (IKC)* en bij bestaande scholen zetten we in op het versterken van de samenwerkingsverbanden. Tot 2040 zijn vier nieuwe basisscholen nodig om aan de behoefte van het groeiend aantal inwoners te voldoen. De ambitie is dat in totaal tien IKC's worden gerealiseerd tot 2040.

Door de kindcentra zo veel mogelijk te combineren met sport-, zorg- en culturele voorzieningen ontstaat de gewenste kruisbestuiving.

Een voorbeeld hiervan is de Gezonde school: een school waar wordt gewerkt met kinderen aan een gezonde leefstijl. In het kader van de Gezonde school onderzoeken we kansen in combinatie met ruimte voor een moestuin, sportvelden en een lunchroom. De nabijheid van een gezonde lunchroom/kantine waar ouders na het brengen van hun kinderen kunnen samenkomen kan een rol spelen bij de gezonde levensstijl en de sociale cohesie vergroten. Daarnaast nodigen we scholen uit mee te doen aan pilots voor een Familieschool, een school waar leerlingen breed leren en waarbij ouders intensief betrokken zijn.

Binnen het streven naar vier nieuwe basisscholen zal ook de behoefte aan speciaal onderwijs een plek moeten krijgen. Onderwijs nabij huis is het uitgangspunt.

12 jaar en ouder
Van belang is dat kinderen een gehele onderwijscarrière in Den Haag Zuidwest kunnen doorlopen. De verwachting is dat met de bevolkingsgroei meer jongeren in Zuidwest een HAVO-VWO opleiding gaan volgen. Een HAVO-VWO school ontbreekt in Den Haag Zuidwest. Bewoners signaleren dat voor enkele ouders de afstand een reden is om hun kinderen naar een school in de buurt te sturen en niet naar een HAVO-VWO school, ondanks het positieve schooladvies. Bewoners geven aan dat een HAVO-VWO school kan bijdragen aan trots en optimisme in de wijk. Dit pleit ervoor om een HAVO-VWO school te realiseren in Zuidwest. Het slagen van een nieuwe school hangt samen met de ontwikkeling en groei van Den Haag Zuidwest. Op korte termijn kunnen de middelbare scholen in Escamp, Segbroek en Loosduinen nog voldoende voorzien in de vraag naar HAVO-VWO onderwijs. Daarom wordt gestuurd op de realisatie van een HAVO-VWO school vanaf 2029.

Voortgezet onderwijs

Inventarisatie 2022

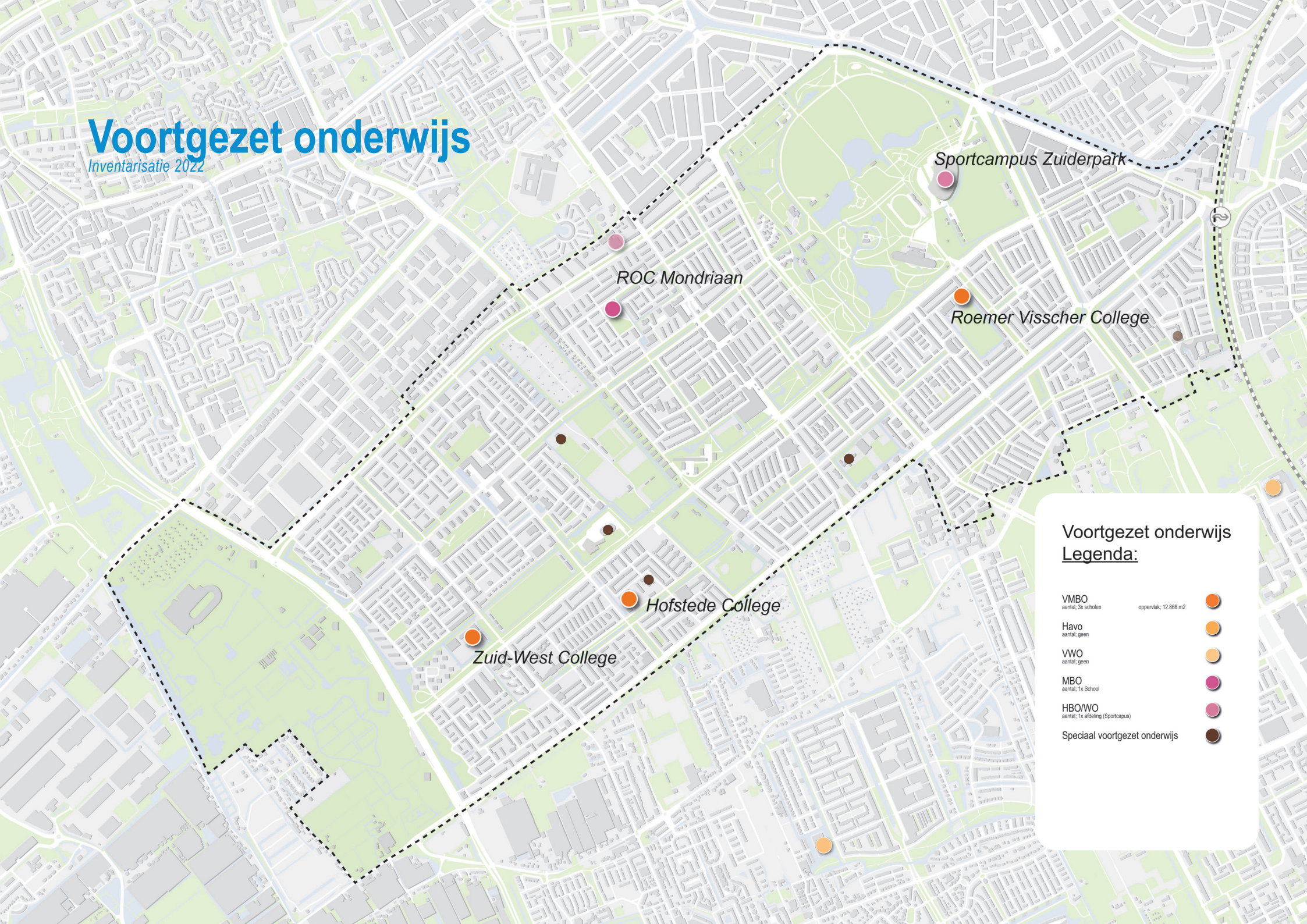

"Ook basisscholen hebben een belangrijke sociale functie, voor hun leerlingen, maar ook voor de buurt."

"Houd bij scholen en kinderdagverblijven rekening met lawaai. Ik woon tegenover een kinderdagverblijf en het lawaai is erg hard.'"

"Ik werk op de basisschool De Kleine wereld en zie dat de combinatie met de sportvelden ideaal is. Er is zelfs een wachtlijst voor de naschoolse activiteiten die daar plaatsvinden'"

We streven naar de combinatie met andere benodigde voorzieningen voor sport of cultuur, waarmee de school zich positief kan onderscheiden. Afhankelijk van de bevolkings- en leerlingenprognose, zal blijken of na 2030 voldoende voedingsgebied bestaat voor een tweede nieuwe middelbare school in Zuidwest zonder dat dit ten koste gaat van de levensvatbaarheid van naburige middelbare scholen.

16 jaar en ouder
Samenwerking tussen kennisinstellingen en (plaatselijke) bedrijven wordt aangemoedigd ten behoeve van talentontwikkeling en een betere aansluiting van de opleidingen op de arbeidsmarkt. Door de nabijheid van het Hagaziekenhuis, de Haagse Hogeschool in de Sportcampus en ROC Mondriaan (Meppelweg) is samenwerking op het gebied van zorg & gezondheid kansrijk. Samenwerking tussen ROC-Mondriaan Techniek Innovatie Huis, ZKD-bedrijven en de lokale ondernemers biedt leer-, werk- en innovatiemogelijkheden op het gebied van maak & bouw.

Scholen en pleinen in en voor de buurt

We realiseren toekomstbestendige onderwijshuisvesting op voldoende afstand van drukke wegen (GGD beleid)[1]. De spreiding van de nieuwe scholen zal evenwichtig over Den Haag Zuidwest plaatsvinden, zodat onderwijs voor iedereen toegankelijk en bereikbaar zal zijn.
Zowel de school als de buitenruimte zijn bij voorkeur niet alleen een ontmoetingsplek voor leerlingen, maar ook voor de buurt. Voor de buitenruimte wordt ingezet op klimaatadaptie (water-vriendelijk en groen) en bewegen en spelen. De opzet van de schoolgebouwen draagt bij aan multifunctioneel gebruik, bijvoorbeeld doordat een vereniging de gymzaal zelfstandig kan gebruiken.

[1]GGD beleid: minimaal 50 meter van drukke weg en 300 meter van snelweg

Ruimtelijke vertaling

Met de te verwachten groei van het aantal inwoners zal ook het aantal scholen, kinderopvang, BSO en peuterspeelzalen moeten meegroeien. Met de referentienorm en het Integraal Huisvestingsplan Onderwijs als vertrekpunt zal bij een toename van 10.000 woningen behoefte bestaan aan vier extra basisscholen. Uitgangspunt is dat een nieuwe basisschool bij realisatie onderdeel gaat uitmaken van een integraal kindcentrum.

Eén van deze vier scholen is in de plannen voor Dreven Gaarden Zichten opgenomen. Daarnaast is de verwachting dat de Tamarschool op eigen terrein gaat uitbreiden. Binnen het streven naar vier nieuwe basisscholen zal ook de behoefte aan speciaal onderwijs een plek moeten krijgen.

Daarnaast vraagt de groei om twee extra middelbare scholen. Vanaf 2029 zal de eerste, een HAVO-VWO school gerealiseerd worden. De tweede volgt wanneer daar voldoende voedingsgebied voor blijkt te zijn.

We streven naar de realisatie van tenminste twee toonaangevende en goed verbonden hubs voor vervolgonderwijs in de sectoren Maak/Bouw en Zorg/Gezondheid. Deze Hubs bieden gezamenlijk ontmoetings-, experiment- en bedrijfsruimte voor bestaande en nieuwe bedrijven, ondernemers, stagiairs, leerlingen en wijkbewoners. Potentiële hotspots zijn: Sportcampus Zuiderpark (zorg/gezondheid), ZKD en Leyweg-centraal (Maak/Bouw).

Waardering huidige voorzieningenniveau

- Den Haag Zuidwest telt 18 basisschoollocaties. Het aanbod van basisscholen sluit voldoende aan op de vraag in Den Haag Zuidwest. Veel gebouwen hebben volgens de normering een overcapaciteit. Enkele scholen kampen met een ondercapaciteit.
- De basisscholen en kinderopvang zijn goed verspreid.
- Niet alle basisscholen zijn integrale kindcentra: op dit moment zijn er vijf IKC's.
- De bouwkundige kwaliteit van de huidige basisscholen is voldoende tot goed.
- Binnen Den Haag Zuidwest ontbreekt een HAVO-VWO school.
- De komende jaren kunnen de middelbare scholen in de wijken rond Den Haag Zuidwest nog voldoende voorzien in de vraag naar HAVO-VWO onderwijs. De capaciteit van deze scholen is nog niet volledig benut.
- (VO) Onderwijsgebouwen in Den Haag Zuidwest kennen al jaren leegstand als gevolg van teruglopende belangstelling ondanks forse investeringen. De keuze voor populaire scholen op het 'zand' leidt tot leegstand in Zuidwest.
- Den Haag Zuidwest heeft een ruim aanbod voor speciaal onderwijs, maar tegelijkertijd neemt de vraag flink toe. Het leerlingenaantal is in de afgelopen twee jaar met 10% gegroeid waardoor wachtlijsten bestaan.

5.1.1 Programma voor Leren

Referentienorm Primair Onderwijs:
1.900m2/ 1.000 woningen,
(1 school per 2.320 woningen)

Maatvoering Primair onderwijs:

1 PO-school:	4.400 m2
Onderwijs	2.245 m2
Gymzaal	455 m2
Kinderopvang	500 m2
Buitenruimte	1.200 m2

Referentienorm Voortgezet Onderwijs
1.250m2/ 1.000 woningen,
(1 school per 5.100 woningen)

Maatvoering Voortgezet onderwijs:

1 VO-school:	6.410 m2
Onderwijs	5.000 m2
Gymzaal	910 m2
Buitenruimte	500 m2

Buiten Referentienorm
Vervolgonderwijs:

Hub Zorg/gezondheid:	*3.500m2*
Hub Maak/Bouw:	*3.500m2*

SOORT	AANTAL	M2 BVO TOTAAL
Basisschool	4	17.600
Middelbare school	2	12.820
Maak/ Bouw Campus	1	3.500
Zorg/ gezondheid Campus	1	3.500
AUTOPARKEREN	*212,3*	*5.308*
FIETSPARKEREN	*1.832*	*3.002*

RUIMTEBEHOEFTE

Bij toename met 10.000 woningen

	PO	VO en HUB
LIGGING	centraal in de buurt, bij sport	niet aan de rand van de stad, bij sport
	Let op milieubeperkingen, zoals fijnstof, geluid en externe veiligheid, afstand tot gevoelige bestemmingen. Let op geluidsbelasting voor omgeving.	
BEREIKBAAR-HEID	veilige fiets- en wandelroutes	veilige fietsroutes en nabij OV
LOCATIE IN BOUWBLOK	begane grond + max. 2 lagen	
ZICHTBAAR-HEID	zicht op entree en speelplein vanuit omgeving (sociale controle)	

LOCATIE

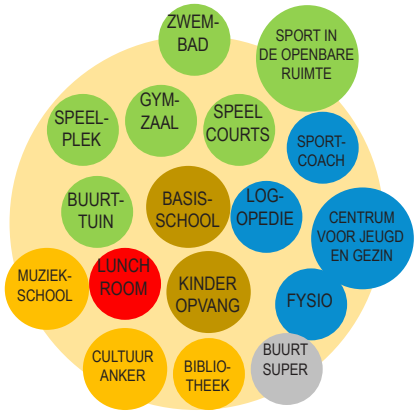

Primair onderwijs

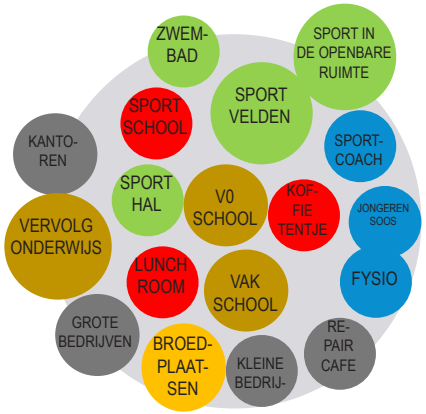

Voortgezet en vervolg onderwijs

COMBINATIEKANSEN

Zorg krijgen en meedoen

Inventarisatie 2022

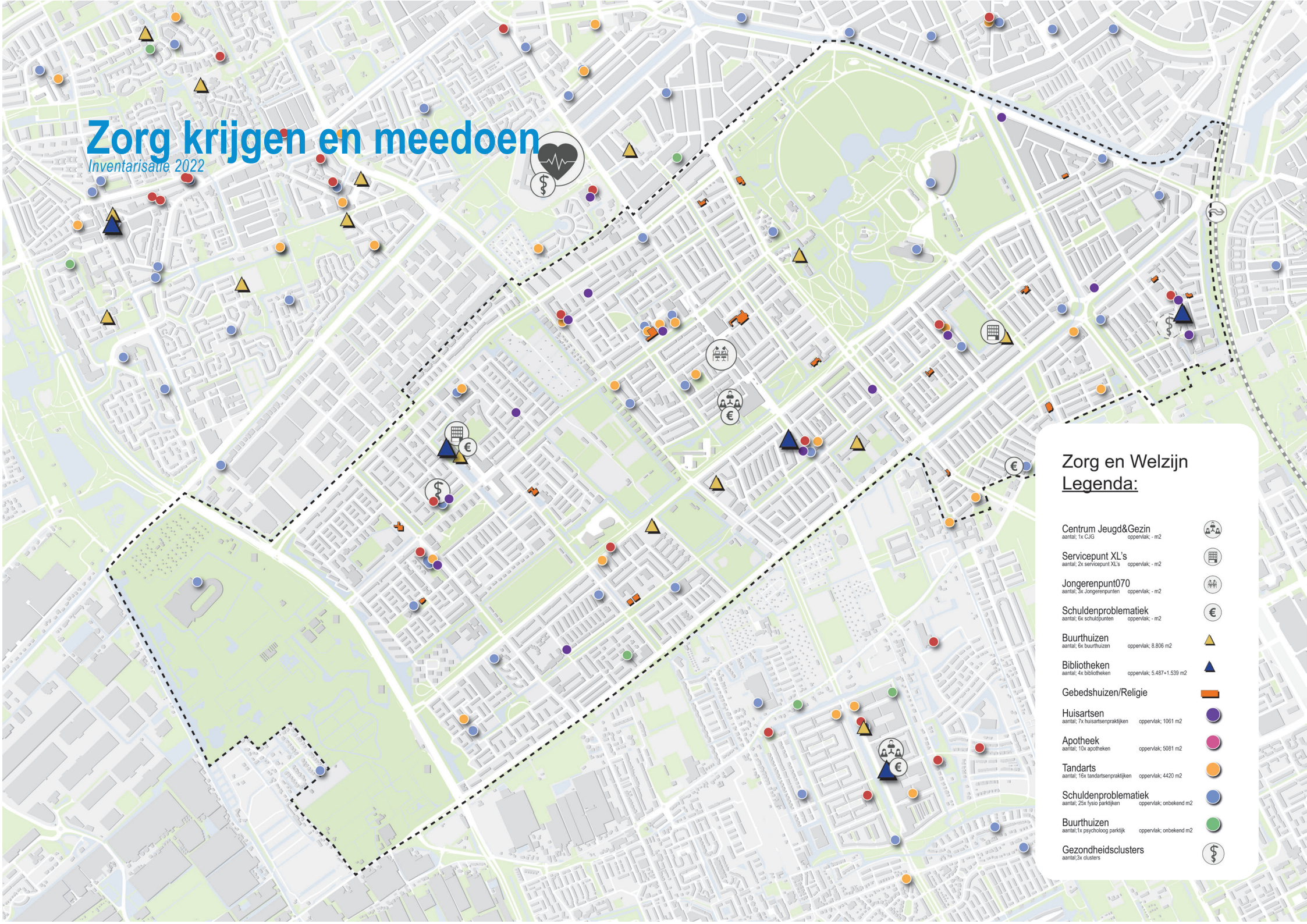

5.2 Zorg krijgen en meedoen

Zorg krijgen

De inwoners in Zuidwest voelen zich over twintig jaar net zo gezond als bewoners die op het Haagse gemiddelde zitten. Door in te zetten op preventie en het aanbieden van laagdrempelige zorg op maat willen we de gezondheidsscores verbeteren.

In de buurt en toegankelijk

Met de groei van het aantal inwoners zal ook het aantal huisartsen, fysiotherapeuten, psychologen en andere zorgaanbieders moeten meegroeien. Zo kunnen inwoners ook in de toekomst gebruik maken van zorg in de buurt. Tijdens de participatiebijeenkomsten vertelden bewoners dat voor zorggebruikers, die vaak minder mobiel zijn, de afstand tot eerstelijnszorg soms groot is. De bereikbaarheid wordt bemoeilijkt door slecht begaanbare voetgangersroutes. Zo ervaren scootmobielrijders hindernissen op hun route naar zorgaanbieders en voetgangers benoemen losliggende tegels als obstakels. Evenwichtige spreiding van zorg en aansluiting op gebruiksvriendelijke looproutes is het uitgangspunt. Een minder valide inwoner dient binnen 400 meter bij de passende zorgvoorziening te kunnen komen.

In de referentienorm is geen norm voor psychische ondersteuning meegenomen, waardoor de inschatting van de ruimtebehoefte voor psychische zorg de komende jaren moeilijk te maken is. Tijdens de participatiebijeenkomsten is het tekort en de noodzaak van psychische zorg in Zuidwest wel benadrukt. Een nadere verkenning naar het huidige aanbod en het benodigde GGZ-voorzieningenaanbod in Den Haag Zuidwest voor de komende jaren is daarom nodig.

Bij elkaar: Ruimte voor ontmoeting

Om de samenwerking tussen zorgverleners te vereenvoudigen en drempels te verlagen zullen we zoveel mogelijk zorg- en welzijnsvoorzieningen dicht bij elkaar moeten realiseren. Een goed integraal aanbod geeft bovendien aanleiding voor ontmoetingen en daarmee meer gelegenheid voor sociale binding en ondersteuning. Denk bijvoorbeeld aan de huisarts, de fysiotherapeut en de apotheker dichtbij elkaar, zogenoemde gezondheidscentra. Wanneer daaraan ook een buurtkamer wordt toegevoegd is de drempel voor bewoners om naar een huisarts te gaan lager.

In de gezondheidscentra zal naast de ziekte- en klachtenbestrijding de gezondheidsbevordering meer centraal komen te staan. Mogelijk is extra ruimte nodig voor voorlichting over een gezonde leefstijl door bijvoorbeeld diëtisten en sportcoaches. De inzet op preventie betekent ook dat de leefomgeving uitnodigt om te bewegen, te sporten en elkaar te ontmoeten. De voorzieningen die daarvoor nodig zijn komen in het hoofdstuk ‘sporten en bewegen’ aan de orde. In de structuurvisie Den Haag Zuidwest is de ambitie van een gezonde leefomgeving verder uiteengezet.

Waardering huidig voorzieningenniveau Zorg en Welzijn

- Op de kaart zien we in Moerwijk en Morgenstond (nabij Loevesteinlaan) minder voorzieningen voor eerstelijnszorg dan in de rest van Zuidwest.
- Een concentratie van voorzieningen is te zien aan de Hengelolaan, Leyweg en in mindere mate aan de Berensteinlaan en de Betje Wolfstraat.
- Volgens de beschikbare gegevens is het aanbod van psychische zorg laag.
- De huidige voorzieningen die we in beeld hebben zijn vooral gericht op genezing en minder op preventie.
- Den Haag Zuidwest telt één Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG), wat overeenkomt met de gemeentelijke richtlijn van één CJG per stadsdeel. Dat is weinig gelet op de problematiek bij veel kwetsbare inwoners, het stadsdeel Escamp meer bewoners heeft dan een gemiddeld stadsdeel en het stadsdeel bovendien veel uitgestrekter is.
- Het Centrum voor Jeugd en Gezin ligt in Morgenstond.
- Zowel Moerwijk als Bouwlust hebben een servicepunt XL. Met een groeiend aantal inwoners en gelet op de kwetsbaarheid van bewoners in dit stadsdeel is dit aan de lage kant.
- Den Haag Zuidwest telt één jongerenpunt (voorheen servicepunt arbeid). Dat is weinig gelet op de werkloosheidsproblematiek bij veel jongere bewoners.
- De zes buurt/wijkcentra zijn evenredig verspreid over de verschillende wijken in Zuidwest.
- Er zijn te weinig veilige en prettige plekkenvoor het versterken van sociale cohesie.

5.2 Zorg krijgen en meedoen

Meedoen (Welzijn)

Zuidwest is straks een gebied waar alle mensen zich thuis voelen en gekend worden in wat ze nodig hebben. In 2040 is de sociale binding sterk, willen mensen meedoen en hebben vertrouwen in de samenleving. In 2040 worden kwetsbare mensen optimaal ondersteund.

"Het zou leuk zijn als de gemeente nieuwe bewoners in de wijk zou verwelkomen en wegwijs zou maken in het aanbod aan voorzieningen in de betreffende buurt. Dit is belangrijk omdat voor veel bewoners het bestaan van voorzieningen en het aanbod van activiteiten niet bekend is."

"Denk niet alleen aan professionele zorgverleners, maar ook aan mantelzorgers. Zijn kangoeroewoningen bijvoorbeeld mogelijk?'"

Op maat en in de buurt

Door het realiseren van voldoende plekken waar inwoners elkaar kunnen ontmoeten en kunnen worden ondersteund in bijvoorbeeld het doen van een Wmo aanvraag of het zoeken naar werk, worden inwoners beter geholpen en wordt de sociale cohesie in de wijken versterkt. Het gaat hierbij onder meer om voldoende buurt- en wijk-centra, CJG's, Servicepunten XL en jongerenpunten.

Gebedshuizen hebben een belangrijke functie voor ontmoeting en welzijn. Wanneer religieuze organisaties een geschikte locatie zoeken in Den Haag Zuidwest kan de gemeente helpen door vraag en aanbod naar gebedsruimte te koppelen. Hierbij wordt de bestaande gemeentelijke visie op gebedshuizen (RIS 297505) betrokken.

Bij elkaar

We streven naar meer locaties waar bewoners elkaar kunnen ontmoeten, prettige plekken, waar je als bewoner graag naar toe gaat om andere mensen te ontmoeten en kwesties te bespreken waar je tegen aan loopt. Door dichtbij deze buurtcentra ook andere zorg- en welzijnsvoorzieningen te realiseren is het makkelijker om mensen door te verwijzen naar een professional die hen voor een specifieke kwestie verder kan helpen.

Inclusief

Een stad die streeft naar een gezond stedelijk leven voor iedereen moet ook ruimte bieden aan mensen die dak- of thuisloos zijn, begeleiding bij het wonen nodig hebben of psychische problemen kennen. Voorzieningen voor de maatschappelijke opvang en voor beschermd wonen worden verspreid over heel Den Haag. Deze spreiding is van belang om Zuidwest op het Haags gemiddelde te krijgen. In Zuidwest wonen namelijk op dit moment meer kwetsbare groepen dan gemiddeld in Den Haag. Het toevoegen van de meer kwetsbare groepen kan de leefbaarheid en de sociale cohesie verder onder druk zetten. Een zorgvuldige afweging bij het realiseren van maatschappelijke opvang wordt daarom gevraagd.
De tijdelijke winteropvang met 160 plekken in het voormalige zorgpand Lozerhof, zal na 1 april 2022 stoppen omdat het pand gesloopt wordt. Op deze plek zijn woningen en zorgwoningen gepland. Een permanente oplossing voor daklozenopvang is gewenst.

Ruimtelijke vertaling

Om voldoende zorg op maat te kunnen bieden is het van belang dat het aantal zorgvoorzieningen meegroeit met het aantal inwoners. Evenwichtige spreiding van zorg en aansluiting op gebruiksvriendelijke looproutes is het uitgangspunt. Een minder valide inwoner zou binnen 400 meter bij de passende zorgvoorziening moeten kunnen komen.

Met de referentienorm als vertrekpunt dient circa 3650 m2 bruto vloeroppervlakte aan eerstelijnszorgvoorzieningen extra gerealiseerd te worden. Dit komt neer op ruimte voor circa negen huisartsen, tien tandartsen, twee à drie apotheken en 18 fysiotherapeuten. Voor de psychische zorg is geen referentienorm vastgesteld en zaldeze behoefte moet daarom apart worden uitgewerkt. Voor welzijnsvoorzieningen is circa 4150 m2 bruto vloeroppervlakte en 34 plekken voor verslavingszorg nodig. Een zorgvuldige afweging bij het realiseren van nieuwe/extra vestigingen voor maatschappelijke opvang in dit stadsdeel is nodig..

Volgens de referentienorm is per stadsdeel één centrum voor Jeugd en Gezin voldoende. Omdat stadsdeel Escamp meer bewoners heeft dan een gemiddeld stadsdeel en bovendien veel uitgestrekter is, volstaat één CJG niet bij de verwachte groei met 10.000 woningen. Daarom wordt voorgesteld één of twee satellietlocaties op een strategische plek in het stadsdeel toe te voegen.

Aan de straat of uit het zicht

Veel zorg- en welzijnsvoorzieningen hebben baat bij een open en zichtbare uitstraling. Zichtbaarheid helpt de bekendheid te vergroten. Ook de toegankelijkheid en een uitnodigend karakter zijn belangrijk. Dit zijn redenen om deze functies in de plint van een gebouw te situeren. Voor een deel van het programma is privacy wel belangrijk, denk aan spreek- en behandelruimtes. Dit betekent dat niet het gehele programma is aangewezen op ruimte in de plint. Voor functies zoals maatschappelijke opvang is zelfs het grootste deel niet aangewezen op de plint.

Hulpdiensten

Hulpdiensten zoals de brandweer, politie en ambulance, zullen met de groei van de stad hun capaciteit moeten vergroten. Wanneer het wagenpark van de brandweer aan de Dedemsvaartweg uitgebreid dient te worden, kan een grotere ruimtebehoefte het gevolg zijn. Afstemming met de VRH hierover heeft plaatsgevonden. Vooralsnog verwacht de VRH geen extra ruimtebehoefte en geeft aan dat het belangrijker is dat de aanrijtijden niet in de knel komen. Uit onderzoek naar de effecten van de extra woningen en de mobiliteitsplannen blijken op het eerste gezicht geen knelpunten.

Op dit moment vindt een verkenning plaats in Moerwijk naar de haalbaarheid van een gezondheidscentrum waar gezondheidsbevordering centraal staat in plaats van ziekte- en klachtenbestrijding:

Huis van Gé,

het huis van gezondheid. De wijk gaat met ondersteuning van diverse professionals zelf bepalen wat daar in komt. Het idee komt van de Bewonerscoöperatie Moerwijk, welzijnsorganisatie Mooi Welzijn, huisartsen uit Moerwijk.

5.2.1 Programma voor Zorg krijgen en meedoen

Referentienorm Eerstelijnszorg:
365m2/ 1.000 woningen:

Huisarts:	110m2
Tandarts:	115m2
Apotheek:	40m2
Fysiotherapeut:	90m2
Verloskundige:	10 m2

Maatvoering Eerstelijnszorg

Huisarts	120 m2
Tandarts	120 m2
Apotheek	150 m2
Fysiotherapeut	50 m2
Verloskundige	40 m2

Referentienorm Welzijn:
plekken of m2/ 1.000 woningen:

CJG:	50m2
Club/en buurthuis	
Wijkcentrum/ Servicepunt XL:	125m2
Hulp richting werk:	3m2
Begeleid Wonen, opvang:	200 m2
Verslavingszorg	3,4 plek

Maatvoering Welzijn

CJG 1400 m2	
Buurthuis	600 m2
Club/en buurthuis	
Wijkcentrum/ Servicepunt XL	2500 m2
Begeleid wonen	35 m2

Buiten Referentienorm

Psychische zorg:	PM
Logopedist	PM

SOORT	AANTAL	M2 BVO TOTAAL
Huisartsen	9	1.100
Tandartsen	9 a 10	1.150
Apotheek	2 tot 3	400
Fysiotherapeuten	18	900
Verloskundige	2 tot 3	100
Logopedist, Diëtist		PM
AUTOPARKEREN	*104*	*2.600*
FIETSPARKEREN	*44*	*59,4*

RUIMTEBEHOEFTE

Bij toename met 10.000 woningen

SOORT	AANTAL	M2 BVO TOTAAL
Satelliet CJG	1	500
Wijkcentrum, buurthuis	2 ?	1.250
Hulp richting werk	1	30
Begeleid Wonen	57	2.000
Verslavingszorg	34	plekken
Psychische zorg		PM
AUTOPARKEREN	*47*	*1.175*
FIETSPARKEREN	*92*	*124,2*

RUIMTEBEHOEFTE

Bij toename met 10.000 woningen

	EERSTELIJN	WELZIJN
LIGGING	centraal in de buurt	
LIGGING	Een jongerensoos heeft een eigen identiteit en wil niet met zorg worden geassocieerd.	
BEREIKBAAR-HEID	veilige fiets- en wandelroutes en nabij OV	
LOCATIE IN BOUWBLOK	begane grond + max. 2 lagen	
ZICHTBAAR-HEID	Zichtbaarheid is essentieel, maar deel programma is gebaat bij privacy.	

LOCATIE

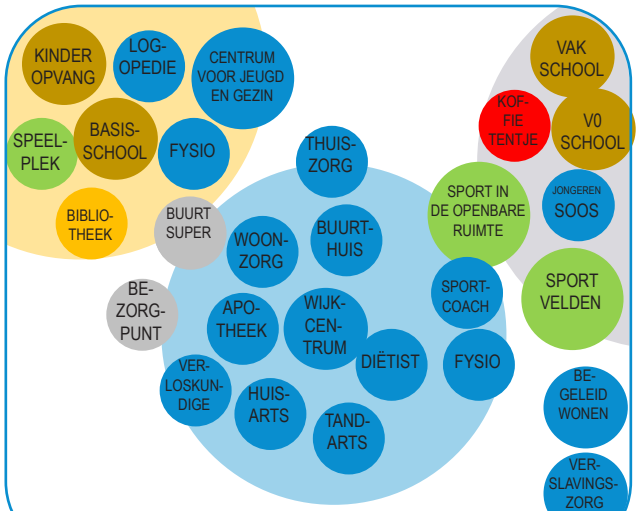

COMBINATIEKANSEN

Kunst en Cultuur

Inventarisatie 2022

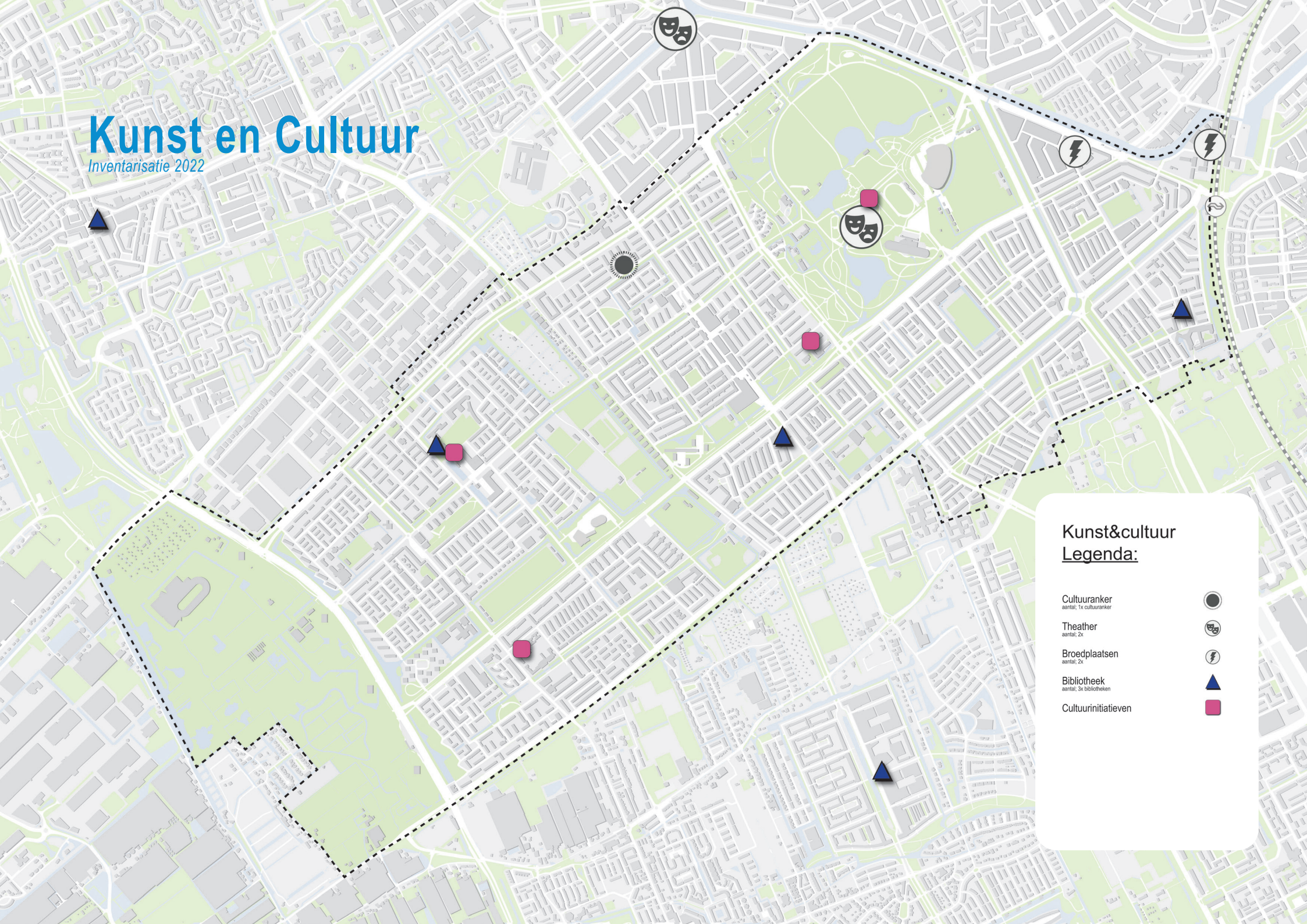

5.3 Creëren

De meest diverse wijk van Den Haag, waar 180 nationaliteiten wonen, vraagt om een culturele sector die deze diversiteit weerspiegelt. In 2040 zijn de drempels die de huidige bewoners ervaren om deel te nemen aan het cultureel leven weggenomen. In 2040 is meer ruimte voor cohesie, menging en ontmoeting.

Actieve en passieve deelname aan kunst en cultuur kunnen zorgen voor een gevoel van zingeving, ontmoeting en daardoor meer sociale samenhang. Aandacht voor kunst en cultuur betekent aandacht voor de mooie en leuke dingen die er te doen en te zien zijn in Zuidwest naast alle aandacht voor problematiek. De diversiteit van de bevolking in Zuidwest is een grote kracht, die de culturele sector kansen biedt om de verhalen, stromingen, innovaties en emoties van over de hele wereld en uit alle generaties te laten zien en horen. Om die creatieve rijkdom te delen is het belangrijk dat de culturele activiteiten zichtbaar, bereikbaar en toegankelijk zijn.
De rol die de creatieve sector speelt bij talentontwikkeling van de bewoners, werkgelegenheid, een aantrekkelijke woonomgeving en aantrekkelijk vestigingsklimaat voor bedrijven kan niet onderschat worden. Met de groei van het aantal inwoners zullen de culturele voorzieningen en bibliotheken daarom moeten meegroeien.

Ruimte voor ontmoeten
Een bijzonder kenmerk van Zuidwest is de grote betrokkenheid die bewoners voelen. Daar waar sprake is van sociale cohesie ontbreekt de mogelijkheid om dit te verzilveren in ruimtes voor ontmoeting, ook bij slecht weer. Een grote wens van bewoners is dan ook meer ruimte om elkaar te ontmoeten. De culturele voorzieningen kunnen hier aan bijdragen.

In de buurt en betaalbaar
Bewoners van Den Haag Zuidwest ervaren veel drempels (afstand, financiële middelen) om gebruik te maken van culturele voorzienigen, waardoor de cultuurdeelname laag is. Nabijheid en betaalbaarheid zijn daarom belangrijke voorwaarden voor het vergroten van de participatie.

Bibliotheken
De bibliotheek krijgt naast de klassieke functie van uitleen-bibliotheek steeds meer de functie van maatschappelijke ontmoetingsplek.
Dit blijkt onder andere uit de landelijke cijfers die een licht dalend aantal leden en uitgeleende boeken laten zien en tegelijkertijd de stijging met 15 procent van het aantal georganiseerde activiteiten. De activiteiten richten zich vooral op bestrijding van laaggeletterdheid en bevordering van digitale vaardigheden.

Er wordt gestreefd naar een wijkbibliotheek per verzorgingsgebied van ongeveer 30.000 inwoners. De in 2021 geopende bibliotheek aan de Bouwlustlaan voorziet de inwoners van Bouwlust in een maatschappelijk georiënteerde bibliotheek. Over drie jaar stopt de startup bibliotheek Moerwijk aan de Twickelstraat en ontstaat een tekort. Dan zal in Moerwijk de behoefte aan een buurtbibliotheek (circa 450 m2) permanent moeten worden ingevuld.

Cultuuranker
De wijkgerichte culturele en creatieve sector willen we versterken met een satelliet van cultuuranker Dakota, waarmee de afstand tot bewoners kleiner wordt en het cultuuranker de bewoners nog beter kan bereiken. Deze dient dichtbij openbaar vervoer gesitueerd te

zijn. De combinatie met functies zoals horeca, museum, onderwijs kan meerwaarde en sociale cohesie bieden.

Kunstmuseum, Museon/Omniversum en Mauritshuis
Aandacht voor en zichtbaarheid van kunst en cultuur dragen ook bij aan een gevoel van trots op de wijken. Initiatieven van toonaangevende instellingen (Kunstmuseum, Mauritshuis, Museon/Omniversum) met een uitstraling die verder reikt dan Zuidwest kunnen dit gevoel verder versterken. Samen met het Kunstmuseum worden de mogelijkheden verkend om bewoners in aanraking met kunst te brengen. Zo kan iedereen ervaren wat de kracht van kunst is. Het Kunstmuseum wil de bewoners van Zuidwest een plaats bieden waar zij elkaar kunnen ontmoeten, hun creativiteit uiten én geïnspireerd raken.
Ook Museon onderzoekt de mogelijkheid van een dependance. Het Mauritshuis onderzoekt de mogelijkheden om een diverser publiek te bereiken met activiteiten in de wijken. Hiermee kan Zuidwest aantrekkelijker worden voor een bezoek door mensen van buiten de wijk en hebben de bewoners van Zuidwest een plek waar ze kunnen zíjn en gezien kunnen worden.

Kunst in de openbare ruimte
Kunst geïntegreerd in de vormgeving van de openbare ruimte of architectuur en kunstobjecten in de openbare ruimte leveren een bijdrage aan de sociale en ruimtelijke kwaliteit van de buurt. Zuidwest kent veel jaren ‘50 gevelkunst. De mogelijkheden voor het realiseren van kunstuitingen in de nieuwe buurten en wandel- en fietsroutes langs kunstlocaties worden verkend. Wij roepen de woningcorporaties op waardevolle geveldecoraties van te sloepen bouwblokken waar mogelijk her te gebruiken. De woningcorporaties dienen daartoe contact op te nemen met de afdeling Cultuurbeleid van de gemeente Den Haag.

Muziekkoepels/ openluchtpodia
We onderzoeken de mogelijkheid om elke wijk te voorzien van een openlucht podium/ muziekkoepel in de openbare ruimte om zo een laagdrempelig podium voor talent te bieden. Dit kan bijdragen aan meer ontmoeting en levendigheid in de wijk.

Levendig en aantrekkelijk: Kunst(enaars) naar Zuidwest
Een stad die de kansen voor de toekomst wil benutten, heeft mensen met een andere blik op het alledaagse en met andere oplossingen nodig. Door te investeren in de totstandkoming van betaalbare (verzamel)gebouwen ontstaat ruimte voor kleinschalige bedrijvigheid en voor de creatieve sector, waar huurders elkaar en de buurt kunnen inspireren of zelfs versterken. Op dit moment zijn meer dan 200 kunstenaars op zoek naar een atelierruimte/ atelierwoning in Den Haag.

Naast kunstenaarsateliers bestaat ook behoefte aan plekken voor kunstenaarscollectieven, de zogenaamde broedplaatsen. De herstructurering biedt kans de tijdelijk leegstaande panden te benutten voor onderzoek, ontwikkeling en experimenten van kunstenaars en mensen uit de buurt. De leefbaarheid en levendigheid in herstructureringswijken wordt hiermee versterkt. De ruimtes kunnen ook dienen als expositieruimte of als plek voor kunstonderwijs.

“Parkpop moet blijven!”
Parkpop dreigt van het Zuiderpark naar het Malieveld te verhuizen. Hoewel dit geen gebouwde voorziening is, is het belangrijk te realiseren dat Parkpop een belangrijke trekker is. Festivals kunnen een culturele dynamiek geven, een visitekaartje voor de wijk zijn.

“Voor jongeren is er geen aansluiting op hun kennis en ontwikkeling. Zij moeten daarvoor uitwijken naar voorzieningen buiten het stadsdeel. Zuidwest biedt te weinig op cultureel educatief niveau.”

Waardering huidig voorzieningenniveau

- Zuid 57 vervult de functie van Cultuuranker voor heel Escamp. Hier vind je Theater en Filmhuis Dakota, ruimtes voor cultuureducatie en creatieve bedrijven. De afstand tot het cultuuranker is voor veel bewoners in Den Haag Zuidwest te groot.
- Zuidwest kent behalve het Openluchttheater Zuiderpark en Filmhuis en Theater Dakota geen culturele voorzieningen met een wijk overstijgend karakter.
- Culturele ontmoetingsruimtes zijn schaars.
- Den Haag Zuidwest heeft met drie locaties voldoende bibliotheken. De in 2021 geopende bibliotheek Bouwlust aan de Bouwlustlaan voorziet bewoners van Bouwlust in een maatschappelijk georiënteerde bibliotheek.
- Over drie jaar stopt de start-up bibliotheek aan de Twickelstraat en ontstaat een tekort.
- De spreiding van het cultureel educatief aanbod is laag.
- Den Haag Zuidwest kent veel kunst in de openbare ruimte en een groot aantal gevelversieringen uit de periode 1950-1970.

Hiphop en streetartcentrum Aight

Ruimtelijke vertaling

Met de referentienorm als vertrekpunt zal met de verwachte groei van Zuidwest met 10.000 woningen behoefte bestaan aan een permanente bibliotheekvestiging en een dependance van het cultuuranker Dakota. Het combineren van voorzieningen geeft meer cohesie, menging en ontmoeting en wordt daarom nagestreefd. Te denken valt aan een dependance van Dakota, waarin ook een bibliotheek, onderwijsinstelling, horeca en/ of sport zijn ondergebracht.

Met de groei van het aantal inwoners neemt ook de vraag naar bovenwijkse culturele voorzieningen toe zoals podia, ateliers, broedplaatsen en musea. Deze functies hebben geen wijkgericht karakter. Voor de meest geschikte en gewenste locatie wordt naar heel Den Haag gekeken. Een ander deel van Den Haag kan dan beter geschikt zijn. Denk bijvoorbeeld aan een podium in de Binckhorst, waar geluid zich beter verhoudt tot de omgeving. Een aantal cultuuraanbieders zien juist meerwaarde in Den Haag Zuidwest, zoals het Kunstmuseum. Dit geldt ook voor het Hiphop- en streetartcentrum Aight dat op dit moment gevestigd is in het Laakhavengebied. Als gevolg van de herontwikkeling van dat gebied, zoekt Aight naar nieuwe huisvesting, het liefst in Den Haag Zuidwest.

Aan de straat of uit het zicht

Zowel de omgeving als culturele voorzieningen hebben baat bij een situering aan de straat. Zichtbaarheid draagt bij aan het gewenste uitnodigende karakter en draagt bij aan de levendigheid in de omgeving

Lange tijd gaapte er grote gaten op de kopse kant van het te slopen huizenblok aan de Loevesteinlaan, de plek waar het keramische beeldenreliëf uit 1955 van de beeldhouwer Jacques van Rhijn ooit verwees naar de wederopbouw. Nu heeft het kunstwerk dankzij Toby Paterson in het Zuiderpark een nieuw leven gekregen.

5.3.1 Programma voor Creëren

Referentienorm Cultuur:
105m2/ 1.000 woningen:
Cultuuranker: 60m2
Bibliotheek: 45m2

Maatvoering
Cultuuranker 1000-3000 m2
Bibliotheek 500-1500 m2

Buiten Referentienorm
Richtlijn gebaseerd op huidig gemiddelde
Musea 200m2/ 1000 inwoners
Podia* 75m2/ 1000 inwoners
Ateliers 58m2/1000 woningen
Muziekkoepels 1 per buurt
(geen gemiddelde voorhanden)

SOORT	AANTAL	M2 BVO TOTAAL
Cultuuranker (satelliet)	1	600
Bibliotheek	1	450
Muziekkoepels	4	ca. 240
Museum (dependance)	1	4.000
Ateliers	+/- 15	580
Broedplaatsen	min. 1	4.500
Streetartcentrum Aight	1	2.000
Podium		PM
AUTOPARKEREN	*90,2*	*2.250*
FIETSPARKEREN	*33*	*45*

RUIMTEBEHOEFTE
Bij toename met 10.000 woningen

	Wijkvoorzie-ning	Bovenwijks
LIGGING	centraal in de buurt	nabij andere functies zo-dat omgeving profiteert van levendigheid
BEREIKBAAR-HEID	veilige fiets- en wandel-routes	veilige fietsroutes en nabij OV knooppunt, aandacht voor laden en lossen en parkeren
LOCATIE IN BOUWBLOK	begane grond aan straat	
ZICHTBAAR-HEID	Goed zichtbaar, uitnodigend museum kan signatureproject zijn	

LOCATIE

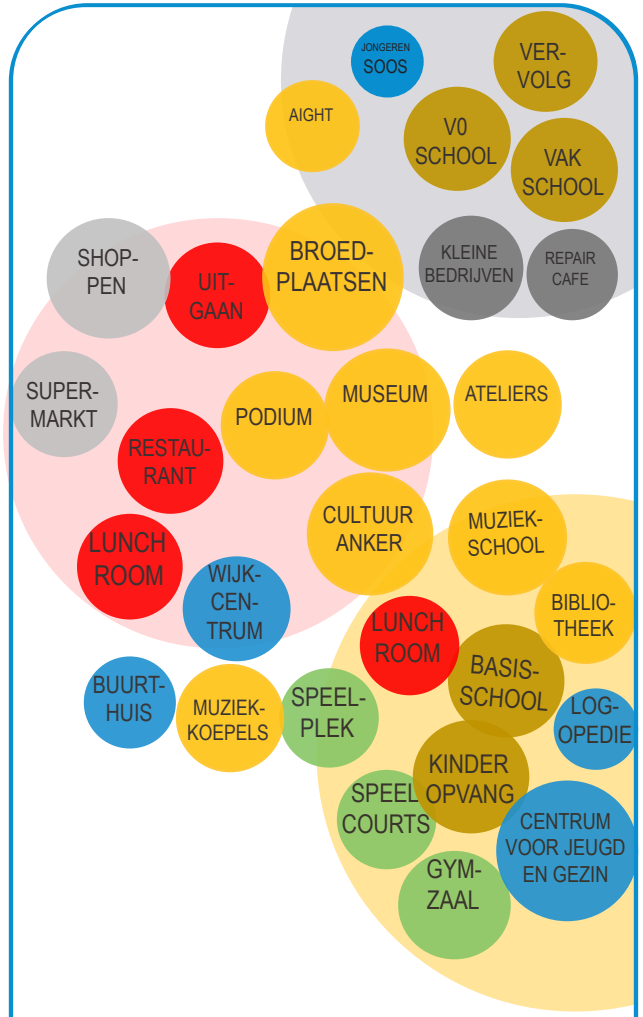

COMBINATIEKANSEN

Georganiseerde sport

Inventarisatie 2022, sportverenigingen en commerciele sportvoorzieningen zoals fitnesscentra

5.4 Sporten en bewegen

De gezondheid van inwoners van Den Haag Zuidwest moet over twintig jaar minimaal op hetzelfde niveau zijn als van de overige inwoners van Den Haag[1]. Daarom wordt ingezet op een hogere sport- en beweegdeelname: het streven is het percentage regelmatige sporters op 55%[2] of hoger te krijgen.

In 2040 zijn er voldoende voorzieningen in Zuidwest op het gebied van sport en spel die van goede kwaliteit, duurzaam, goed bereikbaar en toegankelijk zijn. Deze voorzieningen sluiten aan bij de behoefte van de huidige en toekomstige inwoners van Den Haag Zuidwest. Nu is het percentage regelmatige sporters in het stadsdeel Escamp, waar Zuidwest onderdeel van is, 44%. De grootste winst is te behalen bij de senioren en de allerkleinsten (0 tot 6 jaar). Twee belangrijke gebieden voor het bevorderen van een gezonde leefstijl zijn Sportpark Escamp en Zuiderpark. Daarnaast bieden de sportvelden die midden in de wijken liggen kansen om de sport- en beweegdeelname te verhogen.

Op maat

Sportpark Escamp wordt vernieuwd en ontwikkeld tot een duurzaam sport- en beweegpark. De opgave is het sportpark voor bewoners beter toegankelijk en meer beweegvriendelijk te maken. Het sportpark wordt de plek waar het mogelijk is elkaar te ontmoeten, te spelen, bewegen en te sporten in zowel georganiseerd als ongeorganiseerd verband. Gedacht kan worden aan voorzieningen voor bootcamp, een tiktok-podium, calisthenics, padel, basketball courts en outdoor gym. De beheers- en veiligheidsaspecten en daartoe benodigde menskracht en middelen verdienen hierbij extra aandacht.

Bij elkaar: sport- en andere voorzieningen

Het transformeren van enkele verouderde club-/kleedaccommodaties bij ver-/nieuwbouw tot multifunctionele voorzieningen, waarbij naast sport ook andere maatschappelijke functies, zoals welzijn of onderwijs, worden toegevoegd, biedt een mooie kans om verschillende doelgroepen bij elkaar te brengen: kinderen en volwassenen elkaar laten ontmoeten, samen te sporten en dan ook nog dichtbij school!

Ook andere (maatschappelijke) instellingen faciliteren sportmogelijkheden. Door een goede logistieke opzet en het maken van afspraken kunnen deze beter benut worden. Zo is het belangrijk dat voorzieningen voor het beweegonderwijs ook zelfstandig gebruikt kunnen worden, denk daarbij aan een eigen entree van een gymzaal bij een school. Medische centra, zoals Basalt, stellen hun sportvoorzieningen na werktijd beschikbaar voor omwonenden of verenigingen. Van deze sportvoorzieningen wordt nu nog niet optimaal gebruik gemaakt.

In de buurt en toegankelijk

Het belang van openbare ruimte voor sport en bewegen is de afgelopen decennia toegenomen. Dit ‘ongeorganiseerd’ sporten is voor veel mensen aantrekkelijk vanwege de vrije keuze in dag en tijd en de beperkte kosten. Het doel is om in 2040 iedereen binnen een straal van 1 kilometer rond zijn huis een gelegenheid te bieden om te sporten in de openbare ruimte. De inrichting van de openbare ruimte zal zoveel mogelijk uitnodigen tot bewegen en sporten. Daarom worden voldoende speelveldjes en sportfaciliteiten toegevoegd. Beweegroutes worden waar mogelijk aan elkaar verbonden waardoor de wandelaar, skater en de korte en de lange afstand sporter gemakkelijk zijn weg vindt. (Zie ook H3.3 van het Ruimtelijk Raamwerk).

[1] Bron: RSO onderzoek, Hagenaars en Sport 2019, Desan (RIS:306289)

[2] 55% van de inwoners in Den Haag neemt regelmatig/wekelijks deel aan sport. In Escamp ligt dat percentage op 44%.

Ongeorganiseerde sport

Inventarisatie 2022, sporten in de openbare ruimte

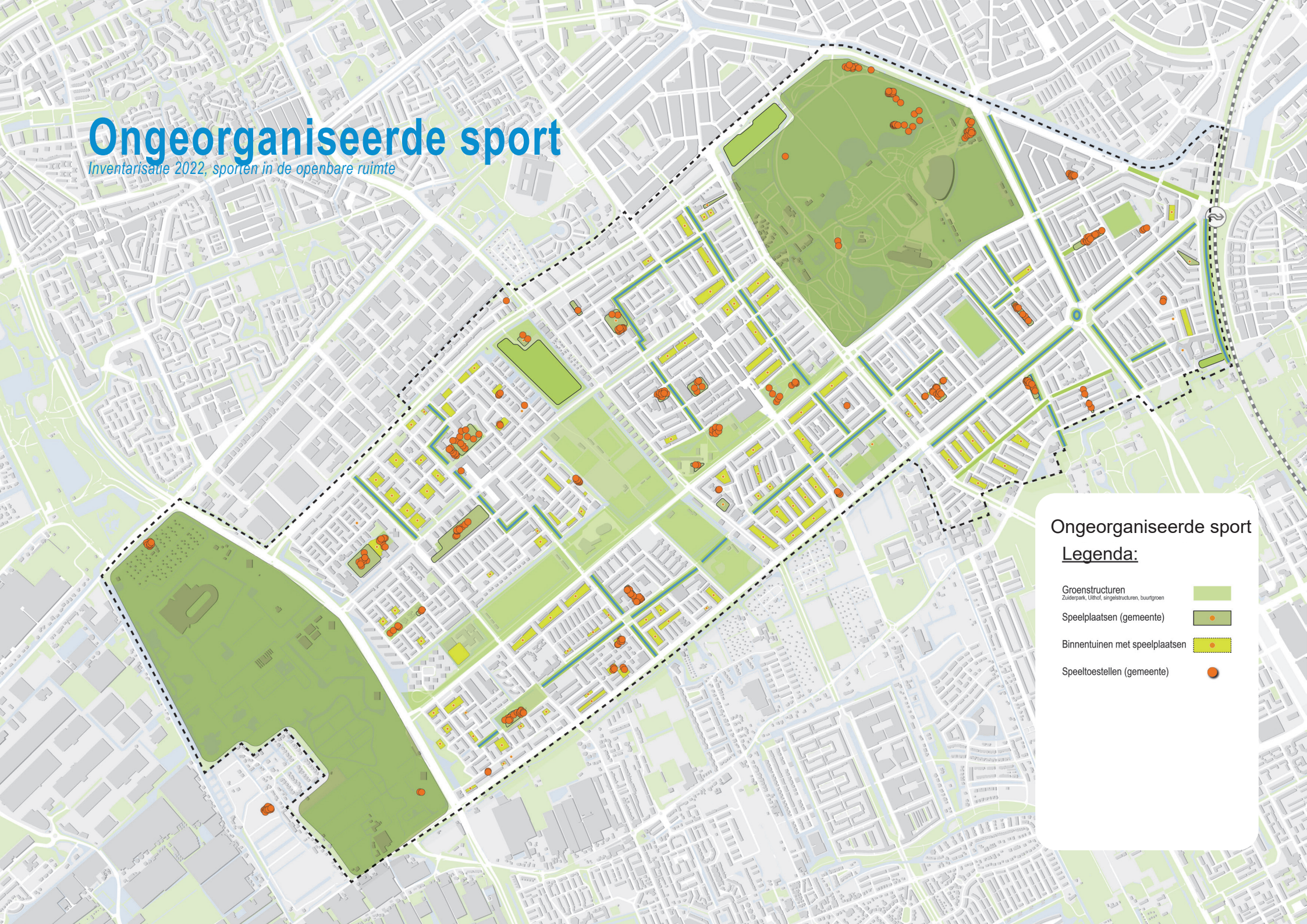

De **Sportcampus** in het Zuiderpark biedt een unieke plek voor bewegen en sport in Den Haag. De bundeling van de topsportfaciliteiten en een breed onderwijscluster is ook van grote waarde voor de aangrenzende wijken. De gemeente, de Haagse Hogeschool en ROC Mondriaan zetten zich hier gezamenlijk in voor de 'gezonde wijk', prestatie- en talentontwikkeling.

Voor elke m² buitensport die niet gerealiseerd kan worden binnen het plangebied moet 0,1m2 beweegvriendelijke toegankelijke/ openbare ruimte extra worden toegevoegd binnen het plangebied (dus bovenop de referentienorm), waarbij een minimale oppervlakte ten behoeve van een playground/ Cruijff Court beschikbaar komt.

Ruimtelijke vertaling (*Buitensportfaciliteiten)*

Zien bewegen doet bewegen, helemaal als je de topvoetballers van ADO kan zien trainen! In het Zuiderpark willen we daarom graag ruimte maken voor het opleidingscentrum en voor trainingsfaciliteiten voor de damestak en de profheren van ADO Den Haag. Dit vraagt om een herindeling van de huidige velden en het herinrichten van het voormalige honkbalcomplex. Op de ADO velden kunnen clinics voor de jeugd en walking football voor ouderen worden georganiseerd.

Volgens de Haagse referentienorm voor maatschappelijke voorzieningen dient vanwege de verwachte groei met 10.000 woningen 60.000m^2 aan buitensportfaciliteiten gerealiseerd te worden. Dit is vergelijkbaar met het oppervlak van de 5 velden van het sportcomplex aan de Melis Stoke/-Beresteinlaan. Het vinden van extra sportruimte is echter een ingewikkelde opgave in een wijk die al bebouwd is en bovendien wordt verdicht. Daarbij komt dat volgens de bespelingsnorm die sinds 1997 gebruikt wordt om sportvelden doelmatig te benutten, nu al een krapte aan sportvelden in Den Haag Zuidwest blijkt te bestaan. Dit deel van de stad vormt tevens het zoekgebied voor het realiseren van voetbal, hockey- en rugbyvelden om aan de groeiende vraag in de rest van de stad te voldoen.

Hoe gaat deze extra ruimte van 60.000 m2 worden gerealiseerd? Om de extra sportbehoefte van de huidige en nieuwe bewoners te faciliteren dient allereerst het huidige aantal velden behouden te blijven. Vervolgens wordt naar de buitensportmogelijkheden binnen Zuidwest gekeken:

- extra velden creëren door herindeling van bestaande complexen,
- veldintensivering: kunstgras ipv natuurgras. Op piekzaterdag biedt kunstgras 3 à 4 uur extra speeltijd. 3 à 4 velden van kunstgras voorzien staat gelijk aan beschikken over een extra veld.
- grondverwerving voor buitensportfaciliteiten in Zuidwest.

Mochten binnen Zuidwest onvoldoende nieuwe buitensportfaciliteiten gecreëerd kunnen worden, dan kijkt de gemeente, conform de zogenoemde volgordebepaling in het IHP Sport (zie bijlage 6) of de benodigde sportcapaciteit binnen 1,5 km van Zuidwest benut danwel gerealiseerd kan worden. Deze opgave zal samen met andere stadsdelen en gemeenten (Westland, Rijswijk) verkend moeten worden. Daarnaast zal gekeken moeten worden naar dubbelgebruik van gronden, bijvoorbeeld op het dak van een parkeergarage of bedrijfshal of door overkluizing van verkeersaders. Juridische, technische en financiële factoren vragen hier om extra aandacht.

Wanneer binnen 1,5 km onvoldoende buitensportfaciliteiten ingezet of gerealiseerd kunnen worden, wordt de hemelsbrede afstand uitgebreid tot 3 km. Hiervoor gelden de volgende uitgangspunten:

- De velden voldoen aan de gewenste spreiding van de betreffende sportsoort over Den Haag en aangrenzende gemeenten,
- De velden liggen binnen de maximale reisafstand van de betreffende sport. (onderzoek R. Hoekman)
- De routes tussen de gebiedsontwikkeling en de velden zijn veilig en goed toegankelijk.

In de nog op te stellen Uitvoeringsstrategie zal op basis van de fasering in de woningbouw (inclusief sloop) en de daarmee samenhangende demografische ontwikkelingen bepaald worden wanneer welk deel van de benodigde 60.000m2 gerealiseerd moet zijn.

Ruimtelijke vertaling (*Binnensportfaciliteiten)*

Tot 2040 is in Den Haag uitbreiding van zwemwater (2 wedstijdbassins en 1 instructiebassin en 1 therapeutisch bassin) nodig. Een deel van de benodigde uitbreiding zou gerealiseerd kunnen worden in Den Haag Zuidwest mogelijk door uitbreiding van het huidige zwembad in het Zuiderpark of realisatie van een nieuw zwembad. Mogelijk is op termijn ook een extra sporthal in Den Haag Zuidwest nodig.

Waardering huidig voorzieningenniveau

- Den Haag Zuidwest beschikt over een areaal aan sportvelden dat min of meer in balans is met de huidige behoefte aan velden in Zuidwest. Grosso modo is sprake van 0,5 sportveld te kort. Het gebruik kan per sportpark en per vereniging verschillen. Zo heeft rugbyvereniging WRC een tekort aan veldruimte gemeld.
- Van de 21 sportverenigingen in Zuidwest zijn 15 verenigingen gericht op voetbal. Meer diversiteit in de georganiseerde buitensportvoorzieningen is gewenst.
- De georganiseerde buitensportvoorzieningen zijn in de eerste plaats bedoeld voor leden van de vereniging, maar hebben de potentie ook als sport, speel en/of ontmoetingsplek in de wijk te dienen.
- De kwaliteit van club-/kleedgebouwen laat op sommige sommige sportcomplexen te wensen over. Bij ver- of nieuwbouw kan ingespeeld worden op de behoefte aan ontmoetingsruimte in de wijk.
- Sportcentrum de Uithof, Sportpark Escamp en het Zuiderpark hebben een belangrijke sport- en beweegfunctie voor Zuidwest en Den Haag.
- Bewoners geven aan dat ze sportpark Escamp als gesloten ervaren.
- In het Zuiderpark is onder meer de Sportcampus gehuisvest. Van deze accommodatie wordt door omwonenden nog te weinig gebruik gemaakt. Ze ervaren een drempel om de Sportcampus binnen te gaan.
- Het zwembad in het Zuiderpark is voor een groot deel van de inwoners van Zuidwest dé accommodatie om te leren zwemmen. Ook voor het recreatief zwemmen is het zwembad belangrijk.
- Het schaats- en kartcentrum de Uithof een belangrijke trekpleister. Dit sportcentrum heeft, met ruim 1,5 mln bezoekers per jaar (2019), een verzorgingsgebied dat groter is dan Den Haag Zuidwest. De Uithof is daarnaast ook een belangrijke werkgever.
- Den Haag Zuidwest is een groen opgezette wijk, maar het aanwezige groen wordt op dit moment nog onvoldoende gebruikt voor sport en bewegen.

5.4.1 Programma voor Sporten en bewegen

Referentienorm Sport en bewegen:
m2/ 1.000 woningen:
Buitensport incl. parkeren,
buitenruimte, clubgebouwen: 6.000m2
Speelveldjes zoals Cruyff- en
Krajicekcourts: 1.000m2
In de openbare ruimte: 1.000m2

Richtlijn
1 sporthal per 22.000 inwoners
(een nieuwe sporthal wordt altijd in
combinatie met een gymzaal voor
voortgezet onderwijs ontwikkeld)
1 zwembad per 77.500 inwoners

Maatvoering
Sporthal 3000 m2
Zwembad 4000 m2

Buiten Referentienorm
Commerciële sporten: PM

* Volgens de referentienorm is met de groei van Zuidwest (+/- 20.000 inw.) nog geen behoefte aan 1 extra zwembad. Dit is pas het geval bij een groei met 77.500 inwoners. In 2021 had Den Haag 547.000 inwoners. Op basis van de referentienorm betekent dit 7 zwemaccommodaties, terwijl er 6 aanwezig zijn. Extra zwemwater is nodig om aan de vraag te kunnen voldoen. Volgens onderzoek (Drijver & Partner, 2021) bestaat vooral behoefte aan zwemwater in het zuidelijke, noordwestelijke en centrale deel van de stad. Voor Zuidwest wordt 1 zwembad gerekend.

SOORT	AANTAL	M2 BVO TOTAAL
Buitensport (zie tekst)	*10*	*60.000*
Speelveldjes (courts)	10	10.000
Sport in de openbare ruimte		10.000
Sporthal	1	3.000
Zwembad	1*	4.000
AUTOPARKEREN	*161*	*4.025*
FIETSPARKEREN	*89*	*120*
Speel- en gebruikersgroen (in Ruimtelijk Raamwerk)		*42.500*

RUIMTEBEHOEFTE
Bij toename met 10.000 woningen

	Georganiseerd	Ongeorganiseerd
LIGGING	Beter toegankelijk en verbonden met omgeving	Onderdeel van netwerk
BEREIKBAAR-HEID	veilige fiets- en wandelroutes, nabij OV	Binnen 1 km van huis
LOCATIE IN BOUWBLOK	Sporthal koppelen aan VO-school (3 gymzalen vormen samen 1 sporthal)	
ZICHTBAAR-HEID	Zien bewegen doet bewegen	

LOCATIE

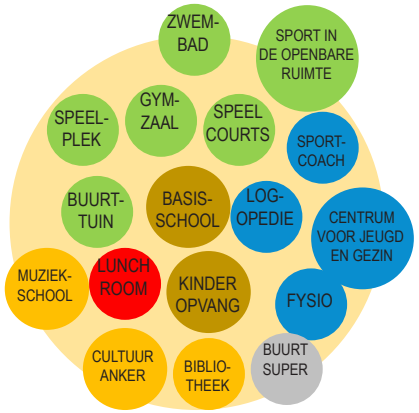

Relatie sportvoorzieningen met voorzieningen voor 0-12 jaar

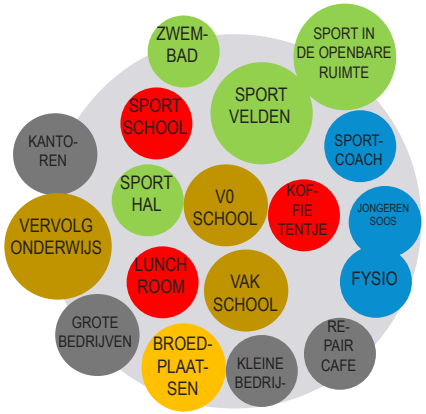

Relatie sportvoorzieningen met voorzieningen voor 12 jaar en ouder

COMBINATIEKANSEN

Winkels en horeca

Inventarisatie 2022

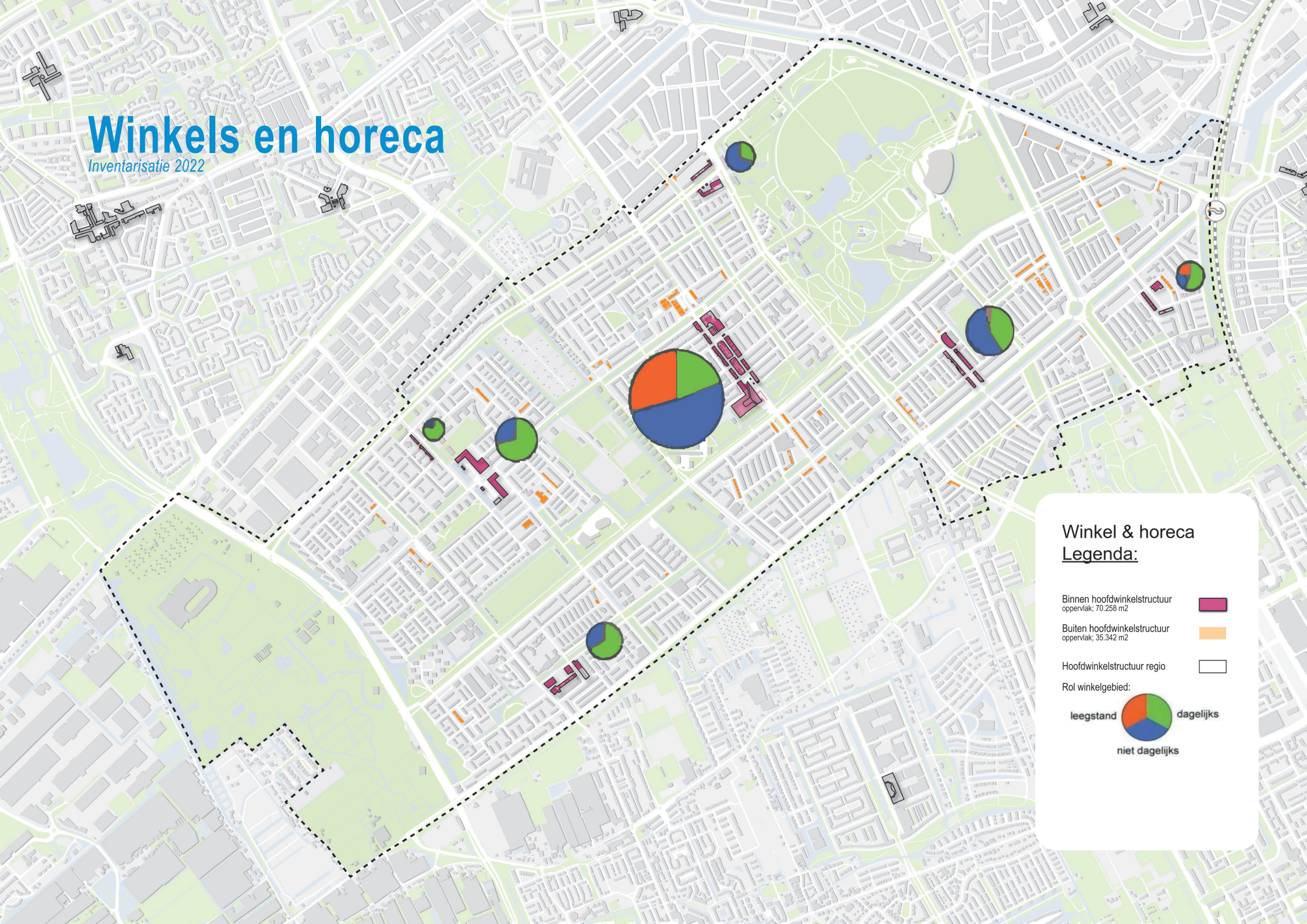

5.5 Consumeren en ontspannen

Bij een aantrekkelijke leefomgeving horen goede voorzieningen, waardoor het prettig wonen is. In 2040 heeft Den Haag Zuidwest een aantrekkelijk winkel- en verblijfsgebied dat het hart van de wijk vormt, waar bewoners elkaar ontmoeten.

Het voorzieningenniveau moet voldoende groot zijn met zo min mogelijk overlappende verzorgingsgebieden en tegelijkertijd voldoende fijnmazig zijn, zodat iedere inwoner in een straal van maximaal 1 km van huis de dagelijkse boodschappen kan doen. Tot 2040 worden geen nieuwe winkelgebieden in Zuidwest voorzien. De bevolkingsgroei en toenemende koopkracht in Zuidwest zal in de komende 20 jaar het verlies aan omzet als gevolg van de toename van online winkelen en andere (tijds)bestedingen naar alle waarschijnlijkheid kunnen compenseren. Mocht toch extra winkelruimte in Zuidwest nodig blijken, dan zal dit worden gezocht in en grenzend aan de bestaande winkelgebieden.

In de buurt: dagelijkse boodschappen

Winkelgebieden met een functie voor dagelijkse boodschappen worden actief ondersteund om economisch rendabel voor ondernemers en aantrekkelijk voor consumenten te blijven. Een verbreding van de functiemix, bijvoorbeeld met meer horeca en accommodatie van nieuwe concepten wordt mogelijk gemaakt. De vestiging van horecafuncties is in principe alleen in deze winkelgebieden mogelijk. Daarbij gelden specifieke voorwaarden voor vestiging van lichte of middelzware horeca. Uitgangspunt is dat een goede balans tussen functies bestaat en dat de horecafunctie niet ten koste gaat van de leefbaarheid van de buurt. Voor lunch- en koffiezaken in woonwijken met een wijkverzorgend karakter kan beperkt medewerking worden verleend.

Voormalige winkelstrips buiten de hoofdwinkelgebieden krijgen andere functies om ondermijning en leegstand op te lossen en een nieuwe wijkeconomie met bonafide ondernemers mogelijk te maken. Leegstand wordt aangepakt en daarnaast wordt ingezet op passend wijkgericht ondernemerschap (aanbod van voorzieningen). Kleinschalige leisurefuncties kunnen hier onderdeel van uitmaken, bijvoorbeeld: fitness en dansschool. Deze ontwikkeling draagt bij aan een aantrekkelijke leefomgeving en zorgt voor meer werkgelegenheid.

Levendig

Voor de aanpak van winkelcentrum Leyweg wordt ingezet op samenwerking met en tussen eigenaren om de brancheringsmix te optimaliseren, de verblijfskwaliteit te verbeteren en het winkelgebied compacter te maken. Daarnaast wordt gezocht naar aanvullende publieksfuncties (leisure, cultuur, zorg, sport, wijkgerichte bedrijvigheid en onderwijs) die de functiemix verbreden en daarmee de aantrekkingskracht van het gebied vergroten. Met name voor het gebied ten noorden van de Hengelolaan is een aanvullende publieksfunctie wenselijk. Middelen worden gezocht om de openbare ruimte een kwaliteitsimpuls te geven.

Een aantal Haagse musea hebben de ambitie om zich in Zuidwest te vestigen. Dit wordt vanuit de gemeente ondersteund. Er is nog geen voorkeurslocatie bekend. Mogelijk kan een middelgroot leisureconcept hierop een waardevolle aanvulling zijn.

In het kader van de gebiedsagenda Uithof wordt de haalbaarheid onderzocht om de perifere stadsrand te veranderen in een betekenisvol landschapspark met een mobiliteitshub en een grootschalige leisurefunctie. Mogelijk is het Zuiderpark ook een kansrijke locatie

Waardering huidig voorzieningenniveau

- Den Haag Zuidwest kent voldoende winkelgebieden voor dagelijkse boodschappen, die voldoende verspreid zijn over Zuidwest.
- De Leyweg is één van de grootste stadsdeelwinkelcentra in Den Haag, waar in de afgelopen jaren een positieve verschuiving naar dagelijks boodschappen doen zichtbaar is.
- Voormalige winkelstrips buiten de hoofdwinkelgebieden in de wijken van Zuidwest worden niet optimaal gebruikt. Er is veel sprake van leegstand en ondermijnende activiteiten.
- Zuidwest wordt niet gezien als toeristische kerngebied.
- De Uithof is de meest in het oog springende grootschalige leisurefunctie.
- Het Zuiderpark heeft een centrale leisurefunctie.
- Zuidwest huisvest een relatief beperkt aantal kleinschalige leisure met lokaal verzorgende functies.
- Den Haag Zuidwest kent aanzienlijk minder horecafuncties per inwoner dan andere stadsdelen.
  In Segbroek vindt men evenveel horecazaken, maar het aantal inwoners is ongeveer de helft van Zuidwest.

5.5.1 Programma voor Consumeren en ontspannen

"In de avond is hier niet veel te doen."

"Ik doe de boodschappen niet in de wijk. Ik ga naar Wateringseveld. Daar is meer en het is er gezelliger."

"Ik mis een café of lunchroom waar je gezellig een kop koffie kan drinken en die ook in het weekend open is."

SOORT	AANTAL	M2 BVO TOTAAL
Horeca	In bestaande winkelgebieden, indien verenigbaar	
Detailhandel	Geen nieuwe winkelgebieden	
Leisure	min. 2 locaties	ntb
	1 museum	(zie H 5.3)
	1 bij Uithof	in onderzoek
AUTOPARKEREN		*ntb*
FIETSPARKEREN		*ntb*

RUIMTEBEHOEFTE
Bij toename met 10.000 woningen

	Horeca	Detailhandel	Leisure
LIGGING	in winkel-gebieden, ruimte voor terras op zon, uitzicht	versterking bestaande win-kelstructuur	bij Uithof, winkel-gebied Leyweg, mogelijk Zuiderpark
BEREIK-BAARHEID	veilige fiets- en wandelroutes, nabij OV, parkeren van fietsen en auto's nabij, aandacht voor laden en lossen en afval-stromen.		
LOCATIE IN BOUWBLOK	begane grond, aan straat, aandacht voor geluidsoverlast		
ZICHTBAAR-HEID	Goed zichtbaar, uitnodigend		

LOCATIE

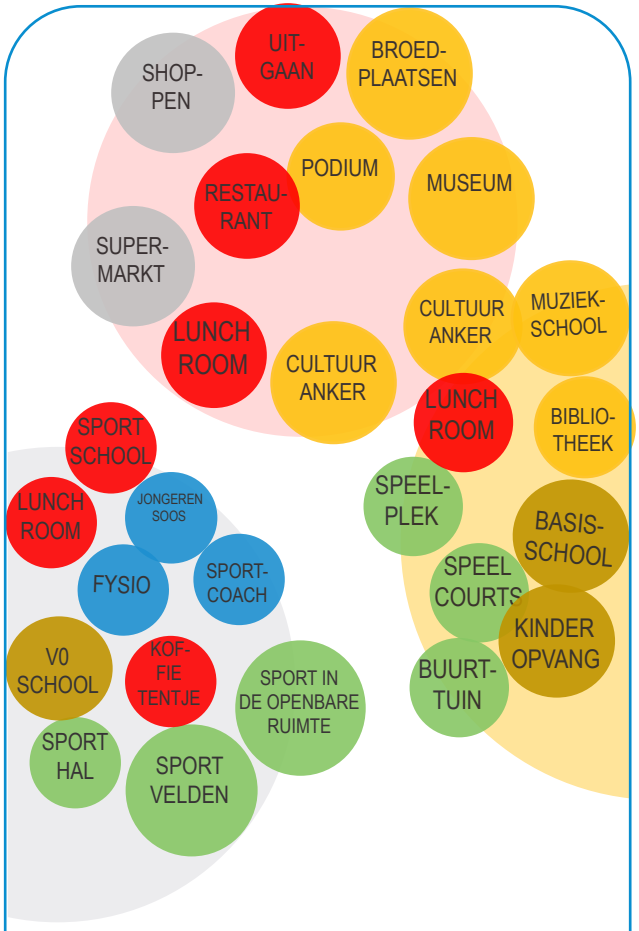

COMBINATIEKANSEN

Bedrijven en kantoren

Inventarisatie 2022

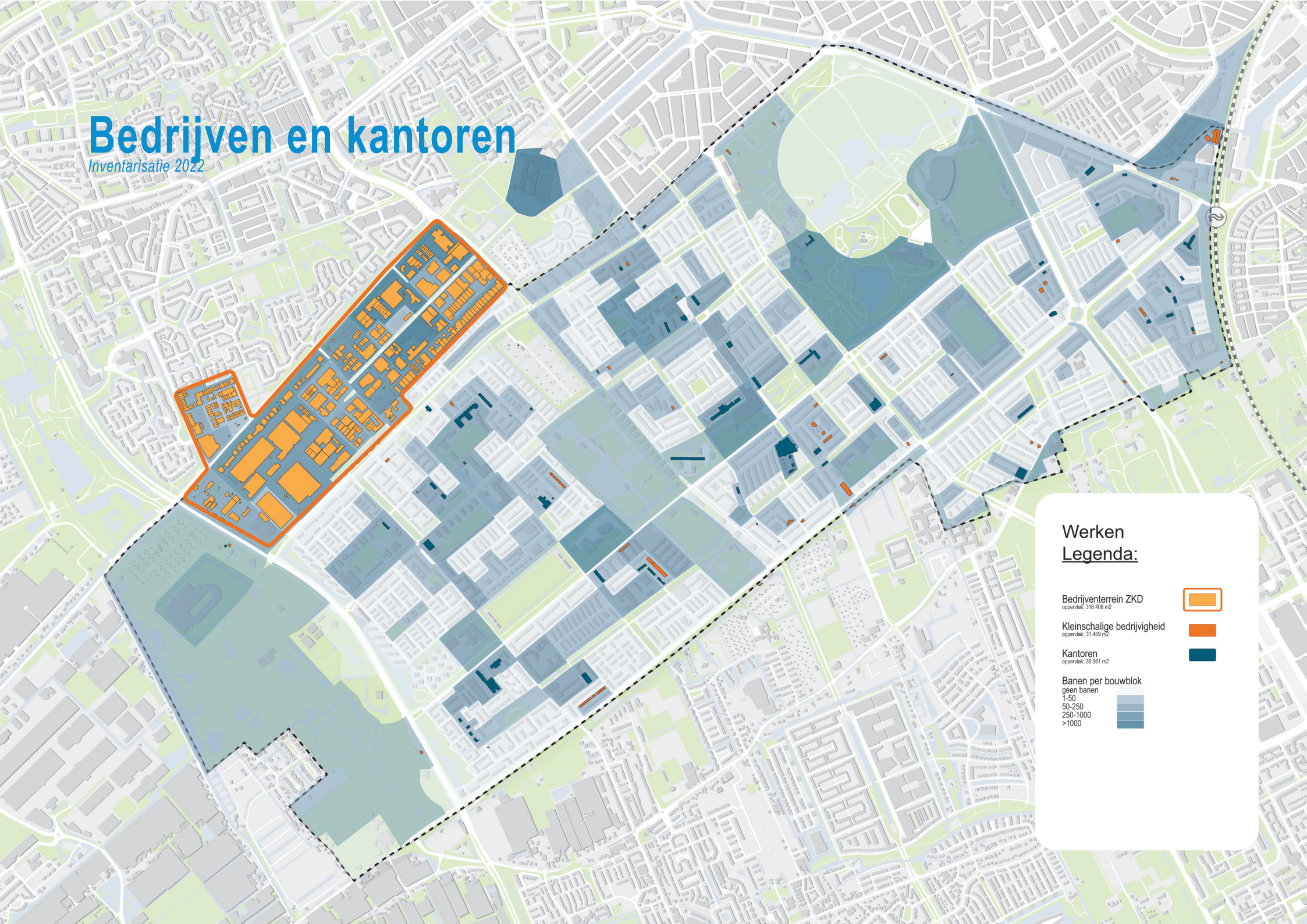

5.6 Werken

Ondernemerschap vormt een belangrijke motor voor economische groei en draagt sterk bij aan de leefbaarheid en het toekomstperspectief van Zuidwest. In 2040 kunnen meer mensen in hun eigen wijk en op het nabijgelegen bedrijventerrein aan de slag en worden hun kracht, diversiteit en capaciteit benut.

In Zuidwest bieden diverse economische clusters banen voor praktisch opgeleiden. Bijvoorbeeld op het bedrijventerrein Zichtenburg, Kerketuinen en Dekkershoek (ZKD), de Schilde, Pand Zuidwest en de Sportcampus, zijn mkb'ers actief in zorg, bouw, energie- en de maakindustrie en leveren zo een belangrijke bijdrage aan de Haagse economie. Juist in deze sectoren zijn banen beschikbaar, die passen bij het arbeidspotentieel uit Zuidwest . Daarmee heeft Zuidwest de potentie om de gewenste verbreding van de economie een kans te geven. Dit is goed voor Zuidwest, maar daarbij ook goed voor Den Haag.

Investeren in de economie is iets van de lange adem, maar als er nu geen fysieke plekken voor beschikbaar zijn, komen ze er ook niet meer. En daarmee mis je een kans! Een kans op de ontwikkeling van ondernemerschap, een kans op deelname door mensen aan de samenleving door werk dichtbij huis en daarmee een kans op het creëren van bestaanszekerheid. Huidige en nieuwe initiatieven uit de wijk en van daarbuiten moeten kansen krijgen zich te ontplooien zodat inwoners zich kunnen blijven ontwikkelen in hun werk en in hun vaardigheden.

Op maat

Zuidwest ontwikkelt zich tot een woon-werkwijk, waar ruimte wordt geboden aan bedrijven die verenigbaar zijn met het stedelijk woonmilieu. Beschikbaar en toegankelijk maken van passende ruimte voor wijkgericht ondernemerschap zorgt, naast meer werkgelegenheid, voor een positieve impuls op de leefbaarheid in de directe omgeving. In de ruimtelijke plannen zorgen we ook op wijkniveau voor voldoende ruimte voor wonen én werken. Hoewel in de Beatrijsstraat, Twickelstraat en Ruimzicht al ingezet wordt op kleinschalige bedrijvigheid heeft Zuidwest nog onvoldoende geschikte en betaalbare bedrijfsruimtes. Er is behoefte aan locaties met kleinschalige bedrijfsruimte gericht op stedelijke dienstverlening zoals (ambachtelijke) productie, opslag, logistiek en handel. Door te investeren in de totstandkoming van betaalbare verzamelgebouwen waar startende, sociale of culturele ondernemers een plek hebben voor kleinschalige bedrijvigheid ontstaat een stevig netwerk voor ondernemerschap.

Levendig en aantrekkelijk

Voormalige winkelstrips worden getransformeerd zodat ondermijning en leegstand wordt tegengegaan en een nieuwe versterkte wijkeconomie met bonafide ondernemers een kans krijgt. Ondernemers en eigenaren van het vastgoed worden uitgedaagd om met initiatieven voor de groeisectoren Maak, Bouw, Logistiek en meer kleinschaligheid te komen.

Bedrijventerrein ZKD wil vierkante meters toevoegen door intensivering en wil zich in zetten voor werklandschappen van de toekomst. Focus ligt hierbij op klimaatadaptatie (vergroenen).

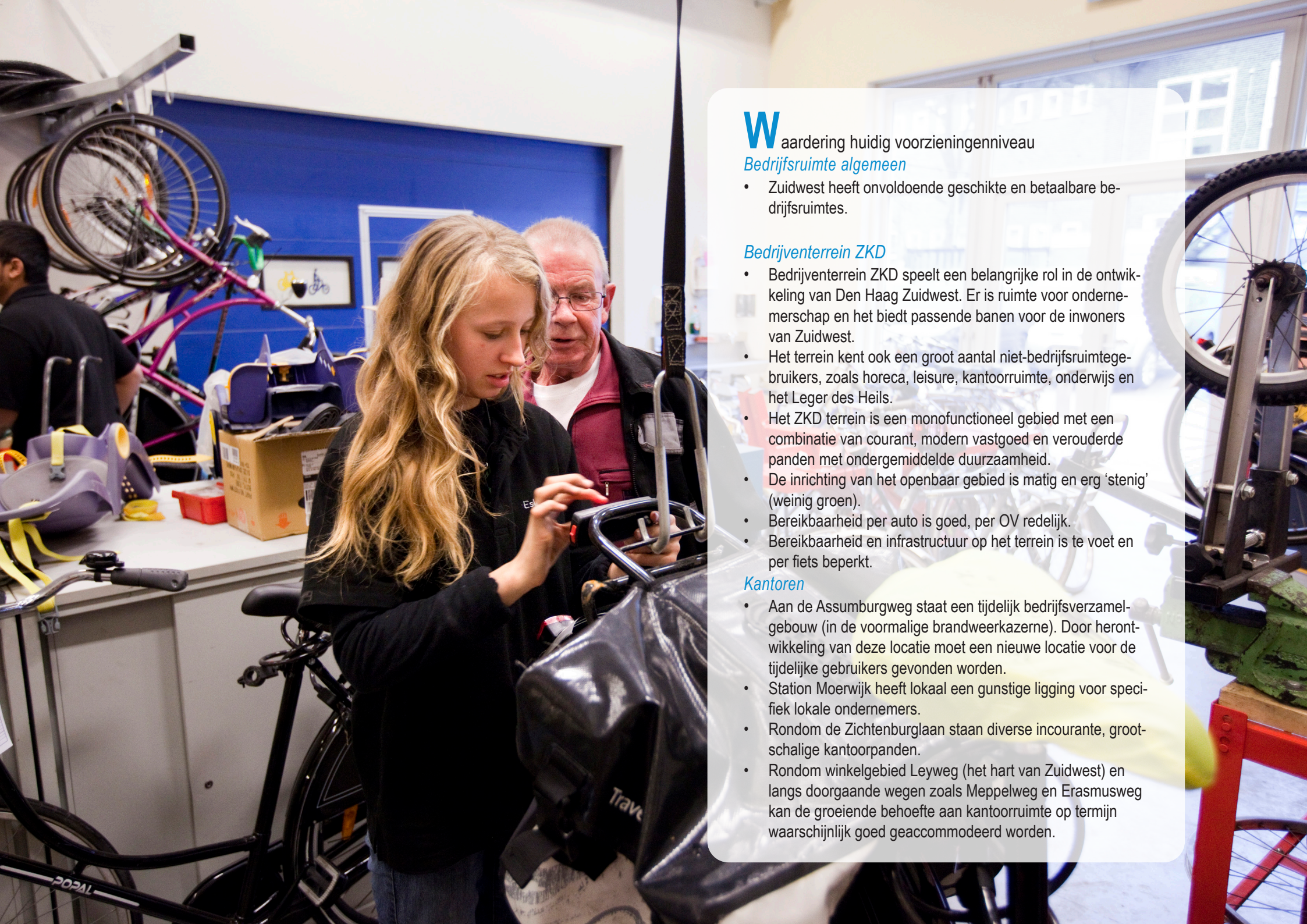

Waardering huidig voorzieningenniveau

Bedrijfsruimte algemeen

- Zuidwest heeft onvoldoende geschikte en betaalbare bedrijfsruimtes.

Bedrijventerrein ZKD

- Bedrijventerrein ZKD speelt een belangrijke rol in de ontwikkeling van Den Haag Zuidwest. Er is ruimte voor ondernemerschap en het biedt passende banen voor de inwoners van Zuidwest.
- Het terrein kent ook een groot aantal niet-bedrijfsruimtegebruikers, zoals horeca, leisure, kantoorruimte, onderwijs en het Leger des Heils.
- Het ZKD terrein is een monofunctioneel gebied met een combinatie van courant, modern vastgoed en verouderde panden met ondergemiddelde duurzaamheid.
- De inrichting van het openbaar gebied is matig en erg ‘stenig’ (weinig groen).
- Bereikbaarheid per auto is goed, per OV redelijk.
- Bereikbaarheid en infrastructuur op het terrein is te voet en per fiets beperkt.

Kantoren

- Aan de Assumburgweg staat een tijdelijk bedrijfsverzamelgebouw (in de voormalige brandweerkazerne). Door herontwikkeling van deze locatie moet een nieuwe locatie voor de tijdelijke gebruikers gevonden worden.
- Station Moerwijk heeft lokaal een gunstige ligging voor specifiek lokale ondernemers.
- Rondom de Zichtenburglaan staan diverse incourante, grootschalige kantoorpanden.
- Rondom winkelgebied Leyweg (het hart van Zuidwest) en langs doorgaande wegen zoals Meppelweg en Erasmusweg kan de groeiende behoefte aan kantoorruimte op termijn waarschijnlijk goed geaccommodeerd worden.

"Ik ben facilitymanager van Revalidatiecentrum Basalt aan de Vrederustlaan en wij willen graag werknemers uit de buurt aannemen. Er bestaat behoefte aan laag en hoog opgeleid personeel.'"

"Zorg voor meer werkgelegenheid voor jongeren op vmbo- en mavo-niveau, maar ook voor hoger opgeleide jongeren.'"

Bij elkaar

De groei van economische activiteit in Zuidwest realiseren we door de campusontwikkeling. De centrale visie hierbij is de combinatie van 'werken, leren en innoveren' wat in de praktijk staat voor het samenbrengen van partijen zoals onderwijs, bedrijfsleven en inwoners om:

- jeugd te inspireren en te begeleiden naar zelfstandigheid,
- groei en innovatie bij bedrijven te stimuleren,
- te zorgen voor een leven lang ontwikkelingsmogelijkheden,
- maatschappelijke opgaven met directe impact in Zuidwest op te lossen.

Het gedachtengoed van 'werken, leren en innoveren' heeft veel meer in zich dan alleen een ruimtelijke context, maar de ruimtelijke context is wel randvoorwaardelijk om het te laten slagen. In dit licht wordt de mogelijkheid van een mbo-campus als aanjager van innovatieve ecosystemen onderzocht. Het gaat daarbij om accommodatie van nieuwe verbindingen tussen onderwijsinstellingen en het bedrijfsleven om drempels tussen opleidingen, vaardighedenontwikkeling en behoeften van bedrijven weg te nemen.

Met de aanpak 'werken, leren en innoveren' willen we een vliegwiel in gang zetten voor de groei van de economische sectoren Zorg, Bouw en Maakindustrie. Dit kan in Zuidwest het beste in of aansluitend op bestaande clusters, zoals bedrijventerrein ZKD en Fruitweg, winkelgebied Leyweg, Haga ziekenhuis en Sportcampus Zuiderpark. Deze clusters zullen een aantrekkingskracht ontwikkelen op bedrijven, talenten en (kennis)instellingen van buiten Zuidwest. Hiervoor is in de toekomst voldoende bedrijfs- en kantoorruimte noodzakelijk.

Ruimtelijke vertaling

We borduren voort op en versterken wat er is en vullen aan op plekken waar dat, gegeven de doelstellingen, noodzakelijk is. We wegen af welk soort bedrijvigheid past op welke plek vanuit de bredere doelstellingen om te komen tot een netwerk van economische knooppunten die een samenhangend geheel vormen. Bereikbaarheid op korte afstand van de woongebieden is daarbij gegeven de arbeidspopulatie van Zuidwest belangrijk.

Belangrijke locatiewensen van de gebruikers zijn locaties nabij uitvalswegen met goede autobereikbaarheid, voldoende parkeermogelijkheden, op binnenstedelijke locaties, aan de rand van woonmilieus en in de omgeving van voorzieningen. De doorgaande hoofdwegen (Erasmusweg, Melis Stokelaan, Moerweg, Loevesteinlaan, Dedemsvaartweg) en knooppunten vormen kansrijke locaties. De Meppelweg en Troelstrakade zijn goede locaties als overgangsgebied tussen de bedrijventerreinen en de woonwijken.

Binnen de wijk, aan de stadsrandzone en op delen van het bedrijventerreinen ZKD en Fruitweg wordt gezocht naar ruimte voor kleinschalige bedrijvigheid. In de periode van herontwikkeling van de bestaande bedrijventerreinen zijn flexibele plekken binnen de wijk nodig, twee permanente bedrijfsverzamelgebouwen en één als tijdelijke invulling.

Station Moerwijk en de directe omgeving worden heringericht zodat dit een prettige omgeving wordt om te verblijven of over te stappen. Knooppunt Moerwijk geeft bij uitstek kansen voor de ontwikkeling van economische functies en de combinatie van functies volgens het 'werken, leren, innoveren' concept.

Tot slot zal een deel van de bedrijfsruimte in de vorm van woon/werk eenheden worden gerealiseerd zoals in de Venen wordt voorgesteld.

machinehandel
BLOM
ALPHEN a/d RIJN
Tel. 0172 - 421418
VOOR ALLE HOUTBEWERKINGSMACHINES
machinehandel
BLOM
ALPHEN a/d RIJN
Tel. 0172 - 421418
VOOR ALLE HOUTBEWERKINGSMACHINES
E45

5.6.1 Programma voor Werken

Referentienorm Werken:
5000 banen/ 10.000 bewoners

SOORT	AANTAL	M2 BVO TOTAAL
Bedrijfsruimte (S)		35.000
Bedrijfsruimte (M, L)		ntb
Woonwerkeenheden/ atelierwoningen		ntb
Kantoorruimte		ntb
AUTOPARKEREN	*508*	*12.688*
FIETSPARKEREN	*60*	*80*

RUIMTEBEHOEFTE

Bij toename met 10.000 woningen

	Bedrijfsruimte L	Bedrijfs-ruimte S	Woon/werk eenheden
LIGGING	Buiten woonge-bied	Afhankelijk van geluid	In woon/werk-gebied
BEREIK-BAARHEID	bereikbaar voor vrachtverkeer laden, lossen, afval, nabij OV voor personeel	aandacht voor laden en lossen en afval-stromen.	kan voor le-vendige plint zorgen: langs lanzaamver-keersroutes
LOCATIE IN BOUWBLOK	begane grond + benodigde lagen	begane grond	begane grond eerste laag
ZICHT-BAARHEID	Per functie verschillend: fietsenmaker kan in winkelstraat, meubelmaker kan elders		

LOCATIE

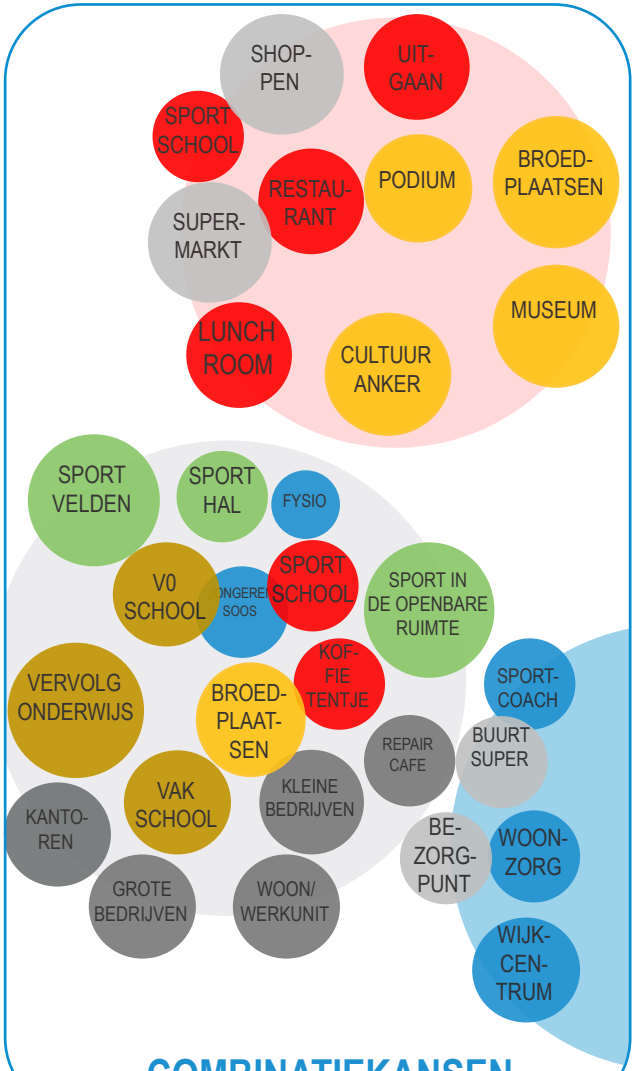

COMBINATIEKANSEN

6. UITWERKING

- Waar? Kansenkaart
- Wanneer? Faseringsoverzicht
- Hoe? Uitvoeringsaspecten

6.1 Waar? De kansenkaart voor verdichting en voorzieningen

Sloop/nieuwbouw is de grote opgave voor Den Haag Zuidwest. Maar waar kan die vernieuwing het beste plaatsvinden? Waar kan dezegekoppeld worden aan andere kansen en opgaven? Hoe en waar kan verdichting en vernieuwing bijdragen een positieve impuls voor Zuidwest? Dat zijn vragen die hebben geleid tot de zogenaamde Kansenkaart. Door kaartlagen, dataonderzoek en ruimtelijke analyses te koppelen ontstaan verbanden en inzichten op welke plekken vernieuwing het meest zal bijdragen aan de maatschappelijke opgaven voor Zuidwest. Voor een compleet overzicht verwijzen wij naar de Kansenkaart, een bijlage bij de Structuurvisie.

De voorzieningenstructuur krijgt mede vorm door de integrale stedenbouwkundige (toekomstige) visie op verschillende leefmilieus en woontypologieën, hoogstedelijke menging van functies, zones van reuring, ruis en rust, de openbare ruimtestructuur, openbaar vervoershaltes en de voor Zuidwest zo kenmerkende groenstructuur. De stedenbouwkundige hoofdstructuur en de typologie van leefmilieus geeft richting aan de detaillering en uiteindelijke inpassing van het maatschappelijk programma.

Daarnaast zijn onderdelen van de voorzieningenstructuur op zichzelf al structurerend voor de stedenbouwkundige hoofdopzet van Zuidwest als geheel, zoals de ruimte voor sport (Escampvelden) en recreatie (Uithof en Zuiderpark). Ook milieutechnische condities hebben invloed op de mogelijkheid tot inpassing van voorzieningen (hindercontouren a.g.v. fijnstof, geluid, ligging risicovolle kabels en leidingen en andere externe veiligheidsfactoren).

De Kansenkaart toont waar het toevoegen van woningen gunstig kan zijn voor de omgeving. Voor veel voorzieningen geldt dat bewoners ze graag dichtbij huis hebben en ze dan ook beter bernutten. Daarom toont de kansenkaart ook de logische plekken voor een deel van de voorzieningen.

Op bijgaande kaarten zijn de ruimtelijke kansen voor het realiseren van nieuwe maatschappelijke voorzieningen gevisualiseerd.
De eerste kaart toont waar de meeste potentie bestaat om woningen toe te voegen. Hierbij is onder meer gekeken naar de leefbaarheid van de wijk, de eigendomssituatie (gemeente/particulier) en of er in het recente verleden nieuwbouw/herstructurering heeft plaatsgevonden. Daar zullen ook voorzieningen die een buurt/wijk-functie hebben gewenst zijn: denk aan de basisschool, de huisarts en een buurtcentrum. Kortom, op de plekken waar de meeste ‘verdichtings’- potentie is, liggen ook de grootste kansen om voorzieningen te realiseren.

Voor de voorzieningen die een bovenwijks karakter hebben (een museum, een middelbare school, bedrijfsruimten en kantoren) gelden een aantal aanvullende invalshoeken. De belangrijkste zijn
(1) nabij een OV knooppunt liggen de grootste kansen om een bovenwijkse voorzieningen te realiseren. Zo kunnen ook bezoekers van elders makkelijk de voorzieningen bereiken
(2) nabij bestaande clusters met vergelijkbare en/ of versterkende functies.
Dit is op de kaart met bovenwijkse voorzieningen inzichtelijk gemaakt.

Voorzieningen; wijkniveau

Kansenkaart

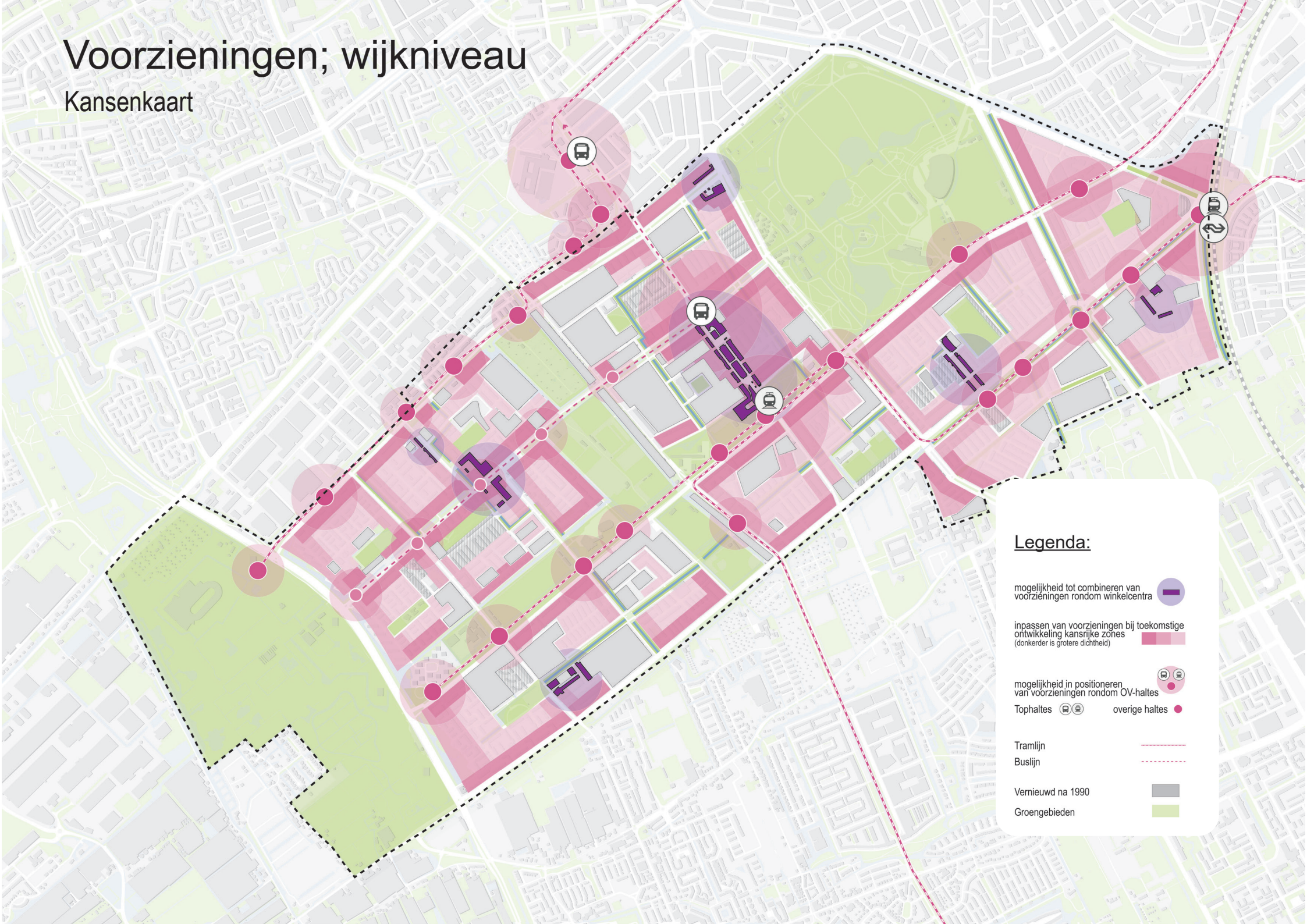

Voorzieningen; bovenwijks-niveau

Kansenkaart

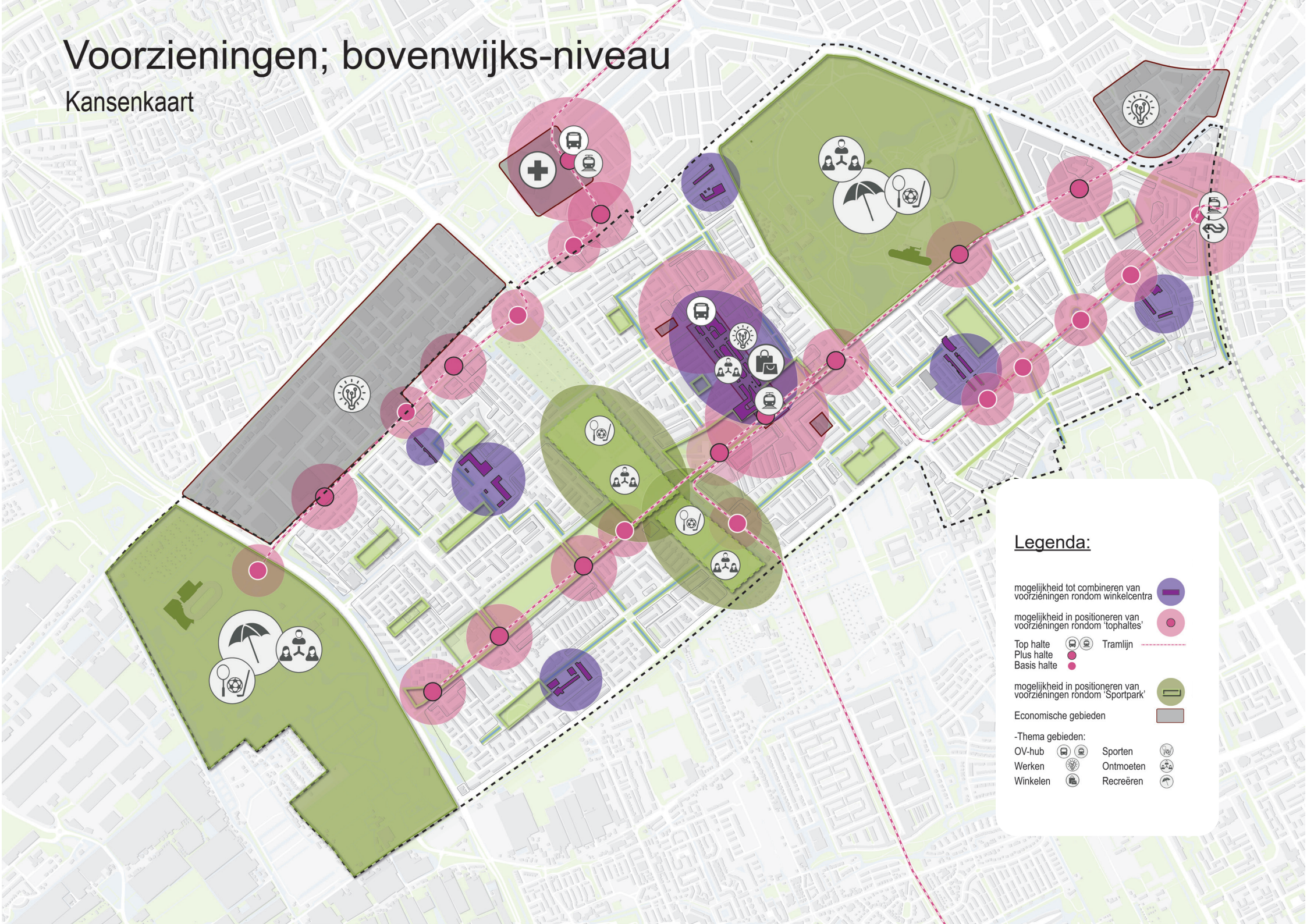

6.2 Wanneer? De fasering van de bouwopgave

Maatschappelijke voorzieningen staan niet op zichzelf. Ze volgen het tempo van de woningbouwontwikkeling en het aantal en soort mensen dat in een gebied gaat wonen. Zicht op de invulling van de projecten in Den Haag Zuidwest en het moment van oplevering is daarom noodzakelijk. De projecten die bekend zijn staan in de tabel weergegeven. De projecten in de tabel vormen slechts een deel van de beoogde toe te voegen 10.000 woningen. Omdat de planperiode 20 jaar beslaat is een compleet overzicht op dit moment nog niet te maken.

De volgende stap is het opstellen van een gebiedsfasering waarin de maatschappelijke voorzieningen worden meegenomen. Hiermee zorgen we dat zowel de bestaande als nieuwe bewoners gebruik kunnen maken van een goed functionerend voorzieningenniveau. Op voorzieningen zoals IKC's kunnen bewoners niet wachten. Deze dienen gereed te zijn voordat de bestaande scholen wachtlijsten moeten hanteren. Andere voorzieningen hebben eerst een bepaalde kritische massa nodig in het gebied voor ze zich vestigen (zoals een gezondheidscentrum).

De gebiedsfasering zal deel uitmaken van de Ontwikkelstrategie.

PROJECTEN MOERWIJK

Harde planvoorraad
(omgevingsvergunning of vastgesteld bestemmingsplan, planologisch vastgestelde ruimte)

01. Levels Assumburgweg
02. Parelmoerwijk Ulenpasstraat e.o.
03. Betje Wolffstraat
04. Schaloenstraat

Harde planvoorraad (overeenkomst of GREX)

05. Twickelstraat

PROJECTEN MORGENSTOND

Zachte planvoorraad (lopende projecten)

06. Steenwijklaan
07. Florence Loevesteinlaan
08. Kop Leyweg
09. MeLeCo HaagWonen
10. Denekampstraat HaagWonen
11. Keu's Genoeg Genemuidenstraat

PROJECTEN BOUWLUST VREDERUST

Harde planvoorraad
(omgevingsvergunning of vastgesteld bestemmingsplan, planologisch vastgestelde ruimte)

12. De Stede

Harde planvoorraad (overeenkomst of GREX)

13. Dreven fase 1 en 2
14. Gaarden fase 1
15. Zichten fase 1
16. Lozerhof

Zachte planvoorraad (lopende projecten)

13. Dreven fase 3, 4, 5
15. Zichten fase 2
17. Venen

TOTAAL ZUIDWEST

TOTAAL PROJECTEN

MOERWIJK	994
MORGENSTOND	1.419
BOUWLUST VREDERUST	4.499
TOTAAL ZUIDWEST	**6.912**

DOELSTELLING 2040

MOERWIJK	1.800
MORGENSTOND	3.600
BOUWLUST VREDERUST	4.600
TOTAAL ZUIDWEST	**10.000**

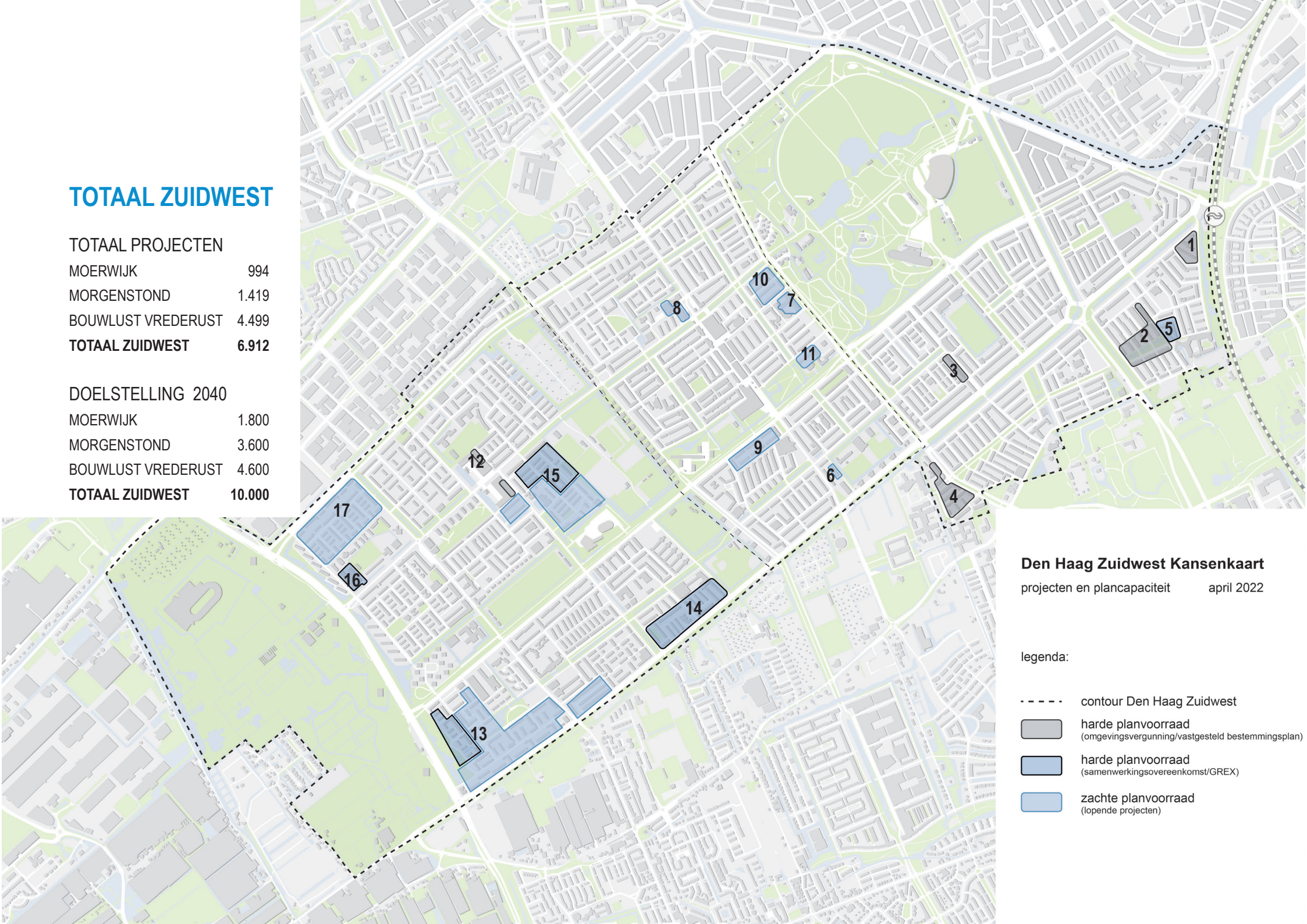

Den Haag Zuidwest Kansenkaart

projecten en plancapaciteit april 2022

legenda:

- contour Den Haag Zuidwest
- harde planvoorraad (omgevingsvergunning/vastgesteld bestemmingsplan)
- harde planvoorraad (samenwerkingsovereenkomst/GREX)
- zachte planvoorraad (lopende projecten)

6.3 Uitvoeringsaspecten

Hoe gaan we de voorzieningen realiseren?

Na vaststelling van de structuurvisie Den Haag Zuidwest eind 2022 gaat de gemeente aan de slag met de verdere uitwerking van het hier geschetste voorzieningenprogramma. In de concrete plannen voor deelgebieden in Zuidwest zal helder moeten worden gemaakt waar, hoe en welke voorzieningen gerealiseerd worden. Dit voorzieningenprogramma vormt hiervoor de basis.

De waarde van het voorzieningenprogramma komt pas echt tot uitdrukking wanneer ook de uitvoering en exploitatie zijn geborgd. Om daarin te voorzien werken we het voorzieningenprogramma uit in een (periodiek bij te stellen) Ontwikkelstrategie.

In de Ontwikkelstrategie zullen in ieder geval de volgende aspecten aan de orde komen en worden uitgewerkt:

- Relatie met de integrale huisvestingsplannen sport, onderwijs, kunst & cultuur, zorg & welzijn.
- Fasering woningen en voorzieningen in deelprojecten
- Financieel kader en financieringsmogelijkheden.
- Grondbeleid en planologisch-juridisch instrumentarium
- Samenwerking met stakeholders en rol- en kostenverdeling
- Kosten voor de realisatie en exploitatie van de gewenste voorzieningen.

Hierna worden kort enkele aspecten nader toegelicht.

Relatie met integrale huisvestingsplannen

In 2022 zullen voor de sectoren sport, kunst en cultuur en zorg en welzijn zogenoemde integrale huisvestingsplannen gereed zijn. Ook het integraal huisvestingsplan onderwijs wordt herijkt. Dat zijn plannen voor het vastgoed in heel Den Haag maar ook per stadsdeel waarin geschetst wordt wat het investeringsprogramma is voor de desbetreffende categorie maatschappelijke voorzieningen. Den Haag Zuidwest zal hierin ook nadrukkelijk een plek in krijgen.

Fasering woningen en voorzieningen

De uitvoeringsstrategie geeft inzicht in de planning van de bouwplannen en de wijze waarop de voorzieningen meegroeien. Enkele deelplannen zoals voor Dreven, Gaarden en Zichten lopen voorop, waarbij al rekening is gehouden met de benodigde voorzieningen.

De herstructurering van Den Haag Zuidwest zal gepaard gaan met decennia van sloop en bouwwerkzaamheden. In de periode van sloop neemt het aantal inwoners tijdelijk af. Deze inwoners zullen in de woningen, die in de omgeving worden gebouwd, een thuis vinden. De bevolkingsprognose laten een tijdelijke afname van het aantal inwoners in 2023 zien. In die periode zullen minder leerlingen te verwachten zijn. Dit heeft een effect op de planning van de benodigde voorzieningen zoals scholen.

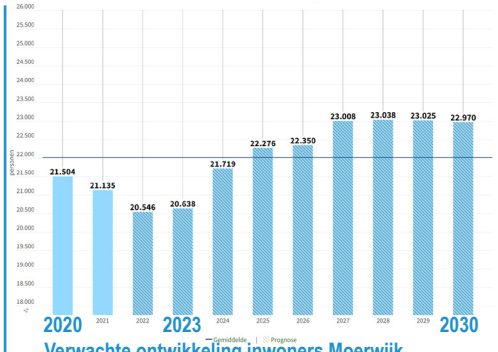

Verwachte ontwikkeling inwoners Moerwijk

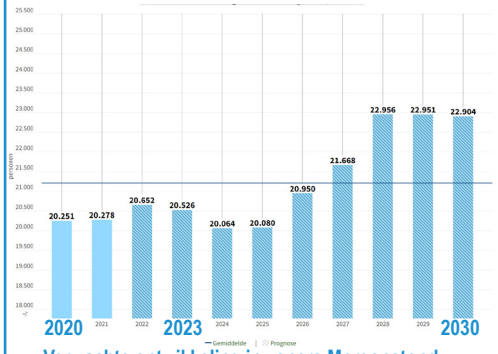

Verwachte ontwikkeling inwoners Morgenstond

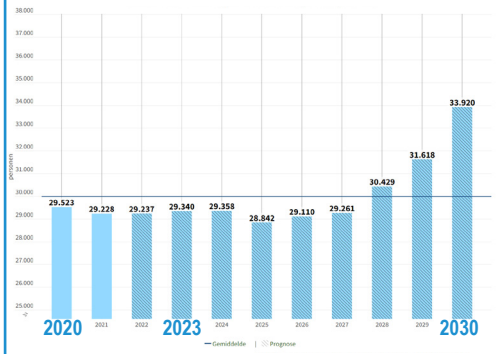

Verwachte ontwikkeling inwoners Bouwlust/ Vrederust

Bron: Bevolkingsprognose 2022 WBP variant, DHIC/Gemeente Den Haag/Dienst Stedelijke Ontwikkeling SE

Stichtingskosten

Het realiseren van de benodigde maatschappelijke voorzieningen betreft een enorme financiële opgave. De benodigde financiële middelen zijn slechts beperkt op de gemeentelijke begroting gereserveerd. Op basis van planeconomische kengetallen is inzichtelijk gemaakt wat de hoogte is van de stichtingskosten (exclusief sloop-, saneringskosten en bouwrijpe levering, beheer- en exploitatiekosten) van een aantal belangrijkste maatschappelijke voorzieningen in Den Haag Zuidwest. Hierin is de grondprijs en de kosten voor de genormeerde parkeerplaatsen meegenomen. Het is geen uitputtende lijst maar bedoeld om een indruk te geven van de gemoeide investeringen. In de uitvoeringsstrategie moet dit nader gespecificeerd worden en moet een antwoord worden gevonden op de vraag welke partij welke bijdrage levert in de realisatie van de benodigde voorzieningen. Deze inschatting is gebaseerd op kengetallen uit 2021.

Maatschappelijke voorziening	Aantal m² BVO binnen	Stichtingskosten /m² BVO (incl. BTW)	Aantal m² BVO buiten	Stichtingskosten /m² BVO (incl. BTW)	Totale kosten (incl. BTW)
Basisschool	12.800	€ 2.700	4800	€200	€ 34.520.000
Voortgezet Onderwijs	11.820	€ 2.700	1000	€200	€ 32.114.000
Buurtcentrum, CJG, hulp naar werk	1.780	€ 3.400			€ 6.052.000
Begeleid wonen en opvang	2.000	€ 200	€ 400.000		€ 400.000
Verslavingszorg	120	€ 3.400			€ 408.000
Cultuuranker (satelliet)	600	€ 3.400			€ 2.040.000
Bibliotheek	450	€ 3.700			€ 1.665.000
Museum*	4000*	€ 5.700*			€ 22.800.000
Ateliers	580	€ 2.700			€ 1.566.000
Sporthal	3.000	€ 3.400			€ 10.200.000
Zwembad	4.000	€ 5.700			€ 22.800.000
Buitensport			60.000	€ 400	€ 24.000.000
Parkeren					€ 8.315.000

* 50% investering door marktpartijen

Categorie Huisvesting	Taak gemeente?	Investeringen vervanging en uitbreiding	Exploitatie en beheer
Onderwijs (primair, voortgezet en spreciaal)	Ja, (praktijk en hoger onderwijs niet)	Structurele middelen, toekenning via het Programma Onderwijshuisvesting	Verantwoordelijkheid schoolbestuur, bekostigd via lumpsum ministerie OCW ((groot)onderhoud, aanpassingen, energieverbruik, schoonmaak)
Zorg	Deels	Eigenstandige verantwoordelijkheid van de zorginstellingen	Huisvestingslasten deels via subsidies, deels via andere inkomsten bekostigd (markt/verzekeraars).
Welzijn	Deels	Incidenteel, rendabele investering via het MIP	Gemeente betaalt kapitaallasten en exploitatie Servicepunten XL en CJG's. Wijkcentra betalen huur, maar inkomsten via subsidies.
Kunst en Cultuur	Nee	Incidenteel, onrendabele investering via het MIP	Bekostigd door subsidies. Instellingen doen klein onderhoud, de gemeente groot onderhoud.
Sport	Nee	Incidenteel, via de MJOP	Gemeente beheert sportvelden, sportaccommodaties in bruikleen aan de vereniging (verantwoordelijk voor onderhoud). Personeelskosten, onderhoudskosten en subsidies uit programmabegroting Sport.
Groen	Nee	Incidenteel investeringen via grondexploitaties en kostenverhaal (overeenkomsten met ontwikkelende partijen)	Dagelijks beheer en onderhoud: structureel, via Programma Buitenruimte. Bij incidentele investeringen dient structureel beheer gedekt te zijn.
Spelen	Nee	Structureel, via stadsdeelbudget voor Openbaar Groen en openluchtrecreatie	Beheer en onderhoud door de gemeente, actief bijgestaan door vrijwilligers, ouders en verzorgers.

Uitvoeringsaspecten (vervolg)

Grondbeleid

Speciale aandacht verdient het grondbeleid. Veel grond in Den Haag Zuidwest is in bezit van corporaties. Relatief weinig grond is van de gemeente en vrij van erfpacht (zie bijgaande kaart). Dat maakt dat de mogelijkheden om via grondbeleid de gewenste voorzieningen te realiseren beperkt zijn. Daarom zal in de uitvoeringsstrategie de vraag beantwoord moeten worden hoe, vanuit een beperkte eigen grondpositie en in samenwerking met de corporaties, toch de benodigde voorzieningen gerealiseerd kunnen worden.

De grondkosten voor realisatie van de maatschappelijke voorzieningen, waarvoor de gemeente aan de lat staat zullen in de begroting terug komen op ‘ruimtelijke begroting’. De verwerving van deze gronden tegen maatschappelijke grondprijs en bekostiging van de gebouwen ontbreken vooralsnog in de begroting van Onderwijs, Sport, Cultuur en Zorg & Welzijn. In verschillende Integrale Huisvestingsplannen per sector worden indicatieve investeringsvoorstellen gedaan. Besluitvorming over financiën moet echter nog plaatsvinden.

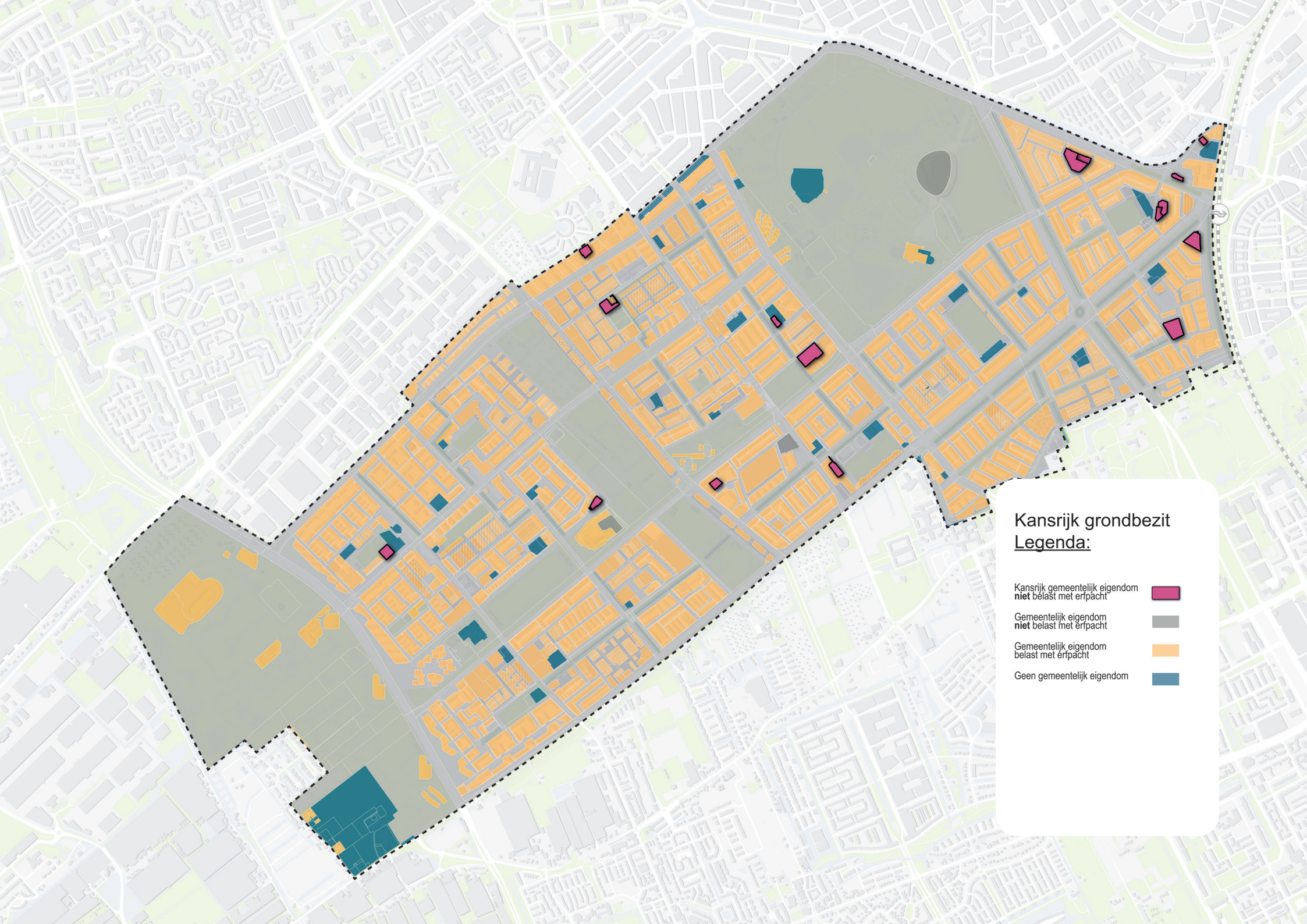
Kansrijk grondbezit
Legenda:
Kansrijk gemeentelijk eigendom **niet** belast met erfpacht
Gemeentelijk eigendom **niet** belast met erfpacht
Gemeentelijk eigendom belast met erfpacht
Geen gemeentelijk eigendom

Uitvoeringsaspecten (vervolg)

Integrale voorzieningen: uitvoering en realisatie
In het voorzieningenprogramma is de ambitie geschetst om zoveel mogelijk voorzieningen dichtbij elkaar en/of op een integrale wijze te realiseren. Voorbeelden zijn een integraal kindcentrum en een gezondheidscentrum. Het combineren van functies heeft duidelijke voordelen voor de gebruikers en is bij beperkte beschikbare ruimte ook logisch. Uit eerdere ervaringen blijkt echter dat het realiseren en beheren van een integrale voorziening ingewikkeld is. Bij een integraal kindcentrum zien we bijvoorbeeld op juridisch vlak (afdracht OZB, maar ook arbeidsrechtelijk) en financieel vlak (wie betaalt wat?) ingewikkeldheden. In de uitvoeringsstrategie zal daarom extra aandacht nodig zijn voor onderwerpen als realisatie, exploitatie, de juridische eigendomssituatie en technische en praktische zaken zoals geluid.

CRITERIUM	SPREIDING	BUNDELING
Financiële haalbaarheid voor de eigenaar	Veel kleine locaties met dezelfde kwaliteit en voorzieningen is duurder dan één grote locatie. Verhuur van kleinere locaties is beter haalbaar dan één grote locatie.	Bundeling leidt tot schaalvoordelen, te weten minder kosten of hogere kwaliteit. Haalbaarheid voor realisatie wordt daarmee vergroot. Verhuurbaarheid van één grote locatie is lastiger of bewerkelijker.
Financiële haalbaarheid voor de dienstverlener	Afhankelijk van de omvang van de te gebruiken ruimten. Leegstand is versnipperd en voor rekening van de gebruiker. De dienstverlener betaalt voor het gebouw.	Door gezamenlijk gebruik (medegebruik) kunnen de kosten lager zijn. Leegstand is geconcentreerd en daarmee makkelijker op te lossen. De dienstverlener betaalt voor gebruik
Kwaliteit	Kwaliteit van de locatie en het voorzieningenniveau is afhankelijk van de kosten. Zie ook financiële haalbaarheid.	Door schaalvoordelen is hogere kwaliteit tegen gelijke kosten mogelijk.
Bereikbaarheid	Goed, doordat er meerdere voorzieningen zijn met kleinere onderlinge afstanden.	Neemt af: mensen zijn tot op zekere hoogte bereid verder te reizen voor hogere kwaliteit. Minder mobielen moeten extra aandacht krijgen.
Herkenbaarheid onderscheidend vermogen	Zichtbaarheid en herkenbaarheid zijn groter naar mate er sprake is van exclusief gebruik, meer van 'ons'.	Individuele dienstverlener is minder zichtbaar in het grote geheel.
Complexiteit	Voor het ontwerp, de financiering , de tot standkoming en het beheer is sprake van één gebruiker, wat overzichtelijk is en tijd bespraart bij beslissingen.	Het ontwerp, de financiering als het beheer is complex, het vergroot de onderlinge afhankelijkheid en de flexibiliteit kan hierdoor afnemen.

Uitvoeringsstrategie

In de opstellen uitvoeringsstrategie zullen de volgende uitvoeringsprincipes een plek krijgen en uitgewerkt worden:

- Wees op tijd: Het is van belang in een vroeg stadium voor het te ontwikkelen deelgebied een integrale ontwikkelstrategie op te stellen met daarin ook een robuuste maatschappelijke voorzieningenstructuur.
- Stuur strategisch op grondpositie en -eigendom
- Houd rekening met logische ontwikkelmomenten van maatschappelijke voorzieningen bij het opzetten van de gebiedsfasering/planning. Maatschappelijke voorzieningen staan niet op zichzelf. Ze volgen het tempo van de woningbouwontwikkeling en het aantal en soort mensen dat in een gebied gaat wonen. Zowel snelheid van de ontwikkeling als het type woningen en woonmilieu dat wordt ontwikkeld zijn daarbij van belang.
- Bouw toekomstbestendig: flexibel, duurzaam en adaptief.
- Combineer voorzieningen waar het ruimtelijk en beleidsmatig elkaar versterkt maar heb daarbij wel aandacht voor juridische, financiele en praktische risico's.
- Realiseer bovenwijkse voorzieningen dichtbij OV knooppunten en bij bestaande clusters van voorzieningen.

Projecten voortvloeiend uit het voorzieningenprogramma

In de uitvoeringsstrategie zal ook de slag moeten worden gemaakt welke concrete projecten uit het voorzieningenprogramma volgen die de komende jaren moeten worden uitgevoerd. Een eerste inschatting voor de komende vijf jaar levert in ieder geval de volgende projecten op. Deze lijst is niet uitputtend en zal de komende maanden worden aangevuld.

- Opstellen uitvoeringsstrategie voorzieningenprogramma Den Haag Zuidwest. In het verlengde daarvan: uitwerken voorzieningenprogramma's nieuwe deelgebieden (bij nieuwe NvU's en projectdocumenten)
- Verkenning nieuw Integraal Kind Centrum (IKC) Dreven Gaarden Zichten
- Business case Ruimzicht
- Business case Sportpark van de toekomst Escamp 1 en 2
- Begeleiding ontwikkeling huis van Gezondheid, Moerwijk.
- Business case Dependance Kunstmuseum
- Business case satelliet Dakota
- Realiseren trainingsfaciliteiten en opleidingscentrum ADO in Zuiderpark
- Verkennende studie HAVO VWO School in Zuidwest
- Business case Campus Den Haag Zuidwest
- Aanstellen Leegstandmakelaar/ coördinator
- Verkenning pop up ateliers/musea in het kader van panden die tijdelijk leegkomen (ivm sloop/nieuwbouw)
- Verkenning muziekkoepels/ openluchtpodia
- Verkenning kunst in de openbare ruimte
- Ontwikkeling bedrijfsverzamelgebouw Twickelstraat
- Ontwikkeling bedrijfsverzamelgebouw Beatrijsstraat
- Businesscase Leisurefunctie in combinatie met mobiliteitshub Uithof

BIJLAGEN

Begrippenlijst

IKC	Een integraal kindcentrum (IKC) is een voorziening voor kinderen waarin bijvoorbeeld kinderopvang, onderwijs, buitenschoolse opvang of welzijnsvoorzieningen gecombineerd zijn in één organisatie. Hiermee ontstaat er een optimale samenwerking tbv de ontwikkeling van het kind en neemt de school een belangrijke plaats in het wijknetwerk in.
De familieschool	Een onderdeel van het Amsterdamse onderwijsbeleid met als doel jongeren optimaal voor te bereiden op de toekomst door hun leefomgeving binnen en buiten de school meer op elkaar af te stemmen, een plek waar leerlingen breed leren en ouders intensief betrokken zijn. Ook maatschappelijke partners bieden ouders trainingen aan, bjvoorbeeld rondom taal en educatief partnerschap.
IHP	Integraal Huisvestingsplan
PO	Primair Onderwijs
VO	Voortgezet Onderwijs
CJG	Centrum voor Jeugd en Gezin
SEPO	Strategie, Externe betrekkingen, Portfoliomanagement & Onderzoek
ZKD terrein	Bedrijventerrein Zichtenburg, Kerketuinen en Dekkershoek

Georganiseerde sport	Sportverenigingen en commerciele sportvoorzieningen zoals fitness-centra
Ongeorganiseerde sport	Sporten in de openbare ruimte
Alliantie	Den Haag Zuidwest kent 6 allianties, samenwerkingsverbanden tussen de gemeente en maatschappelijke partijen, die elk een thema aanpakken. Onderwijs is zo'n thema, evenals Wonen en leefomgeving. De allianties werken gezamenlijk, en in verbinding met elkaar, aan het doel om de komende 20 jaar te werken aan Zuidwest als gebied waar mensen dezelfde kansen hebben als andere inwoners van Den Haag.
Stichtingskosten/ Investeringskosten	De som van alle kosten om een project van idee tot oplevering te realiseren. Onder de stichtingskosten vallen: aankoop van de bouwkavel; bouwkosten; advieskosten; leges; rentekosten; onvoorziene posten.
Plint	De eerste (of eerste twee) bouwlaag(en) van een gebouw. Dit is het deel van het gebouw dat vanaf de straat zichtbaar is voor de langslopende voorbijganger en waar de interactie plaats vindt tussen straat en gebouw.

Bijlage 2, Onderbouwing parkeervoorzieningen

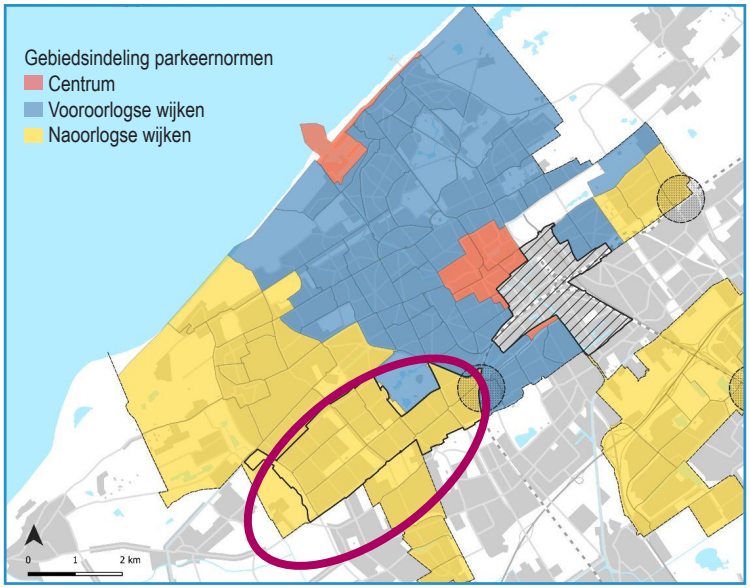

Den Haag Zuidwest ligt in de zone 'Naoorlogse wijken'.

NOTA PARKEERNORMEN DEN HAAG 2021

De tabel in de Nota Parkeernormen Den Haag 2021 toont voor de meest voorkomende functies de parkeernorm per zone. Den Haag Zuidwest behoort tot de zone 'Na-oorlogse buitenwijk'. Voor de functies in dit voorzieningenprogramma waarvoor geen parkeernorm is opgenomen, is de parkeernorm toegepast van de functie die het meest vergelijkbaar is.

- Voor alle eerstelijnszorgfuncties is de parkeernorm voor arts/ maatschap toegepast (2,85 pp/ 100 m2 BVO).
- Voor alle welzijnsfuncties is de parkeernorm voor een wijkverenigingsgebouw toegepast (1,00 pp/ 100 m2 BVO).
- Voor broedplaatsen en ateliers is de parkeernorm voor een museum toegepast (0,9 pp/ 100 m2 BVO).
- Voor een zwembad is de parkeernorm van een sporthal toegepast (2,3 pp/ 100 m2 BVO).

Functie	Eenheid	Naoorlogse wijken	Aandeel bezoek
Winkelen			
Groothandel	100 m^2 bvo	0,55	85%
Showroom	100 m^2 bvo	1,30	85%
Supermarkt	100 m^2 bvo	2,90	85%
Winkel	100 m^2 bvo	2,30	85%
Werken			
Bedrijf	100 m^2 bvo	1,45	15%
Kantoren zonder baliefunctie	100 m^2 bvo	2,20	5%
Kantoren met baliefunctie*	100 m^2 bvo	1,40	20%
Magazijn	100 m^2 bvo	0,25	5%
Bedrijfsverzamelgebouw	100 m^2 bvo	1,10	5%
Horeca			
Café/bar, strandtent	100 m^2 bvo	5,00	90%
Cafetaria/lunchroom	100 m^2 bvo	5,00	85%
Restaurant	100 m^2 bvo	5,00	80%
Hotel/Hostel werknemers	100 m^2 bvo	0,50	
Hotel/Bed&Breakfast	Per kamer	0,50	
Hostel	Per bed	0,10	
Cultuur			
Museum	100 m^2 bvo	0,90	90%
Bibliotheek	100 m^2 bvo	0,60	90%
Religiegebouw	per zitplaats	0,15	90%
Bioscoop/theater/schouwburg/congres	100 m^2 bvo	4,50	90%
Sociaal cultureel centrum / Wijkverenigingsgebouw	100 m^2 bvo	1,00	90%
Sportvoorzieningen			
Sportschool	100 m^2 bvo	2,70	80%
Sporthal	100 m^2 bvo	2,30	95%
Sportveld	100 m^2 terrein	0,15	95%
*Toeschouwers (indien van toepassing)	Toeschouwer-plaats	0,10	100%
Zorgvoorzieningen			
Ziekenhuis/medisch centrum	100 m^2 bvo	4,30	65%
Verpleeghuis	100 m^2 bvo	1,40	65%
Arts/maatschap	100 m^2 bvo	2,85	65%
Onderwijs			
Primair onderwijs, inclusief gymzaal**	100 m^2 bvo	0,50	
Kinderdagverblijf	100 m^2 bvo	1,00	
Middelbaar onderwijs	100 m^2 bvo	0,40	
ROC	100 m^2 bvo	1,30	
HBO/WO	100 m^2 bvo	2,50	
Avondonderwijs	10 Studenten	0,50	
Overig			
Begraafplaats/crematorium	Begrafenis/ crematie	15	98%

Nota parkeernormen Den Haag 2021

DUBBELGEBRUIK PARKEERPLAATSEN

Vanwege de beperkte beschikbare ruimte is dubbelgebruik van de genormeerde parkeerplaatsen gewenst. Of dit mogelijk is hangt van veel factoren af die in deze fase nog niet uitgewerkt zijn. Daarom wordt nu uitgegaan van de parkeernorm zonder saldering.

GEHANDICAPTENPARKEERPLAATS (GPA)

Voor gehandicaptenparkeerplaatsen bij publieke voorzieningen houdt de gemeente de richtlijn van het CROW aan. Bij publieke voorzieningen moet minimaal 5% van de parkeerplaatsen bestaan uit algemene gehandicaptenparkeerplaatsen. Deze parkeerplaatsen moeten zo dicht mogelijk bij de ingang van het gebouw liggen en in het geval van een ondergrondse parkeergarage dient een lift aanwezig te zijn.

AUTOPARKEREN BVO

Omdat parkeren op eigen terrein opgelost dient te worden, gaan we in de ruimtebehoefte niet uit van parkeren op de openbare weg. Voor een parkeerplaats inclusief de toegang tot de parkeerplaats wordt uitgegaan van 25 m2 BVO. (bron: https://ocw.tudelft.nl/course-readings/parkeren/).

FIETSPARKEREN BVO

Voor hoog-laag voorzieningen geldt een minimale hart-op-hart afstand van 37,5 cm, voor voorzieningen op één niveau geldt een minimale hart-op-hart afstand van 65 cm. (Beleidsregels fietsparkeernormen 2016). Voor een fietsparkeerplaats inclusief manouvreerruimte wordt uitgegaan van 1,35 m2.(www.gidsduurzamegebouwen.brussels)

Bijlage 3, Onderbouwing benodigde onderwijsvoorzieningen

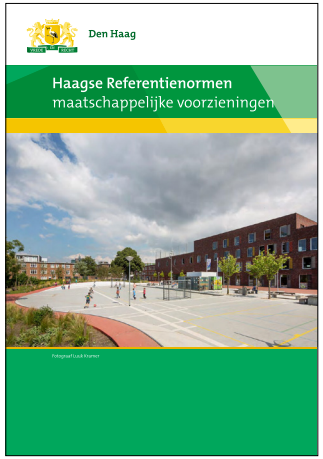

- In het IHP onderwijs wordt voor Escamp uitgegaan van een toename van 3600 woningen. Naast de historische ontwikkelingen zijn op basis van deze groei de leerlingprognoses bepaald.

- Uit de cijfers blijkt dat geen grote toename in leerlingen te verwachten is op korte termijn. Komende jaren moet rekening worden gehouden met de effecten van de sloop van woningen (mogelijk tijdelijk minder leerlingen).

- Escamp bestaat naast Den Haag Zuidwest ook uit de wijken Wateringseveld, Leyenburg, Rustenburg en Oostbroek.

- In het IPH Onderwijs 2020-2030 is uitsluitend voor Den Haag ZW opgenomen:
  - 1 VO voor 700-1000 leerlingen in 2029
  - Ruimteclaim voor nieuwbouw Escamp. Is opengelaten: NB
  - 1 school vervangende nieuwbouw in Den Haag ZW (Yumus Emre)
  - 1 mogelijke uitbreiding Tamarschool
  - 2 onderzoekslocaties aan de Ambachtsgaarde met mogelijke uitbreiding

- Het IHP geldt tot 2030, dus bovengenoemde plannen ook.

- De voorzieningenstrategie Den Haag ZW beschrijft de voorzieningen die tot 2040 nodig zijn vanwege de groei met 10.000 woningen.

- Voor 6400 woningen (10.000 ambitie voor Den Haag Zuidwest – 3600 woningen gerelateerd aan de bevolkingsprognose) is nog geen rekening gehouden in het IHP.

- De referentienorm maatschappelijke voorzieningen schrijft bij een groei met 10.000 woningen de toevoeging van 4,3 basisschool voor. Bij het toevoegen van 6400 woningen betekent dit dat 3 basisscholen (2,8 afgerond naar boven) extra op lange termijn nodig zijn.

- Omdat de toename met 3600 woningen in het IHP heel Escamp betreft en niet uitsluitend Den Haag ZW kan een deel van de geambieerde 10.000 woningen nog niet meegenomen zijn. Dan zou het verschil iets groter kunnen zijn dan 6400 woningen in Den Haag ZW. Dit rechtvaardigt de afronding van 2,8 school naar 3 scholen.

- In het IHP Onderwijs 2020-2030 is rekening gehouden met een ruimteclaim voor één nieuw te bouwen basisschool in Escamp.

- De totale behoefte aan basisicholen komt op:
  1 basisschool (3600 woningen in IHP) +
  3 basischolen (resterende 6400 woningen opgave ZW)
  = 4 extra basisscholen

- Een van de vier extra basisscholen is opgenomen in de nota van uitgangspunten voor Dreven Gaarden Zichten.

- Voor het Voortgezet Onderwijs komen we op de lange termijn goed uit met 1 VO school per 2029.

- De alliantie onderwijs heeft de ambitie beschreven voor het toevoegen van 10 integrale kindcentra tot 2040 in Den Haag ZW. Het betreft 9 doorontwikkelingen van bestaande basisscholen naar integrale kindcentra en één nieuwe integrale voorziening die als een pilot wordt gepresenteerd.

Bijlage 4, Onderbouwing benodigd BVO zorg en welzijn

Categorie	Gemengd Stedelijk
Centrum Jeugd en Gezin Voedingsgebied: Buurt/wijk Maatvoering: 1.400 m²	**Richtlijn** 1 CJG per stadsdeel wordt momenteel gehanteerd. **Referentienorm** 50 m² per 1.000 woningen
Club- en buurthuis, Wijk- en buurtcentrum, Servicepunt XL Voedingsgebied: Buurt/wijk Maatvoering: Club- en buurthuis: 600 m² Wijk- en buurtcentrum / Servicepunt XL: 2.500 m²	**Referentienorm** 125 m² per 1.000 woningen
Hulp richting werk en armoede Voedingsgebied: Stedelijke voorziening	**Referentienorm** 3 m² per 1.000 woningen
Begeleid wonen, vervangend tehuis en opvang Voedingsgebied: Stedelijke voorziening Maatvoering: Ca. 35 m² per bewoner	**Referentienorm** 200 m² per 1.000 woningen
Verslavingszorg Voedingsgebied: Stedelijke voorziening	**Referentienorm** 3,4 plekken per 1.000 woningen

Categorie	Gemengd Stedelijk
Eerstelijnszorg • huisarts • tandarts • apotheek • fysiotherapeut • verloskundige Voedingsgebied: Buurt/wijk Maatvoering: • huisarts 120 m² • tandarts 120 m² • apotheek 150 m² • fysiotherapeut 50 m² • verloskundige 40 m²	**Richtlijn** 1 huisarts per 2.095 inwoners 1 tandarts per 2.000 inwoners 1 apotheek per 6.600 inwoners 1 fysiotherapeut per 1.075 inwoners 1 verloskundige per 2.000 vrouwen in de vruchtbare leeftijd **Referentienorm** 365 m² per 1.000 woningen: • huisarts 110 m² • tandarts 115 m² • apotheek 40 m² • fysiotherapeut 90 m² • verloskundige 10 m²

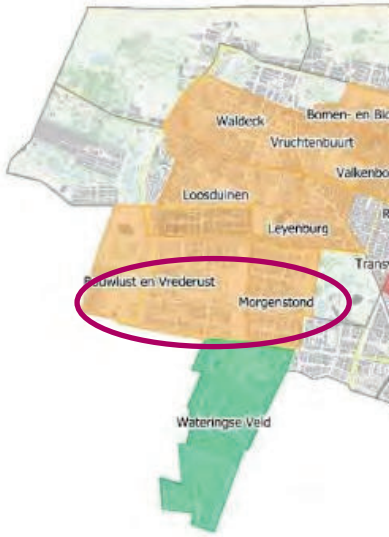

Woonmilieus
- Centrumstedelijk
- Gemengd stedelijk
- Groen en blauw

Bijlage 5, Onderbouwing benodigde BVO culturele voorzieningen

De gekleurde gebieden zijn gebruikt als referentie-gebieden voor de verschillende woonmilieus, Bureau Stedelijke Planning, juni 2020

Categorie	Gemengd Stedelijk
KUNST EN CULTUUR	
Cultuurankers Voedingsgebied: Stadsdeel Maatvoering: 1.000-3.000 m² 1.800 m² gemiddeld	**Richtlijn** Elk stadsdeel kent een eigen cultuuranker. **Referentienorm** 60 m² per 1.000 woningen
Bibliotheken Exclusief centrale bibliotheek Voedingsgebied: Buurt/wijk Maatvoering: 500-1.500 m² 850 m² gemiddeld	**Referentienorm** 45 m² per 1.000 woningen (één wijkbibliotheek per ca. 30.000 inwoners)

Buiten Referentienorm

Richtlijn gebaseerd op huidig stedelijk gemiddelde

Musea	200m2/ 1000 inwoners
Podia	75m2/ 1000 inwoners
Ateliers	58m2/1000 woningen
(Broedplaatsen in tijdelijkheid	122m2/ 1000 woningen)
Muziekkoepels (geen gemiddelde voorhanden)	1 per buurt

Bijlage 6, Onderbouwing benodigde BVO sport

Categorie	Centrum-stedelijk	Gemengd Stedelijk	Groen-blauw
SPORT			
Sporthal Voedingsgebied: Buurt/wijk Maatvoering: 3.000 m²	**Richtlijn** 1 sporthal per 22.000 inwoners Een nieuwe sporthal wordt altijd in combinatie met een gymzaal voor voortgezet onderwijs ontwikkeld.		
Zwembad Voedingsgebied: Stadsdeel Maatvoering: 4.000 m²	**Richtlijn** 1 zwembad per 77.500 inwoners (bron: rapport Drijver & Partners: spreiding is belangrijk + verdeling wedstrijd versus instructie)		
Buitensport Inclusief parkeren, buitenruimte, clubgebouwen Voedingsgebied: Stadsdeel Maatvoering: Varieert, sportcomplexen hebben bij voorkeur meerdere velden.	**Richtlijn** Naast het bouwen van extra veldruimte, zal de gemeente in samenwerking met de sportbonden inzetten op een betere spreiding van teams over het weekend. Bij het bereiken van de maximale bezetting groeien de buitensportaccommodaties mee aan de hand van de referentienormen. De opgave voor (anders-)georganiseerde buitensport wordt in het plangebied of indien niet mogelijk bij voorkeur binnen een hemelsbrede afstand van ongeveer 1.500 meter rond het plangebied gerealiseerd of opgelost. Deze afstandsnorm is gebaseerd op een acceptabele reisafstand naar een sportvoorziening, waarbij de fietsverbinding en de bereikbaarheid met openbaar vervoer een rol spelen.		
	Referentienorm 4.000 m² per 1.000 woningen	**Referentienorm** 6.000 m² per 1.000 woningen	**Referentienorm** 10.000 m² per 1.000 woningen
Speelveldjes zoals Cruyff- en Krajicek Courts Voedingsgebied: Stadsdeel	**Referentienorm** 1.000 m² per 1.000 woningen		
Sport in de openbare ruimte	**Referentienorm** Sport is een onderdeel van de totale openbare ruimte die voor gebruik(sgroen) wordt ingericht, waarbij uitgegaan wordt van minimaal 1.000 m² voor sport, spelen en bewegen per 1.000 woningen. In 2040 kan iedereen binnen een straal van 1 km rond zijn huis een gelegenheid vinden om te sporten in de openbare ruimte. Routes en rondjes worden waar mogelijk aan elkaar verbonden waardoor de wandelaar, de korte én de lange afstand sporter gemakkelijk zijn weg vindt.		

ZWEMBAD

Volgens de referentienorm is met de groei van Zuidwest (+/- 20.000 inw.) nog geen behoefte aan 1 extra zwembad. Dit is pas het geval bij een groei met 77.500 inwoners. In 2021 had Den Haag 547.000 inwoners. Op basis van de referentienorm betekent dit 7 zwemaccommodaties, terwijl er 6 aanwezig zijn. Extra zwemwater is nodig om aan de vraag te kunnen voldoen. Volgens onderzoek (Drijver & Partner, 2021) bestaat vooral behoefte aan zwemwater in het zuidelijke, noordwestelijke en centrale deel van de stad. Voor Zuidwest wordt 1 zwembad gerekend.

COMPENSATIE BUITENSPORT

In de verdichtende stad wordt de uitdaging steeds groter om de ruimte voor buitensport evenredig mee te laten groeien met het aantal inwoners. Om in deze ruimteschaarste toch voldoende buitensport te realiseren geldt dat de referentienorm nog steeds uitgangspunt is met bijbehorende regels. Daar waar dat niet lukt geldt het compensatieregime volgens het IHP Sport om zo de sportbehoefte te kunnen faciliteren.

Voor elke m² buitensport die niet gerealiseerd kan worden binnen het plangebied moet 0,1m2 beweegvriendelijke toegankelijke/ openbare ruimte extra worden toegevoegd binnen het plangebied (dus bovenop de referentienorm), waarbij een minimale oppervlakte ten behoeve van een playground/ Cruijff Court beschikbaar komt.

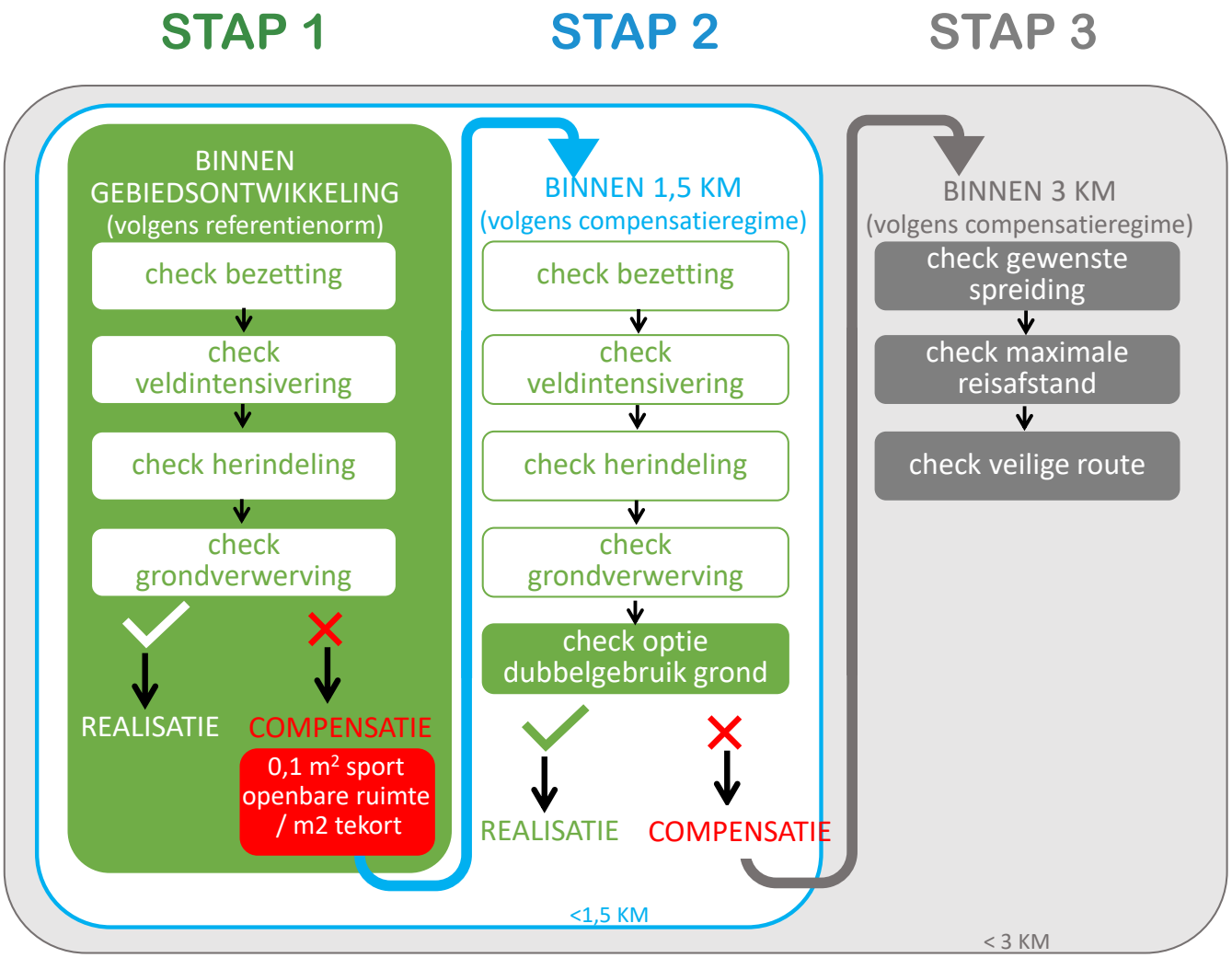

Bijlage 7, Referentiebeelden

RAUM, Utrecht

De stad is een bron van kennis, kunde, creativiteit en middelen. Om die bron te ontsluiten moet je interactie tussen mens en omgeving aanjagen. RAUM stimuleert dit via cultureel experiment met nieuwe inzichten als resultaat. Het paviljoen van 220m2 op het cultuurplein van RAUM is te gebruiken voor workshops, vergaderingen en als horecaruimte. RAUM is een plek die verbondenheid van de inwoners met hun stad vorm geeft.
(tekst www.ontdek-utrecht.nl/locatie/raum)

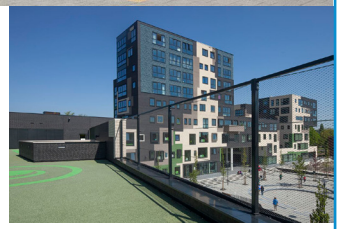

Het gebouw, Leiden

Het Gebouw omvat 50 ruime huurappartementen en 34 zorgwoningen. Daarnaast zijn er vier basisscholen, een multifunctioneel wijkcentrum met een bibliotheek, een peuterspeelzaal, naschoolse kinderopvang, een sportzaal, een wijkrestaurant en cursusruimtes. Ook het Centrum voor Jeugd en Gezin is er gehuisvest, waar ouders terecht kunnen met vragen over de opvoeding en de gezondheid van hun kind.
(tekst www.rapleiden.nl)

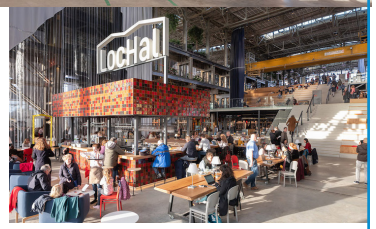

Lochal, Tilburg

De Bibliotheek Midden-Brabant, Kunstloc Brabant, Seats2meet en CAST geven letterlijk en figuurlijk inhoud aan de LocHal. Als vier-eenheid spelen ze in op behoeften van onze snel veranderende maatschappij en zetten zich in voor talentontwikkeling, ondernemerschap, creativiteit en innovatie. Door gezamenlijke activiteiten en exposities te organiseren, werken ze collectief aan het uitwisselen van kennis en kunde.
(tekst www.Lochal.nl)

Buurtvoorziening Morgenstond, Den Haag

In deze brede buurtvoorziening met het Kindcentrum Bamboe (basisonderwijs en kinderopvang), De Haagse Beek (speciaal basisonderwijs), welzijn, sport en het Centrum voor Jeugd en Gezin zijn de lijnen kort zodat je niet voor elke dienst of activiteit naar een andere plek hoeft te lopen; je loopt binnendoor en je bent er. Samenwerken gaat daardoor natuurlijker. Zo heeft de een kok al aangeboden om met de leerlingen gerechten te bereiden.
(tekst www. schooldomein.nl)

Het Wijkpaleis, Rotterdam

In het Wijkpaleis gaat het over maken in de betekenis van ‘vervaardigen, creëren, fabriceren’ én over ‘het maken in het leven’. Het is een plek om van elkaar te leren door samen te maken en te ondernemen. Door de heel verschillende gebruikers is er ruimte voor bijzondere ontmoetingen en kruisbestuiving. Het Wijkpaleis heeft een ‘dorpszaal’ voor ontmoeting, wijkkeuken, maaklokaal, textielatelier, houtwerkplaats, 18 werkplaatsen voor professionele makers en biedt onderdak aan de dependance van een basisschool. (tekst www.wijkpaleis.nl)

Den Haag

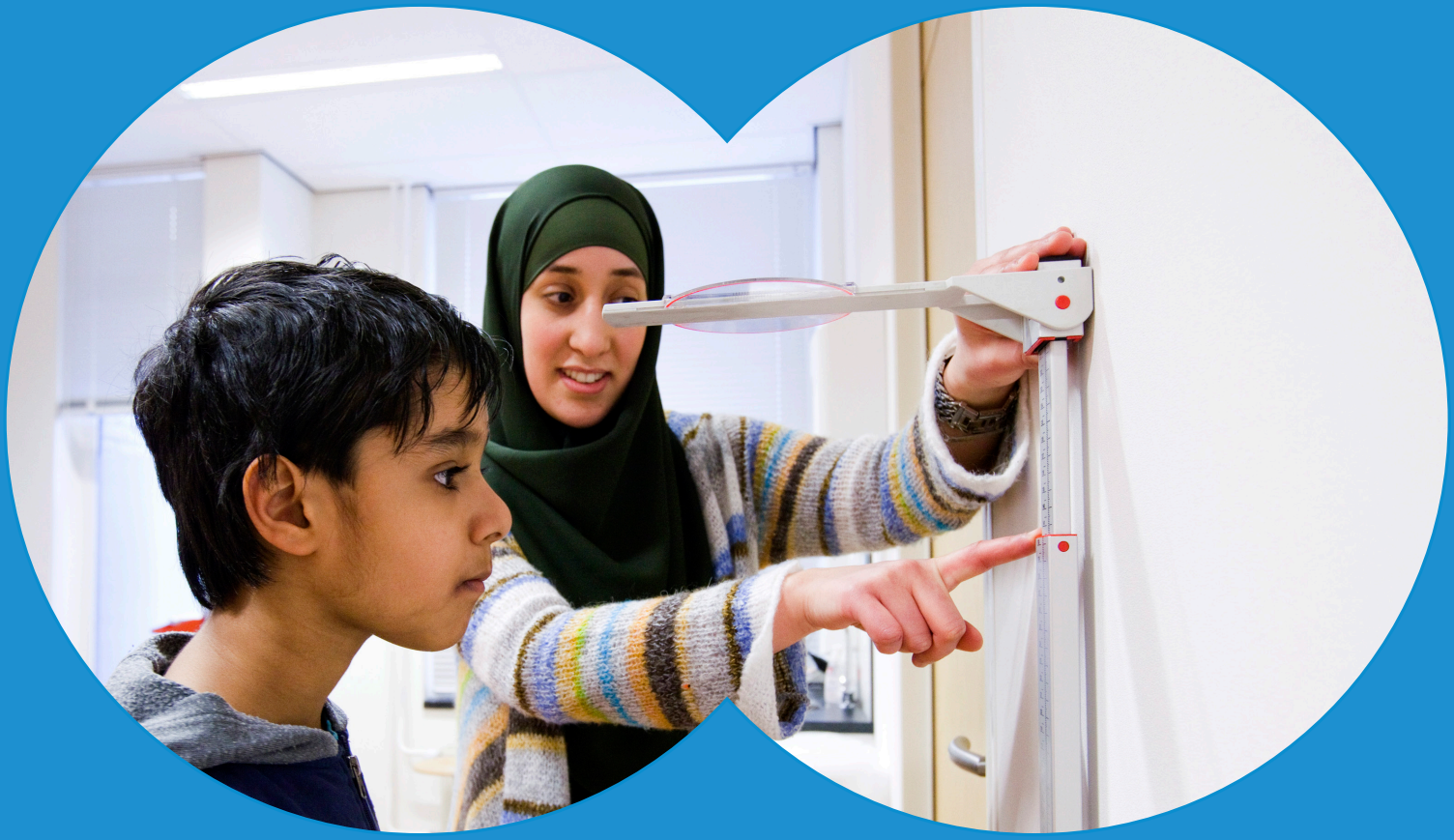

30 MAART 2022

Zuidwest op z'n best!